- Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol – yn cynorthwyo'r Aelod Cabinet dros Wasanaethau Cymdeithasol ac yn gyfrifol am wasanaethau plant, gwasanaethau oedolion, diogelu a gwasanaethau ieuenctid
- Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdogaeth – yn cynorthwyo'r Aelod Cabinet dros Wasanaethau Cymdogaeth ac yn gyfrifol am sbwriel a gwastraff, priffyrdd a pheirianneg, cynllunio a chefn gwlad, gwasanaethau profedigaeth, cynnal a chadw tir, glanhau strydoedd a rheoli fflyd
- Cyfarwyddwr Llywodraethu ac Adnoddau – yn cynorthwyo'r Aelod Cabinet dros Lywodraethu ac Adnoddau ac yn gyfrifol am gyllid, gwasanaethau cyfreithiol a democrataidd, polisi a gwella, adnoddau dynol strategol a chyfathrebu ac ymgynghori. Mae'r swydd hon yn wag ar hyn o bryd

Amcanion Llesiant Corfforaethol

Cadarnhawyd bod Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor 2022/23 i 2025/26, a gymeradwywyd gan y Cyngor ar 2[il] Mawrth 2022, yn cydymffurfio â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae'r Ddeddf yn cynnwys saith nod llesiant:

1. Cymru lewyrchus
2. Cymru gydnerth
3. Cymru iachach
4. Cymru sy'n fwy cyfartal
5. Cymru o gymunedau cydlynus
6. Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu
7. Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang

Wrth bennu ei Amcanion Llesiant, rhaid i'r Cyngor ddangos y ffordd y mae wedi cymhwyso'r egwyddorion datblygu cynaliadwy wrth gyd-fynd â'r 5 ffordd o weithio sef: hirdymor, atal, integreiddio, cynnwys a chydweithio.

O dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae gofyn i'r cyngor gyflawni'i ddyletswydd statudol a chyhoeddi 'Datganiad Llesiant' a 'Chynllun Ffocws ar y Dyfodol'. Cymeradwywyd y dogfennau hyn gan y Cyngor ar 17[eg] Ebrill 2019. Mae'r 'Datganiad Llesiant' yn cyflwyno Amcanion Llesiant lleol y Cyngor ar gyfer y gymuned dros y cyfnod o bum mlynedd o 2017 i 2022, ac mae 'Cynllun Ffocws ar y Dyfodol' yn disgrifio sut a beth fydd y Cyngor yn ei wneud i gyflawni'r Amcanion Llesiant. Dyma Amcanion Llesiant lleol y Cyngor:

1. **Dechrau'n Dda** - mae plant a phobl ifanc yn cael y dechrau gorau ac yn meddu ar y sgiliau angenrheidiol i fod yn ddysgwyr llwyddiannus ac yn unigolion hyderus
2. **Bywyd Gwaith** - mae pobl yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi i ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen i ddiwallu anghenion busnesau, gyda seilwaith diogel a datblygol sy'n sefydlu Merthyr Tudful fel cyrchfan deniadol
3. **Llesiant Amgylcheddol** – mae cymunedau'n diogelu, yn gwella ac yn hyrwyddo ein hamgylchedd a'n cefn gwlad
4. **Byw'n Dda** – mae pobl yn cael y grym i fyw'n annibynnol yn eu cymunedau, lle maent yn ddiogel ac yn mwynhau iechyd corfforol a meddyliol da

Gwnaeth Cyngor 21[ain] Ebrill 2021 gymeradwyo'r dogfennau 'Datganiad Llesiant' a 'Ffocws ar y Dyfodol: Llesiant yn ein Cymuned', gan ailddatgan y 4 amcan llesiant lleol ar gyfer cyfnod 5 mlynedd 2017 i 2022. Yn ychwanegol, cafodd dwy strategaeth bellach eu hintegreiddio i'r Cynllun Llesiant Corfforaethol, sef Strategaeth Trechu Tlodi a'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella. Cymeradwywyd cadarnhad parhaus y pedwar amcan llesiant presennol gan Gyngor 2[il] Mawrth 2022.

Perfformiad yn Erbyn yr Amcanion Llesiant

Cymeradwywyd Adroddiad Perfformiad Blynyddol y Cyngor ar gyfer 2020/21 gan y Cyngor ar 6ed Hydref 2021. Cafodd y dyfarniadau canlynol eu hadrodd yn erbyn yr amcanion llesiant:

- Dechrau Gorau i Fywyd – anfoddhaol
- Bywyd Gwaith – digonol
- Llesiant Amgylcheddol – digonol
- Byw'n Dda – digonol

Yn seiliedig ar y dyfarniadau a ddynodwyd yn y pedair thema llesiant, y dyfarniad cyffredinol oedd 'digonol' gyda mwy o gryfderau na gwendidau, ond bod angen gwella agweddau pwysig.

O dan Ddeddf Etholiadau Llywodraeth Leol 2021, mae'r Adroddiad Perfformiad Blynyddol yn cael ei ddisodli gan adroddiad hunanasesu y mae'n rhaid ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn iddo gael ei gymeradwyo yn y Cyngor. Y bwriad yw i'r adroddiad hunanasesu gael ei gyflwyno i'r Cyngor ym mis Hydref 2022. Cyn hyn, rhoddwyd diweddariad ar berfformiad ar gyfer pob un o'r themâu llesiant i'r Pwyllgor Craffu Trawsnewid, Masnacheiddio a'r Ganolfan Gorfforaethol yn amlinellu'r sefyllfa bresennol ar gyfer pob thema yn seiliedig ar gyfres o ddangosyddion perfformiad allweddol a thargedau i wella. Ceir manylion yr adroddiadau hyn isod ac mae modd eu gweld ar wefan y Cyngor: www.merthyr.gov.uk.

- Llesiant Amgylcheddol – Dyddiad y Pwyllgor 28ain Mehefin 2022
- Byw'n Dda – Dyddiad y Pwyllgor 28ain Mehefin 2022
- Bywyd Gwaith – Dyddiad y Pwyllgor 1af Mawrth 2022
- Dechrau Gorau i Fywyd – Dyddiad y Pwyllgor 1af Mawrth 2022

Datganiadau Ariannol Craidd

Mae'r ddogfen hon yn cyflwyno Datganiad o Gyfrifon ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ar gyfer y flwyddyn ariannol yn gorffen 31ain Mawrth 2022. Cafodd ei pharatoi yn unol â Chod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021/22.

Mae'r datganiadau ariannol – ynghyd â'r Datganiad o Gyfrifoldebau, Adroddiad yr Archwiliwr Annibynnol, a nodiadau esboniadol – i'w gweld ar dudalennau 22 i 99, ac maent yn cynnwys:

Dadansoddiad o Wariant a Chyllido

Mae'r Dadansoddiad o Wariant a Chyllido yn dangos sut mae gwariant blynyddol yn cael ei ddefnyddio a'i ariannu o adnoddau (grantiau'r llywodraeth, rhenti, y dreth gyngor ac ardrethi busnes) gan awdurdodau lleol o gymharu â'r adnoddau hynny y mae awdurdodau yn eu defnyddio neu'u hennill, yn unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol. Mae'n dangos sut y caiff y gwariant hwn ei ddyrannu at ddibenion gwneud penderfyniadau rhwng cyfarwyddiaethau'r Cyngor. Cyflwynir yr incwm a'r gwariant y cyfrifir amdanynt o dan arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol, yn llawnach yn y Datganiad Cynhwysfawr o Incwm a Gwariant.

Datganiad Cynhwysfawr o Incwm a Gwariant

Mae'r datganiad hwn yn hanfodol i ddeall gweithgareddau awdurdod lleol, gan ei fod yn nodi cost net am y flwyddyn o'r holl swyddogaethau y mae awdurdod yn gyfrifol amdanynt, ac yn dangos sut y mae'r gost honno wedi'i hariannu gan grantiau llywodraeth cyffredinol ac incwm trethdalwyr lleol. Mae'n dwyn ynghyd y gwariant a'r incwm sy'n gysylltiedig â holl swyddogaethau awdurdod lleol. Mae'n dangos y

gost gyfrifyddu o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn yn unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol.

Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn
Mae'r datganiad hwn yn dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn ar wahanol gronfeydd wrth gefn yr Awdurdod. Dadansoddir y rhain fel "cronfeydd defnyddiadwy", sef y rhai a all gael eu defnyddio i ariannu gwariant neu i leihau trethi lleol, a "chronfeydd annefnyddiadwy" eraill. Mae'r Datganiad yn nodi'r symudiadau i gronfeydd wrth gefn yr Awdurdod yn ystod y flwyddyn yn ôl enillion a cholledion. Gwneir hynny'n unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol a'r addasiadau statudol sy'n ofynnol i ddychwelyd at y symiau y mae'n ofynnol i'w codi at ddibenion gosod y dreth gyngor (neu renti) am y flwyddyn. Mae'r llinell Cynnydd/Gostyngiad Net yn dangos symudiadau'r Balans Cronfa Gyffredinol statudol yn ystod y flwyddyn yn dilyn yr addasiadau hynny.

Mantolen
Mae'r datganiad hwn yn hanfodol i ddeall sefyllfa ariannol yr Awdurdod ar Ddyddiad y Fantolen gan ei fod yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod. Mae'r asedau net a gedwir gan yr Awdurdod (sef yr asedau, llai'r rhwymedigaethau) yn cyfateb i gronfeydd wrth gefn yr Awdurdod. Mae'r cronfeydd wrth gefn mewn dau gategori:

- Cronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy – mae'r rhain yn gronfeydd y gall yr Awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd, er enghraifft, gellir defnyddio'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf neu ad-dalu dyledion yn unig.

- Cronfeydd Wrth Gefn Annefnyddadwy - mae'r rhain yn gronfeydd na all yr Awdurdod mo'u defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae hyn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, er enghraifft y Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn, lle byddai symiau'n dod ar gael i ddarparu gwasanaethau pe bai asedau'n cael eu gwerthu, a'r cronfeydd wrth gefn sy'n dal y gwahaniaethau amser a ddangosir yn y Datganiad Symudiad Cronfeydd Wrth Gefn.

Datganiad Llif Arian
Mae'r datganiad hwn yn crynhoi'r mewnlifau a'r all-lifau arian sy'n deillio o drafodion gyda thrydydd partïon at ddibenion refeniw a chyfalaf. Mae'n dangos y newidiadau mewn arian parod a chyfwerthoedd arian yr Awdurdod yn ystod y cyfnod adrodd. Mae'r datganiad yn dangos sut y mae'r Awdurdod yn cynhyrchu ac yn defnyddio arian parod a chyfwerthoedd arian trwy ddosbarthu llifoedd arian fel gweithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido.

Perfformiad Ariannol 2021/22

Mae strwythur yr Awdurdod yn cynnwys chwe Chyfarwyddiaeth:

- Gwasanaethau Cymdeithasol
- Addysg
- Yr Economi a Diogelu'r Cyhoedd
- Gwasanaethau Cymdogaeth
- Llywodraethu ac Adnoddau
- Corfforaethol

Mae'r meysydd gwasanaeth sydd wedi'u cynnwys yn y Cyfarwyddiaethau hyn i'w gweld yn Adran Alldro Refeniw'r Gyllideb yn yr Adroddiad Naratif hwn.

Mae'r canlynol yn dangos, yn fras, weithgareddau refeniw'r Awdurdod am y flwyddyn ariannol a ddaeth i ben ar 31ain Mawrth 2022, hynny yw, ffynhonnell a gwariant yr arian.

O Ble y Daw'r Arian

Disgrifiad	**£'000**	**%**
Grantiau Llywodraeth	144,123	69
Rhent a Thaliadau	12,900	6
Talwyr y Dreth Gyngor	26,328	13
Ardrethi Annomestig Cenedlaethol	19,680	9
Incwm Arall	5,714	3
Cyfanswm	**208,745**	**100**

Yr eitem unigol fwyaf yw Grantiau'r Llywodraeth sy'n darparu 69% o'r cyfanswm, tra bod 6% yn dod o'r gwasanaethau a ddarperir trwy renti, ffioedd a thaliadau. Dim ond 13% o gyfanswm yr incwm a ddaw o'r Dreth Gyngor.

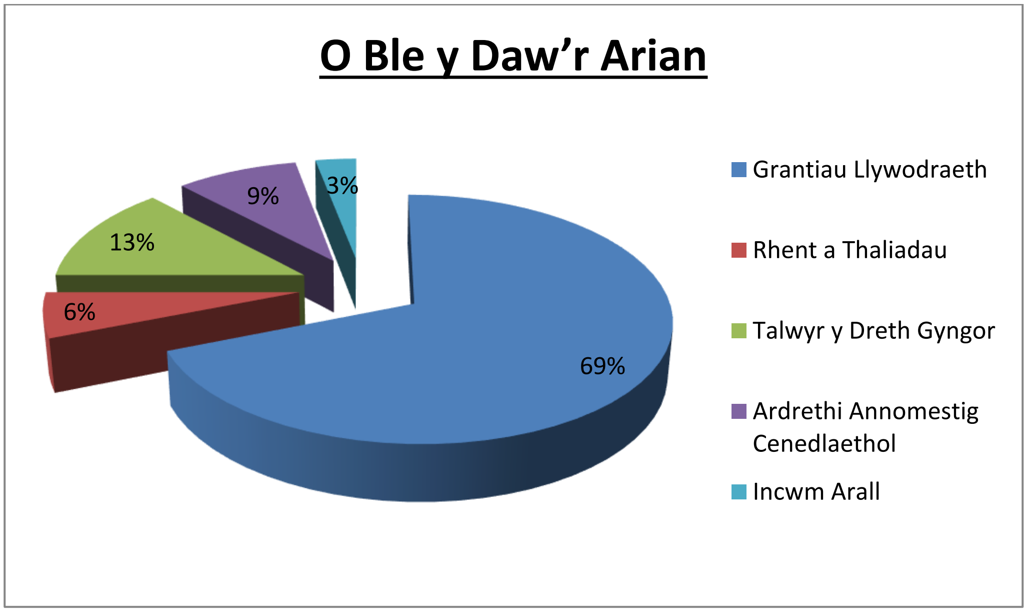

Sut y Caiff yr Arian ei Wario

Disgrifiad	£'000	%
Costau Cyflogeion	83,183	43
Costau Rhedeg	101,128	52
Costau Ariannu Cyfalaf	5,972	3
Ardollau	3,263	2
Cyfanswm	**193,546**	**100**

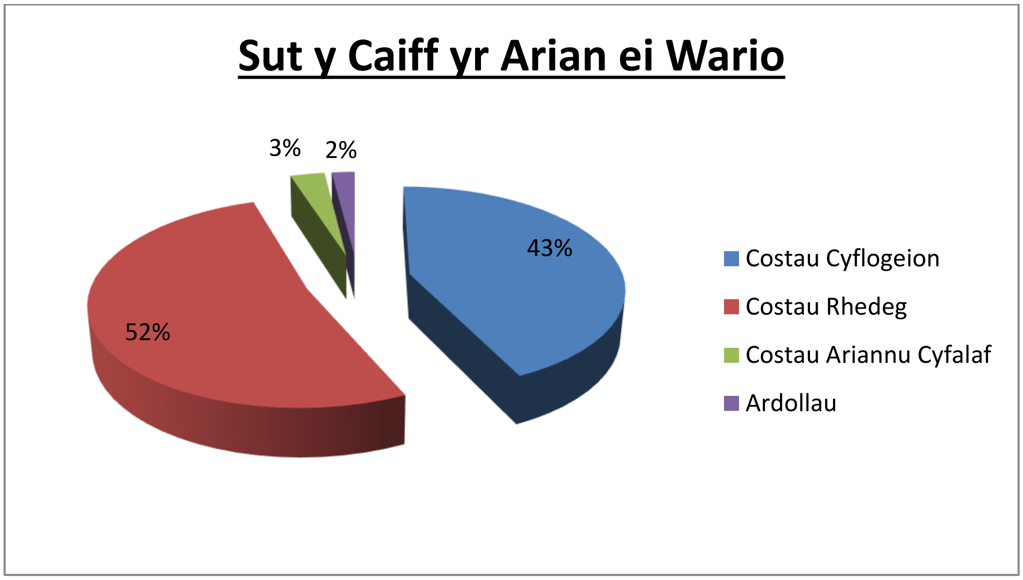

Costau rhedeg megis cynnal adeiladau, gweithredu cerbydau a phrynu cyflenwadau a gwasanaethau yw 52% o gyfanswm y gwariant, tra bo gwariant y gellir ei briodoli i gyflogeion yn cyfateb i 43%.

Y Gwasanaethau a Ddarperir

Disgrifiad	£'000	%
Y Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymdeithasol	43,381	22
Y Gyfarwyddiaeth Addysg	69,224	36
Yr Economi a Diogelu'r Cyhoedd	22,535	12
Y Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymdogaeth	15,415	8
Y Gyfarwyddiaeth Llywodraethu ac Adnoddau	9,967	5
Corfforaethol	33,024	17
Cyfanswm	**193,546**	**100**

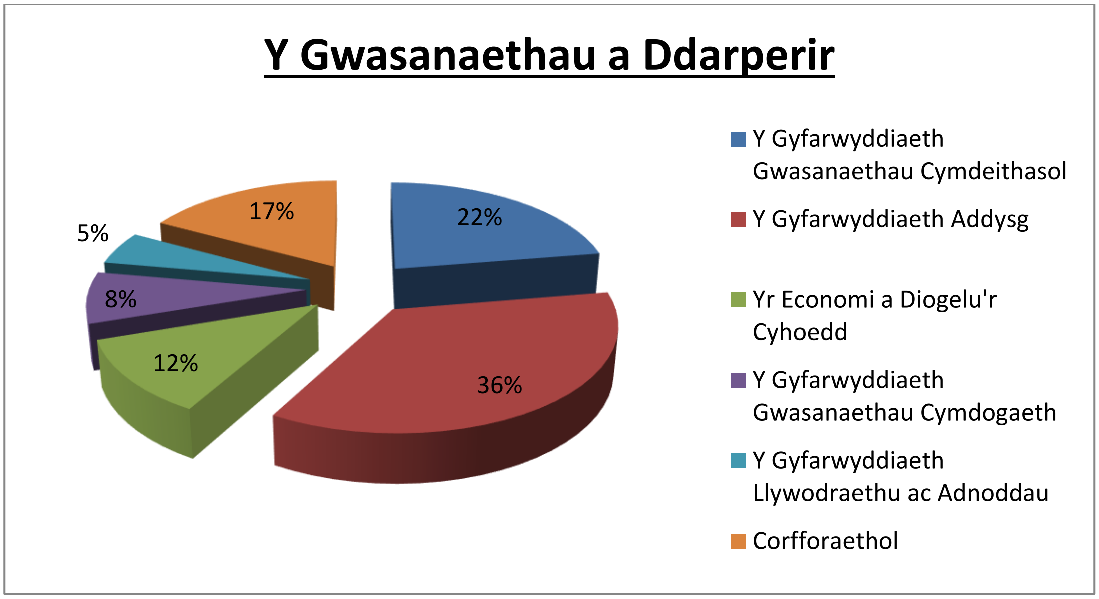

Canlyniadau a Adroddwyd yn y Datganiad Cyfrifon

Roedd y cyfansymiau ar gyfer incwm a gwariant yn yr adran flaenorol yn deillio o'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar dudalen 23, ond nid ydynt yn cynnwys:

- y praesept a gasglwyd yn y Dreth Gyngor ar gyfer Heddlu De Cymru (£5.303 m ar gyfer 2021/22, Nodyn 11),
- cyfran yr Awdurdod o gyd-bwyllgorau (mae'r manylion i'w gweld yn Nodyn 40 y cyfrifon),
- grantiau cyfalaf a thrafodion (rydym yn adolygu ein prosiectau cyfalaf ar dudalen 11)
- cofnodion eraill nad ydynt yn arian parod sy'n ofynnol gan safonau cyfrifyddu (yn enwedig ar gyfer y rhwymedigaethau pensiwn yr ydym yn eu trafod ar dudalen 13).

Mae'r gwarged refeniw net o £15.199 m (h.y. y gwahaniaeth rhwng y ffigurau incwm a gwariant a ddangosir uchod) yn cyd-fynd â'r alldro o £15.705 m a ddangosir yn y Dadansoddiad Gwariant a Chyllid ar dudalen 24, oherwydd ein bod wedi cydnabod £0.506 m ychwanegol yn ein cyfrifon o'n cyfran ni o gyd-bwyllgorau.

Alldro Refeniw i'r Gyllideb

Mae alldro Refeniw'r Gronfa Gyffredinol i'r gyllideb ar gyfer 2021/22 fel a ganlyn:

Disgrifiad	Cyllideb Ddiwygiedig 2021/22 £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000	Amrywiant %
Addysg	50,997	51,168	171	0.34
Gwasanaethau Cymdeithasol	35,181	30,850	-4,331	-12.31
Gwasanaethau Cymdogaeth	10,409	9,997	-412	-3.96
Yr Economi a Diogelu'r Cyhoedd	8,975	8,622	-353	-3.93
Llywodraethu ac Adnoddau	7,265	6,859	-406	-5.59
Costau Corfforaethol	20,221	18,605	-1,616	-7.99
Cyfraniadau ac Ailgodi Taliadau	294	-134	-428	-145.58
Cyllid Ychwanegol Llywodraeth Cymru	0	-3,596	-3,596	Amh.
Gwariant Net (a)	**133,342**	**122,371**	**-10,971**	**-8.23**
Trosglwyddiad i Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	0	7,300	7,300	Amh.
Gwariant Net (b)	**133,342**	**129,671**	**-3,671**	**-2.75**

(a) cyn trosglwyddiad i gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, wedi'i ymrwymo ac a geisiwyd
(b) ar ôl trosglwyddiad i gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, wedi'i ymrwymo ac a geisiwyd

Mae'r ffigurau sydd wedi'u cynnwys yn y tabl uchod yn ffigurau gwariant net. Mae'r ffigurau sydd wedi'u cynnwys yn adran perfformiad ariannol yr adroddiad naratif hwn yn ffigurau gros.

Dyma'r symudiadau mwyaf sylweddol o'r gyllideb i'r alldro:

Addysg

Adennill Costau Arbennig – diffyg cyllideb net o £159,000 yn sgil lleoliadau ychwanegol a chostau cludiant cysylltiedig, ynghyd â cholli incwm yn sgil terfynu lleoliadau o'r tu allan.

Cludiant Ysgol – diffyg cyllideb net o £132,000 yn sgil contractau ychwanegol gofynnol a phrisiau contract cynyddol oherwydd cynnydd mewn pris tanwydd.

Gwasanaethau Cymdeithasol

Storfa Offer Cymunedol Integredig – gwarged cyllideb net o £245,000 yn sgil cyllid grant ychwanegol a dderbyniwyd i gynnal pobl yn eu cartrefi eu hunain gan alluogi eu hannibyniaeth.

Strategaethau Gwasanaethau Cleientiaid Gofal Cymdeithasol – gwarged cyllideb net o £706,000 yn sgil incwm grant ychwanegol mewn perthynas â Gofal Cartref, Pontio, Gofal Cymhleth, Gwasanaethau Aros yn Iach Gartref, Gwasanaethau Cymunedol Estynedig, Pontio a Gwrthsefyll Pwysau'r Gaeaf.

Lleoliadau a Gynorthwyir – gwarged cyllideb net o £291,000 yn bennaf yn sgil gostyngiad yn nifer y lleoliadau o gymharu â'r hyn a gyllidebwyd.

Taliadau Uniongyrchol – gwarged cyllideb net o £241,000 yn sgil lefelau uwch na'r disgwyl o incwm ac adennill gweddill a chostau cyflenwi gwasanaethau is na'r disgwyl.

Sefydliadau Preswyl Annibynnol – gwarged cyllideb net o £288,000 yn sgil adennill gweddill a rhyddhau grant.

Plant ag Anableddau – gwarged cyllideb net o £156,000 yn sgil gostyngiadau yn y gwasanaethau a oedd ar gael oherwydd y pandemig a dargyfeirio costau drwy incwm grant ychwanegol.

Plant sy'n Derbyn Gofal a Maethu – gwarged cyllideb net o £436,000 yn sgil nifer is na'r disgwyl o leoliadau

Incwm Grant Ychwanegol – arian gofal cymdeithasol o £1,072,501 wedi'i dderbyn oddi wrth Lywodraeth Cymru tuag at orwariant a phwysau'r gaeaf

Gwasanaethau Cymdogaeth

Cynnal a Chadw Tir – diffyg cyllideb net o £328,000 yn bennaf yn sgil costau clefyd coed ynn, wedi'u gosod yn erbyn amryw danwariant mewn amryw gostau rhedeg.

Casglu Ailgylchu – gwarged cyllideb net o £575,000 yn sgil incwm ailgylchu y tu hwnt i'r gyllideb, costau fflyd yn is na'r gyllideb, a derbyn cyllid grant ychwanegol.

Cynllunio – gwarged cyllideb net o £181,000 yn sgil ffioedd cynllunio ychwanegol gydag incwm sylweddol wedi'i dderbyn ar gyfer datblygiad penodol.

Yr Economi a Diogelu'r Cyhoedd

Canolfan Siopa Santes Tudful – gwarged cyllideb net o £264,000 yn sgil rhenti eiddo preswyl a masnachol o ganlyniad i brynu Canolfan Siopa Santes Tudful yn ystod y flwyddyn.

Llywodraethu ac Adnoddau

Refeniw – gwarged cyllideb net o £283,000 yn adennill mwy na'r gyllideb o gostau gwasanaeth beili a chostau llys.

Costau Corfforaethol

Costau Ariannu Cyfalaf – gwarged cyllideb o £789,000 yn sgil llithriad sylweddol yn y Rhaglen Gyfalaf yn arwain at dâl Darpariaeth Isafswm Refeniw is i'r refeniw na'r hyn a gyllidebwyd.

Taliadau Budd-daliadau Treth Gyngor – gwarged cyllideb o £248,000 yn sgil llwyth achosion sylweddol is na'r disgwyl.

Cyfraniadau ac Ailgodi Taliadau

Ffactor Swyddi Gwag Corfforaethol – gwarged cyllideb o £939,000 yn adlewyrchu mwy na'r disgwyl o arbedion staff yn sgil yr amser a aeth heibio rhwng swyddi'n dod yn wag ac yna'n cael eu hail-lenwi.

Cyfraniad i Gyllideb Refeniw 2022/23 – diffyg cyllideb o £701,000 yn adlewyrchu cyfraniad heb ei gyllidebu i gynorthwyo â phroses gosod cyllideb 2022/23.

Cyllid Ychwanegol Llywodraeth Cymru

Yn ymwneud â grant ychwanegol heb ei gyllidebu o £3,596,000 a dderbyniwyd, sy'n cynnwys Grant Cymorth Refeniw (£1,182,000), arian Cronfa Galedi Digartrefedd wedi'i ragdalu (£1,856,000) ac arian i tuag at Dreth Gyngor heb ei chasglu (£407,000).

Cronfeydd Wrth Gefn

Ar gyfer 2021/22, mae'r Cyngor yn adrodd trosglwyddiad o £7.300 miliwn i gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, wedi'i ymrwymo ac a geisiwyd.

Disgrifiad	Gwerth £'000	Disgrifiad	Gwerth £'000
Costau Ariannu Cyfalaf	789	Rheoli Gwastraff	154
Gwarged Santes Tudful	264	Ffioedd Cynllunio	100
Cyflog Byw Gwirioneddol Gwasanaethau Cymdeithasol a Phwysau Arall	1,000	Adfywio / Canol Tref	82
		Tai – Diweddariad Civica	41
		Addysg –Capita One	20
Pwysau'r Gaeaf ar Wasanaethau Cymdeithasol	1,068	Ardollau	19
		Cynllun Prentisiaeth AD	11
Digartrefedd	1,856	Y Gerddorfa Ieuenctid	9
Casglu'r Dreth Gyngor	407	Cynllun Cymorth Costau Byw (yn ôl disgresiwn)	590
Datgarboneiddio	102		
Newid Busnes	117		
Incwm Gohiriedig Cleientiaid Gwasanaethau Cymdeithasol	671		
		Cyfanswm	**7,300**

O'r gwarged sy'n weddill o £3.671 miliwn, mae'r dyraniadau canlynol yn cael eu cynnig:

- £388,000 i'r Cronfeydd Wrth Gefn Cyffredinol i'w cynnal ar 4% o Wariant Net yn y Gyllideb, gan sicrhau'r gydymffurfiaeth fwyaf â'r Polisi Cronfeydd Wrth Gefn Corfforaethol.
- £3.283 miliwn i Gronfa Wrth Gefn y Gyllideb i gynorthwyo i osod y gyllideb dros y tymor canolig.

Alldro Cyfalaf i'r Gyllideb

Mae'r Alldro Cyfalaf i'r Gyllideb ar gyfer 2021/22 fel a ganlyn:

	Cyllideb Ddiwygiedig £'000	Alldro Hyd Yma £'000	Amrywiant £'000	Amrywiant %
Gwariant:				
Addysg:				
Rhaglen Ysgolion yr 21ain Ganrif	3,381	3,462	81	2.40%
Addysg - Arall	3,195	3,041	(154)	-4.82%
Rhaglenni Adfywio Ffisegol	8,120	7,751	(369)	-4.54%
Peirianneg a Thrafnidiaeth	6,229	6,078	(151)	-2.42%
Tir, Adeiladau a Chorfforaethol	10,965	11,060	95	0.87%
Cyfanswm	**31,890**	**31,392**	**(498)**	**-1.56%**
Ariannwyd Gan:				
Benthyciadau	9,014	9,228	214	2.37%
Grantiau a Chyfraniadau	22,748	22,136	(612)	-2.69%
Adnoddau'r Cyngor ei Hun	128	28	(100)	-78.13%
Cyfanswm	**31,890**	**31,392**	**(498)**	**-1.56%**

Yn 2021/22, gwariodd yr Awdurdod £31.4 miliwn ar brosiectau cyfalaf o'i gymharu â'r Rhaglen Gyfalaf a gynlluniwyd o £31.9 miliwn.

Dyma'r symudiadau mwyaf sylweddol o'r gyllideb i'r alldro:

Rhaglen Adfywio Ffisegol

Arweiniodd anawsterau gyda'r contract ar gyfer ailddatblygu'r Ganolfan a'r pad sblasio at ddiwygiad sylweddol i'r gwaith a gynlluniwyd a gostyngiad mewn gwariant o £256,000. Datgomisiynwyd nifer o gynlluniau oherwydd cyfyngiadau amser o dan raglen Adfer Canol Trefi Merthyr Tudful ar ôl Covid gan arwain at danwariant sylweddol o'r grant sydd ar gael o £95,000.

Peirianneg a Seilwaith Trafnidiaeth

Llai na'r disgwyl o hawliadau grant o £220,000, wedi'i osod yn erbyn mwy o waith Cynnal a Chadw Strwythurol y Priffyrdd na'r disgwyl o £42,000 a Chynlluniau Gwella Tagfeydd y Priffyrdd o £23,000.

Addysg – Arall

Roedd yr amcangyfrif gwreiddiol o gost ychwanegu ystafell ddosbarth i ysgol Greenfield yn rhy uchel ac roedd y costau £55,000 yn is na'r gyllideb. Ni ddefnyddiwyd y costau hapddigwyddiadau yn yr amcangyfrif o gost gosod to newydd yng Ngwaunfarren gan arwain at danwariant o £42,000. Roedd y gost o ddymchwel simnai yn Ysgol Gynradd Cyfarthfa yn sylweddol is na'r disgwyl gan £41,000.

Iechyd Ariannol

Ar 31ain Mawrth 2022 mae balansau a chronfeydd wrth gefn cyffredinol yr Awdurdod nad ydynt wedi'u clustnodi ar gyfer unrhyw ddiben, yn dod i £5.723 miliwn (31ain Mawrth 2021 - £5.335 miliwn), sy'n cyfateb â 4.0% o'r Gwariant Refeniw Net a Gyllidebwyd gan y Cyngor ar gyfer 2022/23. Yn unol â Chylch Gorchwyl Bwrdd Cyllideb y Cyngor, y nod cyffredinol yw:

"Cynnal balans digonol, iach ar gyfer y Cronfeydd Wrth Gefn, sef rhwng 3.5% a 4% o'r Gwariant Refeniw Net a gyllidebir yn flynyddol gan y Cyngor, er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn parhau i fod yn ariannol hyfyw."

Mabwysiadwyd y gofyniad hwn yn ffurfiol gan y Cyngor ar 22 Mawrth, 2017, wrth iddo gymeradwyo'i Bolisi ar Gronfeydd wrth Gefn Corfforaethol, gan ganiatáu'r hyblygrwydd i:

- Ymateb yn ddigonol i'r risg o orwariant posibl ar gyllidebau mewn meysydd gwasanaeth anwadal
- Mynd i'r afael â goblygiadau ariannol yn sgil pwysau demograffig cynyddol
- Ymateb i'r gofyniad critigol am wariant 'untro' wrth gwrdd â blaenoriaethau corfforaethol
- Ymateb i ofynion llywodraethol a rheoleiddiol

At hynny, mae gan y Cyngor gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy pellach ar 31ain Mawrth 2022 mewn perthynas â'r Gronfa Yswiriant (£2.375 miliwn), Balansau Ysgolion (£6.339 miliwn) a Chronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd (£26.009 miliwn). Y balansau cyfatebol wrth gefn ar 31ain Mawrth 2021 oedd £2.092 miliwn, £4.267 miliwn ac £13.165 miliwn yn eu trefn. Er mwyn cefnogi Awdurdodau Lleol drwy'r pandemig, sicrhaodd Llywodraeth Cymru fod arian ychwanegol ar gael.

Ar gyfer blwyddyn ariannol 2022/23, bu'r awdurdod yn cyllidebu am gynnydd o 7.29% ar ei wariant refeniw net yng nghyllideb 2021/22 (wedi'i addasu ar gyfer trosglwyddiadau net Llywodraeth Cymru i mewn i'r Setliad Llywodraeth Leol) yn sgil cynnydd o 9% yng Nghyllid Llywodraeth Cymru a chynnydd o 1% i'r Dreth Gyngor.

Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig yr Awdurdod 2022/23 i 2025/26 yn amlinellu'n glir yr heriau ariannol sy'n wynebu'r Awdurdod dros y tymor canolig.

Cyfleusterau Benthyca

Bydd yr Awdurdod, pan fo'n briodol, yn benthyca gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (y PWLB), neu o'r Farchnad os ystyrir bod cyfraddau llog yn ffafriol, er mwyn rhannol ariannu prosiectau cyfalaf. Fel arfer, gwneir benthyciadau fel hyn ar sail hirdymor ac yn unol â'r Cod Darbodus ar gyfer Cyllid Cyfalaf mewn Awdurdodau Lleol a luniwyd gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA). Yn sgil hynny, caiff cyfyngiadau awdurdodedig ar gyfer benthyca gan Awdurdodau Lleol eu pennu a'u cymeradwyo gan gyfarfod llawn o'r Cyngor. Ar gyfer Datganiad Cyfrifon 2021/22, roedd benthyciadau i gefnogi gwariant cyfalaf yn dod o fewn y terfynau benthyca awdurdodedig a gymeradwywyd gan gyfarfod llawn o aelodau etholedig y Cyngor ar 4 Mawrth 2020. 3ydd Mawrth 2021.

Yn ogystal â hynny, efallai y bydd rhaid i'r Awdurdod, wrth reoli trafodion arian parod o ddydd i ddydd, gael benthyciad ar sail fyrdymor pan fydd ganddo ddiffyg ar ei falans arian ar unrhyw ddiwrnod penodol. Yn groes i hynny, gall yr Awdurdod hefyd roi benthyciad ar sail fyrdymor pan fydd ganddo warged ar ei falans arian. Mae sefydliadau a gymeradwyir ar gyfer trafodion byrdymor yn cynnwys y prif fanciau a chymdeithasau adeiladu ym Mhrydain ac awdurdodau lleol eraill.

Rhwymedigaethau Pensiwn

Mae’r Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2021/22 yn cael ei lunio’n unol â’r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (yr IFRS) gyda’r cyfrifyddu ar gyfer “Buddion Ymddeol” yn seiliedig ar ddarpariaethau Safon Gyfrifyddu Ryngwladol 19 (IAS 19) sef “Buddion Cyflogeion”. Yn ôl darpariaethau IAS 19 sy’n ymwneud â Buddion Ôl-Gyflogaeth, mae’n ofynnol i'r Awdurdod gydnabod ased/rhwymedigaeth net a chronfa bensiwn wrth gefn yn y fantolen ac yng nghofnodion y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sy’n ymwneud â symud asedau/rhwymedigaethau ar gyfer cynlluniau buddion diffiniedig (gyda’r cofnodion cysoni yn mynd yn ôl at gyfraniadau oedd yn daladwy at ddibenion y Dreth Gyngor trwy Ddatganiad Symudiad y Cronfeydd Wrth Gefn).

O dan IAS 19, mae'n ofynnol i'r Awdurdod ddatgelu ei rwymedigaeth pensiwn o ran sefyllfa’r diffyg ar y gronfa bensiwn. Y rhwymedigaeth ar ddiwedd y flwyddyn oedd £179.39 miliwn (£206.42 miliwn ar 31ain Mawrth 2021). Mae'r Awdurdod yn talu cyfraniadau cyflogwr fesul cam er mwyn gwneud iawn am ddiffyg y gronfa bensiwn.

Ceir rhagor o fanylion yn Nodiadau 24, 36 a 37 o'r Datganiad Cyfrifon.

Yr Hinsawdd Ariannol

Mae Dadansoddiad Cyllidol Cymru yn cyfrifo y bydd angen i wariant awdurdodau lleol dyfu 3.9% y flwyddyn mewn termau enwol dros y tair blynedd nesaf i ymdrin â phwysau ariannu sylfaenol yn 2024/25, gyda rhai costau a cholledion yn gysylltiedig â’r pandemig yn parhau dros y ddwy flynedd nesaf. Ffynhonnell arall o bwysau fydd yr angen i gynorthwyo disgyblion a wnaeth golli amser dysgu yn ystod y pandemig, a allai olygu £66 miliwn y flwyddyn yn ychwanegol i ysgolion Cymru.

Rhagamcanir y bydd cyllid Llywodraeth Cymru i Lywodraeth Cymru yn tyfu 4% y flwyddyn mewn termau enwol dros y tair blynedd nesaf, gyda’r cynnydd mewn cyllid wedi’i lwytho ar y dechrau yn 2022/23. Tystiolaeth o hyn yw’r Setliad Refeniw cyfartalog Cymru ar gyfer 2022/23 o +9.4% yn gostwng i Setliad dangosol o +3.5% ar gyfer 2023/24 a +2.4% ar gyfer 2024/25. Mewn blynyddoedd diweddarach, efallai y bydd yn rhaid i gynghorau ddibynnu mwy ar gynyddiadau i’r dreth gyngor i ddiwallu anghenion gwariant a ragamcanir.

Gan wneud sawl rhagdybiaeth ynglŷn â’r pwysau cyllido sy’n wynebu’r GIG yng Nghymru, mae Dadansoddiad Cyllidol Cymru yn amcangyfrif y gallai pwysau’n ymwneud â Covid-19 ar gyfartaledd fod yn £530 miliwn y flwyddyn dros y tair blynedd nesaf, a hynny ar ben pwysau sylfaenol.

Mae setliadau refeniw’r Cyngor ar gyfer y cyfnod 2006/07 i 2022/23 gyda setliadau dangosol Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023/24 a 2024/25 wedi’u hamlinellu isod.

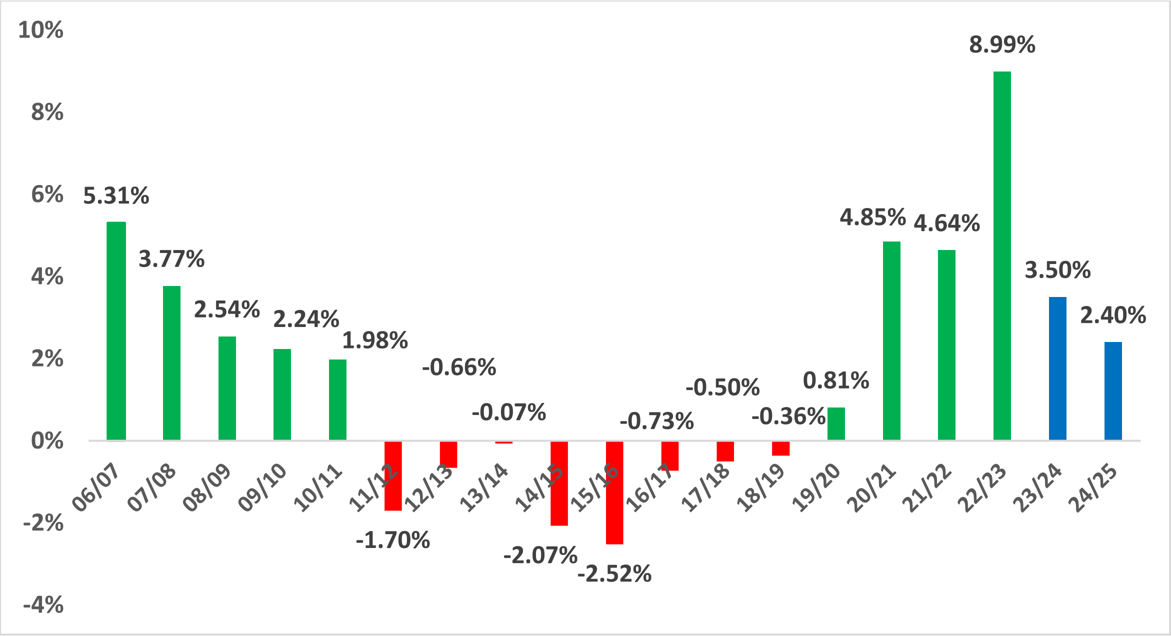

Er bod y setliadau refeniw ar gyfer y cyfnod 2020/21 i 2022/23 y gorau iddynt fod ers 2006/07, y mae'n amlwg bod y Cyngor wedi wynebu heriau ariannol sylweddol dros y tymor hir, gan wynebu cyfnod o gyfyngiadau ariannu digynsail wrth i'r Llywodraeth Ganolog barhau â'i pholisi o cyni ariannol. Mae arferion gweithio mwy effeithlon wedi datblygu wrth gyflenwi gwasanaethau oddi mewn i'r amlen ariannol fforddiadwy. Yn dilyn y setliad sylweddol uwch ar gyfer 2022/23, y mae'n glir y bydd gostyngiadau dangosol sylweddol ar gyfer y 2 flynedd ddilynol. Mae'r Awdurdod wedi rhagamcanu'n bwyllog gynnydd yn y setliad o 2% ar gyfer 2025/26.

Gallai Setliadau Dangosol Llywodraeth Cymru wynebu pwysau pellach o ganlyniad i nifer o heriau, megis:

- Mesurau cyni posibl y rhagamcanir bydd Llywodraeth Leol yn eu hwynebu dros y tymor canolig – fel a rybuddiwyd gan Ddadansoddiad Cyllidol Cymru
- Effaith arian posibl Llywodraeth Leol yn y dyfodol o bwysau ariannol parhaus a brofwyd gan y Gwasanaeth Iechyd Gwladol
- Yr ansicrwydd parhaus ynglŷn â goblygiadau posibl Brexit
- Goblygiadau sylweddol Covid-19 i economi'r DU
- Yr argyfwng Costau Byw presennol gyda chwyddiant o +9% ym mis Mai 2022 ar ei uchaf ers 1982, a Chyfradd y Banc o +1.25% yn mis Mehefin 2022 ar ei huchaf ers 2009
- Goblygiadau economaidd negyddol y Rhyfel yn Wcráin

Mewn amgylchedd o ansicrwydd ariannol, mae trawsnewid yr Awdurdod i sicrhau ei fod yn addas i'r diben i ymdopi â heriau ariannol i'r dyfodol yn hanfodol. Mae hyn yn cynnwys cydweddu adnoddau prin â blaenoriaethau allweddol ac amcanion llesiant gan sicrhau bod gwasanaethau yn parhau i gael eu cyflawni'n effeithiol ac effeithlon ac yn cael eu datblygu a'u gwella ymhellach.

Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2022/23 i 2025/26 y Cyngor yn nodi'n bresennol bod y Cyngor yn wynebu gorfod nodi a chyflawni arbedion yn y gyllideb o £5.5 miliwn ar gyfer 2023/24 ac £16.4 miliwn ar gyfer y cyfnod 2023/24 i 2025/26.

Mae’r Cyngor wedi cyllidebu ar gyfer cynnydd cyllido o 3.5% ar gyfer 2023/24, 2.4% ar gyfer 2024/25 a 2% ar gyfer 2025/26, ynghyd â chynnydd yn y Dreth Gyngor o 1% dros gyfnod y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ac mae ar waith â nodi cynigion i fynd i’r afael â’r diffygion sydd wedi’u rhagamcanu yn y gyllideb. Mae pob 1% o amrywiant yn y setliad sydd wedi’i ragamcanu yn gyfystyr â thua £1.1 miliwn. Mae disgwyl i’r Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol ar gyfer 2023/24 gael ei gyhoeddi rhwng mis Hydref 2022 a mis Rhagfyr 2022.

Mae’r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer 2022/23 i 2025/26 yn nodi Rhaglen Gyfalaf cyllid craidd o £30.827 miliwn ar gyfer 2022/23 a £72.875 miliwn ar gyfer y cyfnod o 4 blynedd, gyda gwariant cyfalaf 2022/23 wedi’i ariannu o Grantiau Cyfalaf (£1.074 miliwn), Benthyg (£28.672 miliwn) ac o adnoddau’r Cyngor ei hun (£1.081 miliwn).

Yn ystod mis Chwefror 2020, achosodd Storm Dennis difrod llifogydd a storm helaeth mewn ardaloedd penodol yn y Fwrdeistref Sirol gan olygu bod angen i’r Cyngor gyflwyno rhestr i Lywodraeth Cymru o waith atgyfeirio cyfalaf a oedd yn gyfanswm o £8.453 miliwn ar gyfer cyfnod 3 blynedd 2020/21 i 2022/23. Mae’r Cyngor wedi derbyn hysbysiad o £5.4 miliwn o gymorth ar gyfer 2020/21 i 2021/22 ac mae disgwyl i £3 miliwn pellach o gymorth ariannol gael ei gadarnhau ar gyfer 2022/23.

Risgiau Corfforaethol

Mae gan yr Awdurdod Gofrestr Risgiau Corfforaethol er mwyn rheoli Risgiau Corfforaethol y Cyngor a allai effeithio ar ddarparu Nodau Llesiant y Cyngor a Blaenoriaethau ehangach y Cyngor, a sicrhau bod y risg y mae’r Cyngor yn ei hwynebu yn lleihau dros amser. I bob Risg Gorfforaethol yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol, dynodwyd Math o risg, Swyddog Arweiniol y Tîm Rheoli Corfforaethol a Chynghorydd / Aelod Cabinet Arweiniol.

Mae’r tabl isod wedi ei gymryd o’r Gofrestr Risgiau Corfforaethol ar gyfer 2021/22 wedi’i ddiweddaru hyd fis Mawrth 2022 ac mae’n rhoi crynodeb o’r Gofrestr Risgiau Corfforaethol ar gyfer 11 o Risgiau Corfforaethol, gan gynnwys rhif y risg, y math o risg, disgrifiad, sgôr y risg, a’r newid o gymharu â’r llynedd. Cymeradwywyd Cofrestr Risgiau Corfforaethol 2021/22 gan y Cabinet ar 7fed Medi 2022.

Rhif y Risg	Math o Risg	Disgrifiad o'r Risg	Sgôr y Risg (Ebrill 2021)	Sgôr y Risg (Medi 2021)	Sgôr y Risg (Mawrth 2022)	Cynghorydd Arweiniol / Swyddog Arweiniol y Tîm Rheoli Corfforaethol
1 (i)	Cyllid	Y risg nad yw'r Cyngor yn mantoli'r gyllideb ac nad yw'n ariannol gynaliadwy.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 2 **Sgôr y Risg = 10**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 2 **Sgôr y Risg = 10**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 2 **Sgôr y Risg = 10**	Y Cynghorydd Andrew Barry Prif Swyddog Cyllid
1 (ii)		Nid yw'r Cyngor yn ariannol gynaliadwy wrth symud ymlaen.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	
2	Enw Da	Y risg bod y Cyngor yn methu â chynnal a diogelu ei enw da.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Cabinet Pennaeth Cyfathrebu Corfforaethol, Ymgynghori ac Ymgysylltu
3	Ymosodiad Seiber	Y risg bod y Cyngor yn agored i ymosodiad seiber a allai achosi methiant catastroffig.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Y Cynghorydd Andrew Barry Prif Swyddog Cyllid
4	Cyrhaeddiad Ysgol	Y risg nad yw'r holl ddysgwyr yn perfformio yn ôl y lefelau disgwyliedig.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 5 **Sgôr y Risg = 25**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 5 **Sgôr y Risg = 25**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 5 **Sgôr y Risg = 25**	Y Cynghorydd Lisa Mytton Prif Swyddog (Dysgu)
5 (i)	Capasiti	Y risg bod y Cyngor yn colli staff sydd â'r sgiliau â'r capasiti i gyflawni ar ganlyniadau a thargedau allweddol.	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 16**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Y Cynghorydd Andrew Barry Pennaeth Adnoddau Dynol
5 (ii)	Capasiti	Y risg bod y Cyngor yn methu â recriwtio a chynnal staff gan arwain at bwyntiau dibyniaeth unigol	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Y Cynghorydd Andrew Barry Pennaeth Adnoddau Dynol
6	Llywodraethu	Y risg bod nad yw'r Cyngor yn bodloni gofynion statudol, cyfreithiau a rheoliadau.	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 16**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 12**	Y Cynghorydd Andrew Barry Swyddog Monitro
7	Brexit	Y risg y caiff Brexit effaith economaidd andwyol ar y lefel genedlaethol a lleol a fydd yn	Effaith = 3 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 9**	Effaith = 3 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 9**	Effaith = 3 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 9**	Y Cynghorydd Lisa Mytton Dirprwy Brif Weithredwr

		ei thro yn cael effaith ariannol, strategol a deddfwriaethol negyddol ar y Cyngor, ac wedi hynny ar gyflawni gwasanaethau cyhoeddus.				
8	Diogelu	Y risg nad yw'r Cyngor yn cyflawni ei rwymedigaethau statudol a bod trefniadau diogelu'r Cyngor yn methu â diogelu plant, oedolion a staff y Cyngor.	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Y Cynghorydd Chris Davies Prif Swyddog – Gwasanaethau Cymdeithasol (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol)
9	Perfformiad	Y risg bod rheoleiddwyr statudol y Cyngor yn cyflwyno argymhelliad ffurfiol i'r Cyngor ar gyfer gwelliant.	Effaith = 4 Tebygolrwydd = 5 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 3 **Sgôr y Risg = 15**	Cabinet Tîm Rheoli Corfforaethol
10	Covid-19	Coronafeirws	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Cabinet Tîm Rheoli Corfforaethol
11	Digartrefedd	Y risg y bydd Digartrefedd yn y Fwrdeistref Sirol yn effeithio ar Gyflawni Gwasanaethau a'r gyllideb ariannol i ymdrin â'r holl gostau. A'r anallu i gyflawni dyletswydd statudol.		Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Effaith = 5 Tebygolrwydd = 4 **Sgôr y Risg = 20**	Dirprwy Brif Weithredwr Y Cynghorydd Kevin O'Neill

Brexit

Mae'r Awdurdod yn parhau i fonitro ac asesu'r risgiau ac effeithiau posibl ar y gwasanaethau y mae'r Awdurdod yn eu darparu drwy Weithgor Brexit a thrwy ei gynnwys yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol.

Y Fargen Ddinesig

Mae'r Cytundeb Cydweithio mewn perthynas â chyflawni Bargen Ddinesig Prifddinas-Ranbarth Caerdydd, sy'n cwmpasu 10 Awdurdod Lleol yn ne-ddwyrain Cymru, wedi ei lofnodi. Sefydlwyd y Cabinet Rhanbarthol ar 1 Mawrth 2017.

Mae'r Fargen Ddinesig yn darparu cyllid i gefnogi cynlluniau a fydd yn ysgogi twf economaidd y rhanbarth. Mae'r cytundeb â Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru yn darparu £1.2 biliwn. Caiff £734 miliwn o hyn ei ddyrannu i'r Metro, a bydd y £495 miliwn sy'n weddill ar gael ar ffurf y Gronfa Fuddsoddi Ehangach.

Mae'r Gronfa Fuddsoddi Ehangach yn cynnwys:

- grant o £375 gan Lywodraeth y DU i'w dalu dros 20 mlynedd, gyda blynyddoedd 1 i 5 yn grant refeniw o £50 miliwn, ac wedyn blynyddoedd 6 i 20 yn grant cyfalaf o £325 miliwn
- cyfraniad cyfalaf o £120 miliwn gan Bartneriaeth yr Awdurdodau Lleol i'w dynnu i lawr yn ôl yr angen.

Mae'r Cabinet Rhanbarthol wedi datgan mai nodau lefel uchel y Gronfa Fuddsoddi Ehangach yw creu 25,000 o swyddi newydd a £4 biliwn o fuddsoddiad y sector preifat. Gwnaed y buddsoddiad cyntaf yn y prosiect lled-ddargludyddion cyfansawdd, gan ddarparu benthyciad o £38.5 miliwn, i'w ad-dalu, sydd â'r potensial i greu 2,000 o swyddi a thros £380 miliwn o fuddsoddiad y sector preifat.

Cymeradwywyd Cynllun Busnes y Cytundeb Cydweithio gan bob un o'r 10 Cyngor ym mis Mawrth 2018, a chymeradwyodd Merthyr Tudful y Cynllun mewn cyfarfod o'r Cyngor ar 7 Mawrth 2018. £0.954 miliwn oedd cyfraniad cyntaf Merthyr Tudful i'r buddsoddiad cyntaf yn 2017/18 a thalwyd £0.485 miliwn pellach yn 2018/19, nid oedd cyfraniad ar gyfer 2019/20, cafwyd cyfraniad o £0.079 miliwn yn 2020/21 ac nid oedd cyfraniad yn 2021/22.

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Mae'n ofynnol i'r Cyngor gynhyrchu Datganiad Llywodraethu Blynyddol sef datganiad ffurfiol sy'n cwmpasu'r holl systemau, prosesau a rheolaethau corfforaethol o bwys. Caiff ei graffu gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn cael ei gymeradwyo gan y Cyngor.

Effaith Ariannol Covid-19

Ar gyfer 2021/22, derbyniodd CBSMT arian ychwanegol o bron i £9 miliwn i'w osod yn erbyn costau ychwanegol ac incwm a gollwyd o ganlyniad i'r pandemig, drwy Gronfa Galedi Covid-19 Llywodraeth Cymru. Ni ddisgwylir unrhyw arian ar gyfer 2022/23 am fod y Gronfa Galedi wedi dod i ben ar 31ain Mawrth 2022.

Roedd casglu'r Dreth Gyngor yn parhau i fod yn heriol yn ystod 2021/22 o ganlyniad i effaith Covid-19 a'r effaith ar incwm aelwydydd. Er i'r gyfradd gasglu wella gan 0.4% o 94.0% yn 2020/21 i 94.4% yn 2021/22, roedd yn dal i fod 1.1% yn is na'r lefel o 95.5% cyn y pandemig yn 2019/20. Mewn termau ariannol, mae hyn yn golygu bod £350,000 yn llai o dreth gyngor wedi'i gasglu yn ystod 2021/22 na chyn y pandemig. Derbyniodd y Cyngor gymorth ariannol Llywodraeth Cymru i'w osod yn erbyn yn gostyngiad hwn yn y dreth gyngor a gasglwyd.

Y Ffordd Ymlaen

Mae'r Cyngor ar waith â nodi arbedion effeithlonrwydd yn y gyllideb ar gyfer 2023/24 ac ar gyfer cyfnod 4 blynedd y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a gymeradwywyd ym mis Mawrth 2022. Mae Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella 2020-25 y Cyngor (y Cynllun) yn hybu newid ar draws y Cyngor gyfan gyda thrawsnewid trawsbynciol i gefnogi cynaliadwyedd. Mae'r rhaglenni gwaith trawsnewidiol a nodwyd yn y Cynllun yn cynnwys Trawsnewid Digidol a'r Rhaglen Fasnachol. Er bod arbedion cyllidebol posibl, gan gynnwys cyfleoedd i gynhyrchu incwm, heb eu meintioli eto, y disgwyl yw y bydd y ddwy raglen waith yma yn helpu i fynd i'r afael â'r diffygion cyllideb a ragamcanir dros gyfnod y Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Bydd y Rhaglen Fasnachol yn archwilio cyfleoedd i fuddsoddi er mwyn cynhyrchu incwm, arbedion effeithlonrwydd ynni drwy'r Cynllun Rheoli Carbon ac arbedion ar swyddfeydd drwy Resymoli Ystadau. Gall Trawsnewid Digidol adeiladu ar arferion gweithio ystwyth presennol a ddatblygwyd wrth ymateb i fygythiad Covid-19, tra'n cefnogi amcan Rhesymoli Ystadau.

I ategu'r agendau digidoleiddio a masnacheiddio, bydd gwasanaethau'n parhau i gael eu blaenoriaethu i sicrhau yr eir i'r afael â'r diffygion a ragamcanir yn y gyllideb ac y caiff adnoddau eu dyrannu i wasanaethau sy'n flaenoriaeth. Gall y blaenoriaethau a ddiffinnir yn y Cynllun a chanlyniadau'r 'Ymarferiad Capasiti' hefyd lywio a chryfhau'r ymarferiad blaenoriaethu gwasanaethau.

Gwybodaeth Bellach

Mae gwybodaeth bellach am y cyfrifon ar gael oddi wrth yr Adran Gyllid, Y Ganolfan Ddinesig, Stryd y Castell, Merthyr Tudful. Rhan o bolisi'r Awdurdod o ddarparu gwybodaeth lawn am faterion yr Awdurdod yw hyn. Yn ychwanegol, mae hawl statudol gan aelodau o'r cyhoedd i archwilio'r cyfrifon cyn bod yr archwiliad yn cael ei gwblhau. Mae'r ffaith bod y cyfrifon ar gael i'w harchwilio yn cael ei hysbysebu ar Wefan yr Awdurdod ac yng Nghanolfan Ddinesig yr Awdurdod.

Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL
MERTHYR TYDFIL
County Borough Council

DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL 2021/22

Rhagfyr 2022

1. CWMPAS CYFRIFOLDEB

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (y Cyngor) yn gyfrifol am sicrhau bod ei weithgareddau yn cael eu cynnal yn unol â'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrifo amdano'n briodol, a'i ddefnyddio mewn ffordd ddarbodus, effeithlon ac effeithiol.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor osod a chyhoeddi amcanion llesiant a nodi sut y bydd yn gweithio tuag at fodloni'r amcanion hynny gan ddefnyddio egwyddor datblygu cynaliadwy. Rhaid i gyrff cyhoeddus yng Nghymru weithio mewn ffordd gynaliadwy i gyflawni'r weledigaeth gyffredin i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol Cymru. Felly mae angen i'r Cyngor wneud yn siŵr, pan y caiff penderfyniadau eu gwneud, bod y Cyngor yn ystyried yr effaith y gallent ei chael ar bobl, yn awr ac yn y dyfodol.

Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus sy'n dod o dan y Ddeddf, gan gynnwys Llywodraeth Leol, ystyried y tymor hirach wrth lunio'u penderfyniadau a chydweithio â chyrff cyhoeddus eraill i wella llesiant yng Nghymru. Yn ôl y Ddeddf, mae'n ddyletswydd ar y cyrff dan sylw i osod amcanion llesiant sy'n cyfrannu, hyd y gallant, at nodau llesiant. Cafodd amcanion llesiant cyntaf y cyrff cyhoeddus eu gosod a'u cyhoeddi erbyn 31 Mawrth, 2017. Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus adrodd yn flynyddol ar eu cynnydd tuag at fodloni'u hamcanion llesiant.

Mae'r Ddeddf hefyd yn sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer pob ardal Awdurdod Lleol. Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf yn gasgliad o gyrff cyhoeddus sy'n cydweithio i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol y bobl sy'n byw, yn gweithio ac yn ymweld ag ardaloedd Rhondda Cynon Taf a Merthyr Tudful yng Nghwm Taf. Mae gofyn i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ei ardaloedd trwy weithio i gyflawni'r nodau llesant.

Wrth gyflawni'r cyfrifoldeb eang hwn, mae'r Cyngor yn gyfrifol am roi trefniadau priodol yn eu lle ar gyfer llywodraethu ei waith, a hwyluso i'w swyddogaethau gael eu cyflawni'n effeithiol, sy'n cynnwys trefniadau ar gyfer rheoli risg.

Cyhoeddwyd canllawiau o'r enw *Delivering Good Governance in Local Government: Framework* (CIPFA/SOLACE, 2016) sy'n berthnasol i ddatganiadau llywodraethu blynyddol a gaiff eu paratoi ar gyfer blwyddyn ariannol 2016/17 ac wedyn. At hynny, cyhoeddwyd *CIPFA Guidance Bulletin 06 (Application of the Good Governance Framework 2020/21)* ym mis Chwefror 2021.

Mae gan y Cyngor God Llywodraethu Corfforaethol Lleol a ddiweddarwyd a'i gymeradwyo yn 2020/21. Bydd y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn cael ei ddiweddaru pan fydd y

cyfansoddiad newydd yn cael ei fabwysiadu, bydd hyn wedyn yn cael ei adolygu'n flynyddol er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei ddiweddaru lle bo angen.

Mae’r Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn yn egluro’r modd y mae’r Cyngor wedi cydymffurfio â dogfen CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government: Framework* (2016) ynghyd â sut mae’n ateb gofynion Rhan 2 o Reoliadau Cyfrifon ac Archwiliadau 2015.

2. DIBEN Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae llywodraethu yn ymwneud â’r modd y mae cyrff llywodraeth leol yn sicrhau eu bod yn gwneud y pethau cywir, yn y ffordd gywir, i'r bobl iawn, mewn modd amserol, cynhwysol, agored, gonest ac atebol.

Mae Fframwaith Llywodraethu yn cynnwys y systemau, y prosesau, y diwylliant a’r gwerthoedd sy’n cyfarwyddo ac yn rheoli gweithgareddau’r Cyngor. Mae hefyd yn ymgorffori'r modd y mae'n arwain y gymuned, yn rhoi cyfrif iddi ac yn ymgysylltu â hi. Mae'n galluogi'r Cyngor i fonitro cyflawniad ei amcanion llesiant a’i flaenoriaethau ac ystyried a yw hyn wedi arwain at well canlyniadau i'r dinesydd. Mae’r system reolaeth fewnol yn rhan bwysig o’r fframwaith hwnnw ac fe’i lluniwyd fel bod risg yn cael ei rheoli i lefel resymol. Ni all ddileu’r risg o fethu â chyflawni polisïau neu’i amcanion yn gyfan gwbl, ac felly sicrwydd rhesymol o effeithiolrwydd yn unig y gall ei gynnig, yn hytrach na sicrwydd llwyr.

Mae'r system reolaeth fewnol wedi'i seilio ar broses barhaus a gynlluniwyd i nodi a blaenoriaethu'r risgiau wrth gyflawni polisïau, amcanion llesiant a blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor. Hefyd, mae’n gwerthuso pa mor debygol yw y caiff y risgiau hynny ei gwireddu, a’r effaith gysylltiedig pe byddent yn digwydd, ac yn nodi sut y caiff y risgiau eu rheoli.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gynnal, o leiaf unwaith bob blwyddyn, adolygiad o effeithiolrwydd ei fframwaith llywodraethu, gan gynnwys y system rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithiolrwydd yn cael ei lywio gan waith a gynhelir gan asiantaethau allanol a threfniadau mewnol, gan gynnwys y trefniadau ar gyfer rheoli perfformiad.

Mae fframwaith llywodraethu wedi bod yn ei le yn y Cyngor ar gyfer y flwyddyn sy’n diweddu 31 Mawrth 2022, a hyd at ddyddiad cymeradwyo’r Datganiad Llywodraethu Blynyddol a’r Datganiad Cyfrifon.

3. EFFAITH PANDEMIG COVID 19

Cafodd ymateb y Cyngor i bandemig y coronafeirws ei reoli yn unol â threfniadau cynllunio at argyfwng y Cyngor. Gwnaeth y Cyngor newidiadau sylweddol mewn ymateb i’r pandemig a rheoliadau a chyngor cysylltiedig y llywodraeth, gan gynnwys:

Cau ysgolion a chreu canolfannau ar gyfer plant gweithwyr allweddol

- Cyflwyno talebau prydau ysgol am ddim i'r rhai cymwys
- Talu miloedd o grantiau i fusnesau
- Cau nifer sylweddol o wasanaethau gan gynnwys parciau a chanolfannau ailgylchu
- Newidiadau i weithredu cartrefi gofal, gofal yn y cartref a gwaith cymdeithasol
- Symud cyfran fawr o staff y Cyngor i weithio gartref
- Cyflwyno trefniadau profi a threfniadau ar gyfer tracio ac olrhain
- Sefydlu tîm dosbarthu Cyfarpar Diogelu Personol
- Sefydlu Tîm Gwarchod Oedolion Bregus a pherthynas â sefydliadau cymorth y trydydd sector

Cyflwynodd Llywodraeth Cymru Reoliadau Llywodraeth Leol (Coronafeirws) (Cyfarfodydd) (Cymru) a ddaeth i rym ar 22 Ebrill 2020 a oedd yn cynnwys:

- darpariaeth ar gyfer cysylltu-o-bell i gyfarfodydd yr awdurdod lleol, gan waredu'r angen am nifer penodol o aelodau i fod mewn unrhyw leoliad unigol gyhyd ag y bo, yn y man lleiaf, yr aelodau'n gallu clywed ei gilydd. Nid yw hyn yn atal fideogynadledda, ffrydio byw a dulliau cyfathrebu eraill lle y bo hyn ar gael.
- newidiadau i'r trefniadau gweinyddu sy'n cynorthwyo cyfarfodydd yr awdurdod lleol, yn cynnwys darparu ar gyfer nifer o weithgareddau i'w cyflawni'n electronig yn ystod y pandemig. Mae hyn yn cynnwys cyhoeddi'n electronig hysbysiadau am amser a lle'r cyfarfodydd, papurau cyfarfod, adroddiadau a chofnodion.
- cynnal hawl mynediad y cyhoedd drwy ddulliau electronig yn ystod y pandemig.

Gwnaeth y Cyngor gynnydd sylweddol ar ei raglen democratiaeth ddigidol. Caiff cyfarfodydd pwyllgorau (gan gynnwys cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet) eu cynnal drwy blatfform digidol ac maent yn hygyrch i'r cyhoedd. Defnyddiodd y Cyngor gyllid allanol i sicrhau bod hyn yn parhau, gan gynnwys datblygu cyfarfodydd hybrid lle gall Aelodau Etholedig neu Swyddogion fod yn rhan o'r cyfarfod o bell neu yn y lleoliad. Gwnaed y datblygiad hwn fel rhan o gyflawni Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor.

Gwelwyd oedi mewn rhai meysydd busnes wrth ymateb i'r pandemig, ond ni chafodd hyn effaith sylweddol ar y Cyngor, am i drefniadau gwahanol gael eu cyflwyno. Cafwyd adborth cadarnhaol gan y rheoleiddwyr ynglŷn ag ymateb y Cyngor i'r pandemig.

Er mwyn ymateb i'r pandemig, datblygodd y Cyngor restr adnoddau, sy'n cynnwys ei staff. Mae hyn wedi galluogi'r Cyngor i fonitro capasiti a sgiliau'n effeithiol ac effeithlon a, lle y bo angen, ailddyrannu staff ac adnoddau eraill i ddiwallu anghenion ein trigolion a blaenoriaethau'r Cyngor.

Darparodd Llywodraeth Cymru nifer o grantiau penodol drwy ei Chronfa Galedi i dalu am gostau ychwanegol Awdurdodau Lleol – i dalu costau yn gyffredinol ac wedi'u targedu at feysydd penodol fel gofal cymdeithasol i oedolion a chwnsela ysgolion. Crynhowyd costau ar draws y Cyngor er mwyn gallu derbyn y grantiau hyn. Ceir hefyd effaith colli incwm ar ffurf ffioedd a thaliadau, sy'n creu pwysau ychwanegol.

Roedd yr arian ychwanegol hwn gan Lywodraeth Cymru yn talu am yr holl bwysau ariannol ychwanegol cymwys o ddaeth o ganlyniad i'r pandemig, a oedd yn dod i gyfanswm o tua £10 miliwn.

Gweithredodd y Cyngor ar unwaith i gydweithio rhwng adrannau mewnol ac â phartneriaid allanol (yn cynnwys trefniadau presennol a rhai newydd) i ddiwallu anghenion ei drigolion. Enghraifft o hyn yw'r ffaith mai'r Cyngor a fu'n perfformio orau o ran gweinyddu grantiau Llywodraeth Cymru.

Fel Cynghorau eraill, defnyddiodd y Cyngor arian ychwanegol i ddiogelu ei sefyllfa ariannol. Defnyddiodd y Cyngor arian allanol ychwanegol hefyd i gyflawni mwy fel rhan o'i Gynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella. Gwelodd y Cyngor fwy o ymgysylltu rhwng ei Dîm Rheoli Corfforaethol a'r Cabinet yn ystod y pandemig.

Bu cynnydd yn y defnydd o dechnoleg ddigidol. Mae hyn yn cynnwys datblygu seilwaith a rhagor o atebion ar ffurf caledwedd a meddalwedd, i sicrhau ei fod yn dal i gyflawni ei wasanaethau. Mae hyn hefyd yn cynnwys ymgysylltu ac ymgynghori. Addaswyd system deleffoni'r Cyngor i gynorthwyo sut mae pobl yn cysylltu â'r Cyngor. Gwnaed gwelliannau i gysylltiadau rhwng gwasanaethau i sicrhau bod ymgysylltiad â'r cyhoedd yn parhau. Mae hyn yn arbennig o berthnasol i'r sawl sydd heb fynediad i blatfformau digidol. O ganlyniad, llwyddodd y Cyngor i barhau i ymgysylltu, ond y bwriad yw ailgyflwyno dulliau wyneb yn wyneb (yn ychwanegol at y gwelliannau yma) pan fydd hynny'n ddiogel. Fel rhan o'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella, gwnaeth y Cyngor fwy i ymgysylltu â thrigolion y Fwrdeistref Sirol, a'u cynnwys, ynghyd â deall effeithiolrwydd y dulliau gweithredu yma. Mae dangosfwrdd corfforaethol y Cyngor (a ddatblygwyd fel rhan o'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella) hefyd yn monitro canmoliaeth a chwynion. Mae'r data yma'n bwydo i mewn i sut mae'r Cyngor yn ymgysylltu â thrigolion. Lluniwyd taflenni ffeithiau ynghylch sut yr ymatebodd y Cyngor i'r pandemig a bu'r Cyngor yn gweithio gyda phartneriaid ynghylch sut mae rhaglenni gwaith allweddol (e.e. profi torfol) yn cael eu cyfathrebu.

Mae'r Cyngor hefyd wedi chwarae rôl allweddol wrth gefnogi'r Gwasanaeth Profi, Olrhain Diogelu, yn ogystal â chyflawni'r Rhaglen Profi Tref Gyfan gyntaf yng Nghymru, a Rhaglen Frechu Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg, a gweithredu ail gyfnod y Rhaglen Brofi Gymunedol. Nid oedd y gwasanaethau ymateb brys hyn yn bodoli'n flaenorol, ac roeddent yn dangos gallu'r Awdurdodau i gyflawni atebion gwasanaeth newydd mewn partneriaeth, a hynny yn ôl amserlen eithriadol o heriol.

Dangosodd y modd y cyflawnwyd y Raglen Frechu gapasiti cyflawni partneriaeth hynod ddatblygedig rhwng iechyd, y sector gwirfoddol, a'r Cyngor. Cafodd staff gwirfoddol eu hyfforddi a'u secondio a chyflenwyd llawer o gymorth logisteg a chynllunio at argyfwng. Yn cydredeg â'r raglen frechu, cyflawnodd yr Awdurdod ail gyfnod o brofi cymunedol a dargedwyd at y cymunedau mwyaf difreintiedig yn y Fwrdeistref Sirol.

Mae'r ffordd hon o weithio yn cydweddu â Chynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor ac adeiledir arni wrth i'r Cyngor adfer o'r pandemig a pharhau ar ei thaith o drawsnewid a gwella.

Adfer

Cafodd Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ei ddatblygu, a'i nod yw sefydlu dull gweithredu ar draws y cyngor o fynd i'r afael ag adfer y sefydliad. Datblygwyd y Cynllun yn unol â gweithdrefnau Cynllunio at Argyfwng y Cyngor wrth reoli'r cyfnod o adfer. Ymhlith yr egwyddorion allweddol a ddilynwyd wrth ddatblygu'r strategaeth mae:

- Cydnabod nad yw hyn yn 'adferiad' yn ôl at gyflwr blaenorol ar gyfer yr holl wasanaethau;
- Cydnabod y bydd y broses adfer yn cymryd amser sylweddol ac y bydd nifer o faterion sylweddol yn dylanwadu arni, ac na fydd o anghenraid yn llinol (gallai 'cyfnodau clo' neu reoliadau eraill gael eu cyflwyno sy'n effeithio ar wahanol wasanaethau mewn gwahanol ffyrdd ac ar amseroedd gwahanol ar fyr rybudd);
- Nodi hyn fel cyfle nad yw'n debyg i unrhyw un arall i feddwl am y ffordd mae'r Cyngor yn gweithredu yn ei hanfod.

Mae'r Cyngor wedi symud ar gyflymder ac ar raddfa nas gwelwyd mo'u tebyg o'r blaen. Mae'r hyn a ddysgwyd o hyn yn cael ei gofleidio a'i ddefnyddio i ailstrwythuro'r Cyngor.

Nododd y rheolwyr risgiau i wasanaethau yn sgil y Pandemig. Mae'r rhain wedi'u cynnwys yn eu gwaith cynllunio busnes (e.e. cofrestri risgiau gweithredol a chynlluniau parhad busnes) a chofrestr risgiau corfforaethol y Cyngor. Mae hyn wedi galluogi'r Cyngor i ystyried dulliau gweithredu'n seiliedig ar risg, a chynhaliwyd mwy o adolygiadau o risgiau eleni. Fodd bynnag, fel yn achos Cynghorau eraill ac yn wir sectorau eraill, nid yw'n hysbys eto beth fydd effeithiau'r pandemig yn y tymor hwy.

Mae Grŵp Adfer yn mynd i'r afael â themâu trawsbynciol a fydd yn ceisio gweithredu polisi a newid gweithdrefnol a fydd yn ein helpu i sicrhau ein bod yn Awdurdod cadarn sydd ag arferion gwaith modern a'n bod yn gwneud defnydd mwy effeithlon o'n hystâd corfforaethol. Ymhlith y themâu allweddol mae:

1. Cynllunio gweithlu a gweithle.
2. Ailagor ardaloedd cyhoeddus.
3. TGCh ac arferion gweithio ystwyth.
4. Llesiant a chymorth i gyflogeion.

Sefydlwyd Grwpiau Adfer Economaidd ac Ysgolion sy'n bwydo i mewn i'r Tîm Rheoli Corfforaethol, y Grŵp Adfer a Chynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella 2020-25.

Mae'n debygol y bydd cynnydd posibl o ran lefelau amddifadedd yn sgil galw cysylltiedig ar wasanaethau'r Cyngor oherwydd y cynnydd yn nifer y teuluoedd sy'n gwneud cais am gymorth credyd cynhwysol a'r dreth gyngor. Yn ariannol rydym yn disgwyl y bydd pwysau ar gostau gwasanaethau, a llai o incwm o'r dreth gyngor ac ardrethi busnes. Yn y tymor byr, bydd yn anodd

meintioli'r effeithiau ehangach, a gaiff eu deall pan fydd bywyd yn dechrau dychwelyd i ryw fath o normalrwydd.

4. Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae'r canlynol yn ddisgrifiad o'r strwythurau a'r prosesau sydd ynghlwm wrth drefniadau llywodraethu'r Cyngor, gan gynnwys trefniadau ar gyfer:

a) Ymddwyn ag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolau'r gyfraith.

Gan weithio gyda staff, nododd y Cyngor nifer o Werthoedd Craidd ac ymddygiadau cysylltiedig:

- Bod yn Onest ac yn Agored
- Ymddiriedaeth a Pharch
- Atebolrwydd
- Dysgu
- Dyhead
- Gweithio mewn Tîm
- Cyfathrebu

Mae aelodau'r Cabinet yn cymryd rhan weithgar wrth adolygu'r gwerthoedd craidd hynny sy'n sail i holl orchwylion y Cyngor.

Mae'n ofynnol i bob Cynghorydd a Swyddog yn y Cyngor gydymffurfio â'r Codau Ymddygiad perthnasol fel y'u nodir yn y Cyfansoddiad, sy'n rhoi manylion rolau a chyfrifoldebau penodol y Cynghorwyr a'r Swyddogion.

Ym mis Ionawr 2022, datblygwyd proses Gynefino newydd i roi cyfle i gyflogeion newydd ddysgu am y Cyngor a'r prif bolisïau a gweithdrefnau gan gynnwys llawlyfr y staff a'r cod ymddygiad. Oddi mewn i'r Llawlyfr, ceir crynodeb o God Ymddygiad y Cyflogeion. Mae Cod Ymddygiad y Cyflogeion yn ei gyfanrwydd hefyd ar gael ar Fewnrwyd y Cyngor. Rhoddwyd proses gynefino Prentisiaethau ar waith. Cynhaliwyd y cynefino cyntaf ar 8 Medi 2021 ac mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Uwch Dîm Rheoli yn cynorthwyo'r grŵp Cynefino Corfforaethol Prentisiaeth.

Mae'r Cod Ymddygiad a'r Datganiad o Fuddiannau yn rhan o Broses Gynefino'r Cynghorwyr. Disgwylir i'r Cynghorwyr ddatgan i Gyfarwyddwr neu Reolwr priodol ac yn y Gofrestr Buddiannau, unrhyw fuddiannau ariannol/anariannol a allai wrthdaro â buddiannau'r Cyngor. Rhaid i'r Cynghorwyr hefyd ddatgan unrhyw letygarwch sy'n cael ei gynnig neu'i dderbyn.

Ffurfiodd y Cyngor Bwyllgor Safonau i hyrwyddo a chynnal egwyddorion moesegol uchel ac mae'r rhain wedi'u hymgorffori yn y Cod Ymddygiad i Gynghorwyr. Rhaid i bob Cynghorydd gytuno i ddilyn

y Cod Ymddygiad er mwyn sicrhau safonau uchel wrth ymgymryd â'u dyletswyddau. Mae'r Pwyllgor Safonau yn gyfrifol am fonitro llywodraethiant y Cyngor a hybu safonau uchel o ymddygiad moesegol ymysg Aelodau a Swyddogion er mwyn cynnal hyder mewn Llywodraeth Leol.

Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd yw Swyddog Monitro'r Cyngor. Hwy sydd â’r cyfrifoldeb penodol dros sicrhau bod y Cyngor, ei Swyddogion a'i Gynghorwyr yn cynnal y safonau ymddygiad uchaf ym mhob peth y maent yn ei wneud, yn unol ag adran 5 o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 ac fel y'i diwygiwyd gan atodlen 5, paragraff 24 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.

Ymhlith swyddogaethau’r Swyddog Monitro mae cefnogi’r Pwyllgor Safonau wrth iddo hyrwyddo safonau uchel; gweithredu yn ôl adroddiadau’r Ombwdsmon; a chynnal ymchwiliadau i gategorïau penodol o gwynion yn erbyn cynghorwyr a ailgyfeirir gan yr Ombwdsmon. Ymdrinnir ag unrhyw gwynion a dderbynnir yn erbyn Cynghorwyr o dan weithdrefn datrys anghydfodau mewnol y Cyngor neu fe’u cyfeirir at yr Ombwdsmon i’w hymchwilio. Dim ond pan fydd yr Ombwdsmon yn teimlo bod yna ganlyniad priodol i wneud hynny y caiff cwynion eu cyfeirio at y Pwyllgor Safonau. Derbyniodd y Cyngor 4 cwyn yn erbyn Cynghorwyr yn ystod 2021/22 ac ymdriniwyd â hwy drwy ddatrysiad anffurfiol.

Mae’r Dadansoddiad o Anghenion Hyfforddi bellach yn rhan o ffurflenni’r Adolygiad o Datblygiad Personol y disgwylir i’r Cynghorwyr eu llenwi gyda’u Harweinwyr. Mae’r broses hon o gymorth i’r Cynghorwyr nodi eu cryfderau allweddol, ystyried eu hanghenion datblygu parhaus a nodi pa gymorth allai fod ei angen er mwyn cyflawni’u hamcanion personol a chyflawni amcanion llesiant a gweledigaeth gorfforaethol y Cyngor. Mae’r broses hefyd yn nodi unrhyw hyfforddiant penodol sy’n ofynnol i’w cynorthwyo i ddysgu a datblygu’n barhaus.

Yn ôl Strategaeth Gaffael y Cyngor 2019-2022 mae’n ofynnol i bob gweithgaredd caffael gyrraedd y safonau uchaf o ran cywirdeb a phroffesiynoldeb, a bod Cynghorwyr a Swyddogion yn deg ac yn foesegol ac yn osgoi ymddygiad a allai fynd yn groes i hyn neu awgrymu bod buddiannau’n gwrthdaro.

Lle y bo’n berthnasol, bydd y Tîm Caffael yn cydymffurfio â Chod Moeseg CIPS (Sefydliad Siartredig Caffael a Chyflenwi) ac yn hyrwyddo hyn trwy'r Cyngor i bob aelod staff sy’n gyfrifol am ymrwymo gwariant.

Er mwyn cefnogi’r dasg o reoli risg, nodir partneriaid allweddol ym mhob un o Gofrestrau Risg y Cyngor. Cyflwynwyd gweithrediad yr Asesiad Effaith Integredig i gefnogi gwneud penderfyniadau effeithiol a sicrhau cydymffurfiaeth â darnau eraill o ddeddfwriaeth y mae’r Cyngor yn ddarostyngedig iddynt. Mae’r Asesiad Effaith Integredig yn ymgorffori Amcanion Llesiant y Cyngor, egwyddor Datblygu Cynaliadwy (prosesau’r pum ffordd o weithio), yr Iaith Gymraeg, Cydraddoldeb, a Bioamrywiaeth, ac fe’i diweddarwyd ym mis Mawrth 2021 i adlewyrchu newidiadau i’r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol. Mae’r Asesiad Effaith Integredig wedi’i gymhwyso at achosion busnes a phrosiectau fel rhan o fframwaith rheoli prosiec Cyngor.

Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol ac mae gwaith Archwilio Mewnol yn cynnwys prosesu a chydlynu data a barwyd gan y Fenter Twyll Genedlaethol gydag Adrannau Gwasanaeth a gwaith perthnasol arall.

Mae gan y Cyngor Bolisi Gwrth-dwyll, Llwgrwobrwyo a Llygred, a Strategaeth Gwrth-dwyll a Fframwaith 2021/22 i 2024/25. Mae'r Polisi, y Strategaeth a'r Fframwaith yn nodi rolau a chyfrifoldebau, nodau ac amcanion, risgiau o dwyll, cynllun gweithredu a siart llif cynllun ymateb i dwyll.

Mae gan y Cyngor Bolisi Chwythu'r Chwiban yn ei le sy'n annog staff i godi unrhyw bryderon sydd ganddynt ynghylch camymddwyn o fewn y Cyngor. Caiff y Polisi ei hysbysebu o dro i dro er mwyn atgoffa'r staff i wneud atgyfeiriadau os oes angen.

b) Sicrhau ymgysylltu helaeth ac agored â rhanddeiliaid.

Mae'r Cyngor yn parhau i ddynodi gweithgareddau ymgysylltu ac ymgynghori newydd er mwyn cydymffurfio â'r Siarter Ymgynghori. Mae ymgynghori ac ymgysylltu yn rhai o'r prif ddulliau a ddefnyddia'r Cyngor i lywio a deall barn a safbwyntiau trigolion lleol, cwsmeriaid a rhanddeiliaid eraill. Mae'r tîm yn parhau i adolygu eu prosesau gwrando ac ymgysylltu i gynyddu cyfranogiad rhanddeiliaid. Mae'r tîm ar waith ag ailsefydlu'r Panel Ffocws y Cwsmeriaid ac yn ystyried sut i ymgysylltu'n well â phobl 16-25 oed. Mae'r Strategaeth Cyfathrebu, Ymgynghori ac Ymgysylltu ddrafft yn adlewyrchu elfennau o gynllun gwella'r Cyngor wrth symud ymlaen, a chaiff hyn ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu ym mis Ionawr 2023 ac i'w gymeradwyo gan y Cyngor Llawn ym mis Chwefror 2023. Dyma sianeli cyfathrebu mewnol ac allanol y Cyngor:

- Cylchgrawn Cyswllt
- Mewnrwyd y Cyngor
- Defnyddio cyfryngau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol
- Defnyddio defnyddwyr gwasanaeth ar gyfer grwpiau cynllunio
- Blog yr Arweinydd
- Y cyfryngau cymdeithasol gan gynnwys Facebook a Twitter
- Dolenni fideo
- Gwefan y Cyngor
- Cyfleusterau arwyddion electronig
- Gwell sianeli mynediad telathrebu
- Ymgynghori'n benodol ar raglenni newid e.e. Sesiynau Gwybodaeth y Prif Weithredwr, Blog y Prif Weithredwr
- Sesiynau ymgysylltu wyneb yn wyneb, megis sesiynau galw heibio a sioeau teithiol

Dros y deuddeg mis diwethaf, gwelodd y Cyngor 16,000 o ddilynwyr i'w safle Facebook, 11,500 yn dilyn safle Twitter y Cyngor a bron i 2,000 yn defnyddio Instagram fel platfform ymgysylltu ychwanegol.

Ymgysylltwyd â'r cyhoedd fel rhan o'r broses i gynnal yr Asesiad Llesiant i lywio'r Cynllun Llesiant ar ran y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. At hynny, gwnaed mwy o ymgysylltu ac ymgynghori i lywio Datganiad Llesiant y Cyngor ynghyd â'r amcanion sy'n gysylltiedig â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r

Dyfodol 2015. Mae hyn yn cael ei adolygu ar lefel ranbarthol (tîm prosiect eang ar draws Cwm Taf Morgannwg) ac ar lefel leol (y Cyngor drwy dîm prosiect mewnol). Mae asesiad o anghenion a llesiant y boblogaeth yn cael ei gynnal ar hyn o bryd ar draws Cwm Taf Morgannwg. Bydd hyn yn arwain at ddatblygu cynllun newydd y Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus a Chynllun Llesiant Corfforaethol diwygiedig ar ei newydd wedd.

Caiff gweithgareddau cyfathrebu ac ymgysylltu eu gwneud yn bennaf drwy ddefnyddio'r hyb ymgynghori digidol, Smart Survey, a defnyddiwyd mwy ar blatfformau digidol mewn perthynas ag ymgynghoriadau cyhoeddus. Caiff y porth hwn ei gyhoeddi drwy wefan y Cyngor (www.merthyr.gov.uk), safleoedd cyfryngau cymdeithasol a chylchgrawn cymunedol Cyswllt. Mae panel dinasyddion ar gyfer Merthyr Tudful a Rhondda Cynon Taf yn ffordd arall o ymgysylltu, a chafodd aelodau'r grŵp hwn ei adolygu yn 2021 i sicrhau bod pob adran o'r gymuned wedi'u cynnwys. Fodd bynnag, cyfyngedig oedd y diddordeb a fynegwyd yn ystod y broses hon.

Bydd y Strategaeth Cyfranogiad yn cael ei gyflwyno a chreffir arni yn y Pwyllgor Craffu ym mis Ionawr 2023, cyn iddi gael ei chyflwyno a'i chymeradwyo gan y Cyngor Llawn ym mis Chwefror 2023.

Mae ymgynghori ac ymgysylltu yn gyfrifoldeb i'r Tîm Cyfathrebu ac Ymgynghori Corfforaethol o fewn y Cyngor.

Dau o Werthoedd Craidd ac ymddygiadau cysylltiedig y Cyngor yw Bod yn Onest ac Agored, a Chyfathrebu.

Mae'r Cyngor yn rhagweithiol o ran ei holl ymgynghori ac ymgysylltu ar draws ardal Cwm Taf Morgannwg, gan weithio'n agosach â phartneriaid trwy fynychu cyfarfodydd grŵp strategol yr ymarferwyr hynny sy'n ymgysylltu â'r cyhoedd. Mae lefel yr ymgysylltiad wedi gwella'n sylweddol drwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer Cwm Taf a'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer Pen-y-Bont ar Ogwr.

Bydd adborth o'r holl weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu cyhoeddus (lle y byddai newid sylweddol i wasanaeth neu lefel uchel o fudd y cyhoedd) yn cael ei adrodd yn ôl i'r Tîm Rheoli Corfforaethol, y Cabinet a'r Cyngor Llawn. Byddai gweithdai hefyd yn cael eu cynnal i'r Cynghorwyr lle caiff adborth o'r ymgynghoriadau cyhoeddus a'r gweithgarwch ymgysylltu ei drafod.

Drwy gydol unrhyw ymgynghoriad neu ymarferiad ymgysylltu, caiff grŵp herio ei sefydlu a bydd yn cwrdd yn rheolaidd i adolygu'r ymgynghoriad ac ystyried unrhyw newidiadau sydd eu hangen i'r broses ar adborth y cyhoedd. Bydd y grŵp herio'n cynnwys swyddogion unrhyw feysydd gwasanaeth perthnasol, cynrychiolydd Cyfreithiol, Swyddog Cyfathrebu ac Ymgynghori. Bydd Aelod y Ward Leol yn cael ei hysbysu o farn o rhanddeiliaid yn ystod yr ymgynghoriad yn ogystal â'r canlyniad pan fydd y broses wedi dod i ben.

Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn bartneriaeth statudol o sefydliadau'r sector cyhoeddus a gwirfoddol. Cynhaliwyd ymgynghoriad helaeth wrth ddatblygu Asesiad Llesiant Cwm Taf a Chynllun

Llesiant Cwm Taf Morgannwg. Fel a nodwyd uchod, mae asesiad o anghenion a llesiant y boblogaeth ar y gweill ar hyn o bryd ar draws Cwm Taf Morgannwg. Bydd hyn yn arwain at ddatblygu cynllun newydd i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a Chynllun Llesiant Corfforaethol diwygiedig ar ei newydd wedd.

I ategu gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, mae'r grŵp Cyfathrebu, Ymgynghori ac Ymgysylltu yn cydweithio'n agos i sicrhau bod yr holl randdeiliaid yn deall y gwaith a'i nod o newid y ffordd rydym yn gwasanaethu'r cyhoedd.

Mae holl agendâu, adroddiadau a chofnodion y Cyngor ar gael ar wefan y Cyngor yn Gymraeg a Saesneg fel y cânt eu cyhoeddi. Ers mis Medi 2020 ac oherwydd pandemig COVID-19, caiff pob cyfarfod ei gynnal o bell drwy Microsoft Teams. Yn sgil hyn, caiff cyfarfodydd y pwyllgorau eu recordio a'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor.

Mae'r Cyngor yn gweithredu polisi cwynion corfforaethol a pholisi cwynion gwasanaethau cymdeithasol er mwyn sicrhau ei fod yn ymdrin yn effeithiol ag unrhyw bryderon neu gwynion sydd gan gwsmeriaid ynghylch gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Roedd pandemig COVID-19 yn golygu nad oedd modd i swyddogion gwrdd ag aelodau'r cyhoedd wyneb yn wyneb. Felly, er mwyn atal unrhyw rwystrau i'r cyhoedd gyflwyno cwyn neu drafod cwyn yn fanwl, trefnwyd cyfarfodydd telegyfathrebu a Teams ar gyfer yr aelodau hynny o'r cyhoedd sy'n meddu ar y dechnoleg. Darparwyd meddalwedd ffonio Mitel i'r Swyddogion Cwynion, ynghyd â chlustffonau er mwyn sicrhau sgyrsiau clir a lleihau sŵn allanol. Roedd hyn o fantais i aelodau'r cyhoedd na all lunio cwyn ysgrifenedig. Fodd bynnag, o fis Ebrill 2022 mae'r Siop Un Stop wedi'i hailagor i'r cyhoedd sydd nawr yn caniatáu i'r Swyddogion Cwynion gwrdd ag achwynwyr wyneb yn wyneb.

Mae gan y Cyngor agwedd bositif tuag at gwynion ac yn eu hystyried yn adborth gwerthfawr sy'n cynorthwyo i ddatblygu a gwella gwasanaethau. Mae cwynion hefyd yn rhoi cyfle i ddysgu gwersi pan fo gwasanaeth yn perfformio'n is na'r safon ddisgwyliedig.

Mae canmoliaeth a chwynion yn rhan o ddangosfwrdd corfforaethol y Cyngor; gall y data gael ei ddefnyddio i hysbysu'r adolygiadau busnes chwarterol. Caiff cwynion am Wasanaethau Cymdeithasol eu hadrodd i'r Cabinet a'r Pwyllgor Craffu. Yn 2021/22, derbyniodd y Cyngor gyfanswm o 487 o gwynion corfforaethol; mae hyn yn gynnydd sylweddol ar y flwyddyn flaenorol. Mae rhagor o ddata yn cael ei gyflwyno yn yr Adroddiad Blynyddol Corfforaethol a adroddwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Tachwedd 2022.

c) Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy.

Mae'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor osod a chyhoeddi amcanion llesiant a nodi sut y bydd yn gweithio tuag at fodloni'r amcanion hynny gan ddefnyddio egwyddor datblygu cynaliadwy. Rhaid i gyrff cyhoeddus yng Nghymru weithio mewn ffordd gynaliadwy i gyflawni'r weledigaeth gyffredin i wella llesiant economaidd,

cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol Cymru. Felly, mae angen inni wneud yn siŵr, pan fyddwn yn gwneud penderfyniadau, ein bod yn ystyried yr effaith y gallent ei chael ar y bobl sy'n byw eu bywydau ym Merthyr Tudful yn awr ac yn y dyfodol.

Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus sy'n dod o dan y Ddeddf, gan gynnwys Llywodraeth Leol, ystyried y tymor hirach wrth lunio'u penderfyniadau a chydweithio â chyrff cyhoeddus eraill i wella llesiant yng Nghymru. Mae'r Ddeddf yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrff cyhoeddus penodol i osod amcanion llesiant sy'n gwneud y mwyaf o'u cyfraniad i gyflawni nodau llesiant. Cafodd amcanion llesiant cyntaf y cyrff cyhoeddus eu gosod a'u cyhoeddi erbyn 31 Mawrth, 2017. Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus adrodd yn flynyddol ar eu cynnydd tuag at ddiwallu'u Hamcanion Llesiant.

Ar ôl gosod cyllideb gytbwys ar gyfer 2019/2020, cymerodd y Cyngor gam rhagweithiol gan ofyn i Lywodraeth Cymru i roi cymorth i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn yr amserau heriol yma. Penododd y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol Fwrdd Gwella a Sicrwydd i gynnal ymarferiad asesu cyflym. Mae'r Bwrdd Gwella a Sicrwydd bellach wedi sefyll i lawr ar ôl cynnal eu cyfarfod bwrdd olaf ar 16 Mawrth 2022. I ymateb i ganlyniadau'r asesiad hwn, datblygodd y Cyngor Gynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ac mae'n cadw ei drefniadau llywodraethu mewn perthynas â chyflawni'r cynllun.

Mae'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella yn ddogfen fyw sy'n galluogi i'r Cyngor ganolbwyntio ar gynaliadwyedd wrth adfer o'r pandemig, gan drawsnewid y ffordd rydym yn gweithio a gwella'r arfer o gyflawni canlyniadau i'n trigolion. Bydd y Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella yn darparu llwybr gwella 5 mlynedd ac mae'n nodi 3 maes y mae angen mynd i'r afael â hwy ar frys er mwyn gallu cyflawni ein hamcanion llesiant:

- Gwella ein Safonau Addysg;
- Cynyddu ein Cydnerthedd mewn Gofal Cymdeithasol;
- Adferiad Economaidd.

Yn ogystal â'r tair blaenoriaeth yma, mae'r Cyngor wedi nodi rhaglenni gwaith trawsbynciol a galluogol allweddol. Mae'r rhain nid yn unig yn helpu i gyflawni ein tair blaenoriaeth ond maent hefyd yn helpu i fynd i'r afael ag argymhellion gwella ac archwilio parhaus. Dyma nhw:

- Trawsnewid Digidol;
- Rhaglen Fasnachol;
- Sefydliad Iach (cefnogi'r gweithlu);
- Gwella Llywodraethu;
- Llesiant Amgylcheddol drwy'r Hierarchaeth Wastraff a Datgarboneiddio.

Mae'r Swyddogion, yr Aelodau Etholedig a'r Aelodau Craffu yn cydweithio i fireinio'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ymhellach ynghyd â gwneud gwelliannau parhaus.

Nod rhaglen waith yr Adferiad Economaidd yw gweithio gyda phartneriaid ynghyd ag ymgysylltu â'r cyhoedd i lunio gweledigaeth economaidd 15 mlynedd ar gyfer Merthyr Tudful. Bydd hyn yn llywio'r gwaith sy'n cael ei ail-lunio ar hyn o bryd ar gyfer y cynllun llesiant corfforaethol a'r weledigaeth wrth symud ymlaen.

Mae gweledigaeth y Cyngor wedi'i gymeradwyo ac mae'n greiddiol i gyflawni'r Amcanion Llesiant lleol ac amcanion y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae hyn yn cydweddu â'r saith Nod Llesiant a'r Pum Ffordd o Weithio (Hirdymor; Atal; Integreiddio; Cynnwys; Cydweithio). Mae hefyd gan y Cyngor Ddatganiad Llesiant a dogfen Ffocws ar y Dyfodol sy'n cyflwyno'r Amcanion Llesiant lleol. Datblygwyd Cynllun Llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae strategaethau ar gyfer pob Amcan Llesiant sy'n dod o dan y weledigaeth ac mae dangosyddion perfformiad priodol wedi'u nodi. Cynhaliwyd ymarferiad helaeth wrth ddatblygu'r amcanion Llesiant lleol ac amcanion y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yn ddiweddar, cynhaliodd rhanbarth Cwm Taf Morgannwg asesiad o anghenion a llesiant y boblogaeth i fwydo i mewn i'r gwaith o adolygu ac adnewyddu Cynllun Llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Bydd canfyddiadau'r asesiad hwn hefyd yn llywio'r gwaith o adolygu ac adnewyddu Cynllun Llesiant Corfforaethol y Cyngor. Fel mewn fersiynau blaenorol, mae'r canfyddiadau'n cael eu hadlewyrchu yng Nghynllun Llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a dogfennau'r Cyngor: Datganiad Llesiant a Ffocws ar y Dyfodol. Caiff yr un dull gweithredu ei ddefnyddio ar gyfer prosiectau newid a gosod cyllidebau, hynny yw, defnyddio data a gwybodaeth i lywio penderfyniadau. Caiff hyn wedyn ei ddefnyddio wrth osod cyllidebau ac amcanion Llesiant lleol.

Er mwyn bod yn agored a thryloyw, mae gwybodaeth sy'n ategu'r holl waith ymgysylltu a'r ymgynghoriadau cyhoeddus ar gael ar sianelu cyfathrebu'r Cyngor, hynny yw, gwefan y Cyngor, y cyfryngau cymdeithasol, Facebook a Twitter a thrwy Smart Survey. Gall rhanddeiliaid ddefnyddio'r sianeli hyn i roi adborth mewn ymateb i unrhyw sesiwn ymgysylltu neu ymgynghoriad cyhoeddus ac mae cyfle hefyd i ymateb drwy gopi papur, e-bost neu ddeiseb. Caiff yr holl wybodaeth ei chofnodi a'i dadansoddi gan y Tîm Cyfathrebu Corfforaethol, a bydd canlyniad hyn yn cael ei anfon ymlaen i'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Tîm Arwain Corfforaethol i'w ystyried. Bydd y canlyniad ac effaith y penderfyniad a wneir yn cael eu hadrodd drwy sianeli cyfathrebu'r Cyngor.

Caiff perfformiad ei fonitro drwy hunanasesiad a her perfformiad. Caiff perfformiad gwasanaethau hefyd ei herio yng nghyfarfodydd y pwyllgor craffu. Ceir craffu gan swyddogion drwy gyfarfodydd y bwrdd uwch reoli, cyfarfodydd y Tîm Rheoli Corfforaethol ac adolygiadau perfformiad a gwella chwarterol (gan ddefnyddio Dangosfwrdd Corfforaethol y Cyngor). Mae'r Cyngor yn cynhyrchu adroddiad perfformiad blynyddol, a bydd hwn yn cael ei ddisodli gan adroddiad hunanasesu yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Mae gan y Cyngor Gofrestr Risgiau Corfforaethol yn ei lle sy'n rhan hanfodol o drefniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor. Mae'r Gofrestr Risgiau Corfforaethol yn gofrestr risgiau sy'n caniatáu i'r Cyngor ganolbwyntio ar reoli a lliniaru'r risgiau corfforaethol mwyaf sylweddol a allai effeithio ar y sefydliad neu/a'r gymuned.

Caiff Cofrestr Risgiau Corfforaethol y Cyngor, wedi'i diweddaru, ei chyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cabinet i'w chymeradwyo, ynghyd ag Adroddiad Blynyddol ar reoli risg. Mae hyn yn digwydd ddwywaith y flwyddyn, gydag o leiaf ddwy eitem risg arall ar agenda'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Mae adrodd am reoli risg yn rhan annatod o drefniadau llywodraethu risg y Cyngor. Caiff Swyddogion Arweiniol y Tîm Rheoli Corfforaethol eu gwahodd i fynychu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar sail rhaglen dreigl i adrodd ar gynnydd wrth reoli eu Risgiau Corfforaethol. Caiff gweithdai eu cynnal o leiaf yn chwarterol gyda'r Tîm Rheoli Corfforaethol. Caiff gweithdai pellach eu cynnal gyda'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Cabinet. Mae'r Cyngor hefyd yn gweithio gyda Chynghorau eraill i gryfhau ei bolisi/strategaeth risgiau a chyflawniad drwy aelodaeth o ALARM a Gwasanaethau Archwilio Mewnol SWAP (cymdeithas aelodaeth broffesiynol nid-er-elw yw ALARM a fu'n cefnogi gweithwyr proffesiynol ym maes rheoli risg am dros 30 mlynedd). Mae trefniadau hyfforddiant yn parhau ar waith ac yn cael eu cryfhau. Mae'r Cyngor ar waith â datblygu ymhellach ei barodrwydd i dderbyn risg gan gynnwys categorïau a lefelau risg.

Caiff ymgynghoriadau ynghylch y gyllideb eu cynnal ledled y Fwrdeistref Sirol er mwyn pwyso a mesur blaenoriaethau cwsmeriaid wrth ddyrannu adnoddau prin. Bydd y rhain fel arfer ar ffurf sioeau teithiol y Cabinet, arolygon ar-lein a thrwy'r cyfryngau cymdeithasol. Yn ogystal â hynny, ceisir barn cwsmeriaid ynghylch cynyddu'r Dreth Gyngor i gefnogi gwasanaethau lleol. Mae'r ymgysylltiad hwn yn gymorth i lywio'r broses o Osod Cyllideb; mae hefyd yn rhoi gwybod i'r cwsmer am y pwysau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor wrth iddo geisio dyrannu adnoddau ar gyfer galwadau sy'n cystadlu â'i gilydd. Caiff achosion busnes eu datblygu a'u herio gan ddefnyddio'r Saith Nod Llesiant, y Pum Ffordd o Weithio, yr Amcanion Llesiant rhanbarthol a'r Amcanion Llesiant lleol. Oherwydd pandemig Covid-19, roedd yr ymgynghoriad ynglŷn â'r Gyllideb ar gyfer 2022/23, a gynhaliwyd yn ystod mis Tachwedd 2021 i fis Chwefror 2022, wedi'i chyfyngu i arolwg ar-lein yn unig ac eithrio un sioe deithiol a gynhaliwyd yng Ngholeg Merthyr.

Mae prosesau ymgysylltu cyhoeddus helaeth yn eu lle, ac mae'r rhain yn cynnwys rheoli disgwyliadau. Mae hyn hefyd yn wir am newid mewnol. Mae achosion busnes, dogfennau cychwyn prosiect ac adroddiadau cyflawni yn cynnwys asesiadau ar gyfer pennu blaenoriaethau a gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael.

Mae'r Cyngor wedi parhau i gynnal ei arolwg trigolion ac mae'r canlyniadau'n llywio penderfyniadau wrth symud ymlaen. Caiff y data yma ei ddefnyddio yn hunanasesiad y Cyngor.

Caiff y Rhaglen Gyfalaf ei llunio ar gyfer cyfnod o bedair blynedd yn seiliedig ar gynigion a gyflwynir gan y Prif Swyddogion/Uwch Reolwyr; cânt cefnogi gan y Cabinet a'u cymeradwyo gan y Cyngor. Mae goblygiadau refeniw'r penderfyniadau cyfalaf wedi'u cynnwys fel rhan o Gynllun Ariannol Tymor Canolig integredig; er enghraifft, y goblygiadau cost i gyllid cyfalaf wrth fenthyg i gefnogi'r gwariant cyfalaf. Ariennir cyfran sylweddol o'r gwariant cyfalaf trwy grantiau allanol a dderbynnir gan nifer o gyrff dyfarnu allanol sy'n destun amodau a thelerau llym a chyfarwyddol.

Mae Datganiad Polisi Caffael Llywodraeth Cymru yn sbardun allweddol i weithgareddau caffael. Bwrdd Caffael y Cyngor sy'n ysgogi'r effeithiau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol sy'n

ymwneud â gweithgareddau caffael. Rhoir prawf ar fuddion cymunedol pob contract dros £1 miliwn. Mae'r Cyngor yn cydweithio'n helaeth â chyrff cyhoeddus eraill ar draws y portffolio caffael ac mae'r strategaeth gaffael yn cefnogi'r Deddf gan gynnwys ymgysylltu â chyflenwyr. Darperir cystadleuaeth hygyrch ac agored trwy gyfrwng offer e-gaffael a ariennir gan Lywodraeth Cymru (GwerthwchiGymru, eDendroCymru, AWARD, Menter y Farchnad), a darperir proses syml a safonedig trwy P2P. Diweddarwyd Datganiad Polisi Caffael Llywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2021. Bydd sector cyhoeddus Cymru'n dilyn deg o egwyddorion ar gyfer caffael, yn seiliedig ar Nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) a pholisïau allweddol Llywodraeth Cymru.

Wrth wahodd tendrau, mae'r broses yn sicrhau bod y tendr mwyaf manteisiol yn cael ei gymeradwyo gan bennu amodau sy'n cydymffurfio ag Amcanion Llesiant y Cyngor a'r Ddeddf fel y bo'n briodol.

O ran sicrhau mynediad teg i wasanaethau, cynhaliodd y Cyngor waith ymgynghori ac ymgysylltu ar gyfer y Cynllun Cydraddoldeb Strategol ar gyfer 2020-2024 yn unol â gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010. Mae'r Cynllun yn nodi Pedwar Amcan Cydraddoldeb:

- Ymgysylltiad a Chyfranogiad Cynhwysol:
  Ymgysylltu â Dinasyddion er mwyn iddynt gyfranogi a chael gwrandawiad i'w barn er mwyn deall ac ymateb i anghenion cymunedau Merthyr.
- Cydlyniant Cymunedol:
  Hybu a hwyluso cymunedau cynhwysol, diogel a chydlynol.
- Gweithlu Cynhwysol ac Amrywiol:
  Creu gweithlu cynhwysol ac amrywiol, sy'n adlewyrchu'r cymunedau ym Merthyr Tudful.
- Rhywedd / Cyflog Cyfartal:
  Sicrhau cyflogau teg ar draws y Cyngor. Gwasanaethau hygyrch; deall a gwaredu'r rhwystrau y mae pobl yn eu hwynebu wrth ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor.
- Gwasanaethau Hygyrch:
  Deall a gwaredu'r rhwystrau mae pobl yn eu hwynebu wrth ddefnyddio ein gwasanaethau.

Mae'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn cyflwyno'r Weledigaeth Gydraddoldeb ganlynol ar gyfer Merthyr Tudful:

> "Dyma fan ble y caiff amrywiaeth ei gwerthfawrogi a'i pharchu a ble y gall pawb gyfranogi, llewyrchu a chael y cyfle i gyflawni ei botensial yn llwyr heb unrhyw wahaniaethu na rhagfarn."

Daeth y Dyletswydd Economaidd-gymdeithasol i rym ar 31 Mawrth 2021 sy'n golygu bod yn rhaid i'r Cyngor roi sylw dyledus i'r angen i leihau anghydraddoldeb mewn canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol, wrth wneud penderfyniadau strategol. I sicrhau y caiff y dyletswydd hwn ei gyflawni, diweddarwyd yr Asesiad Effaith Integredig i gynnwys adrannau ychwanegol a daeth i rym ar 31 Mawrth 2021 (ar ôl ymgynghori ac ymgysylltu ag Uwch Reolwyr). Dyma'r adrannau ychwanegol:

- Anfantais Economaidd-gymdeithasol;

- Ymgynghori ac Ymgysylltu;
- Data a Thystiolaeth;
- Monitro ac Adolygu.

Yn yr adran anfantais economaidd-gymdeithasol, dyma'r elfennau newydd i asesu effaith yn eu herbyn:

- Incwm Isel / Tlodi Incwm;
- Cyfoeth Isel a/neu Ddim Cyfoeth;
- Amddifadedd Materol;
- Amddifadedd Ardal;
- Cefndir Economaidd-gymdeithasol;
- Anfantais Economaidd-gymdeithasol.

Mae canllawiau a fersiynau hawdd eu darllen o'r canllawiau a'r taflenni ysgogi wedi'u datblygu.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi Adroddiad Cydraddoldeb Blynyddol sy'n nodi cynnydd ar draws pob agwedd ar ei waith cydraddoldeb, gan gynnwys cynnydd ar gyflawni ei Amcanion Cydraddoldeb yn unol â Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus.

Cymeradwyodd y Cyngor ei Strategaeth Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg. Mae'r Strategaeth yn cyflwyno'r weledigaeth ganlynol i'r Gymraeg ym Merthyr Tudful:

"Man sy'n hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ac yn trin yr iaith Gymraeg a'r Saesneg ar sail cydraddoldeb".

Caiff hyn ei gyflawni trwy alluogi ac annog:

- Darpariaeth eang o addysg cyfrwng Cymraeg ar hyd Cynllun Strategol Addysg Gymraeg y Fwrdeistref Sirol.
- Y cyfleodd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith, gartref ac wrth chwarae.
- Y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned.
- Y cyfleoedd i blant a phobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg.
- Y canfyddiad o ieithoedd fel sgiliau bywyd, sy'n cyfoethogi bywydau'r sawl sy'n eu defnyddio.
- Pobl ledled y Fwrdeistref Sirol i deimlo balchder yn eu hiaith, a hyder i'w defnyddio.

Gweledigaeth y Cyngor yw annog newid diwylliannol yn y canfyddiad sydd o ddwy iaith Cymru yn y Fwrdeistref Sirol hon. "Rydym eisiau gwneud gwahaniaeth."

d) Penderfynu ar yr ymyriadau sydd eu hangen i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig i'r graddau gorau posib.

Mae’r dasg o gyflwyno newid corfforaethol yn cael ei monitro a'i chefnogi trwy'r Grŵp Llywio Rheoli Newid fel rhan o'r fframwaith caffael a’r trefniadau llywodraethu. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys gweithwyr proffesiynol o bob cwr o'r Cyngor, e.e. Cyfreithiol, Caffael, Risg, Cydraddoldebau, Perfformiad, Cyllid, Cyfathrebu Corfforaethol, Adnoddau Dynol, Newid Busnes a Rheoli Prosiect. Ar ôl cyflwyno’r newid, mae'r Bwrdd Cyllidebol yn monitro'r sefyllfa ariannol. Caiff perfformiad ei fonitro trwy hunanasesu a herio perfformiad. Caiff perfformiad gwasanaethau hefyd ei herio yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Craffu (a swyddogaethau craffu eraill) a chraffu’r swyddogion ar ffurf adolygiadau gwella perfformiad chwarterol. Mae gweithdai ychwanegol y eu lle i Aelodau Etholedig ac Aelodau Craffu sy’n canolbwyntio ar newidiadau allweddol, er enghraifft yn sgil deddfwriaeth a Chynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella’r Cyngor. Cynhaliwyd gweithdai penodol mewn perthynas â gwella Swyddogaeth Graffu’r Cyngor.

Caiff dogfennau eu herio gan amrywi Fyrddau perthnasol fel rhan o'r trefniadau llywodraethu, ac mae’r Bwrdd Gwella a Sicrwydd (yn ei le drwy Lywodraeth Cymru fel rhan o gais y Cyngor am gymorth Llywodraeth Cymru) bellach wedi dod i ben. Mae pob adroddiad i'r Cabinet a'r Cyngor yn galw am Asesiad Effaith Integredig ar Gydraddoldeb (fel rhan o Asesiad Effaith Integredig y Cyngor). Gwneir yr herio yn erbyn Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) fel rhan o’r broses hon.

Mae gan y Cyngor fframwaith rheoli prosiect sy'n asesu risg, adnoddau a chyllid (yn ogystal ag elfennau eraill y cynnig). Mae'r templed achos busnes yn nodi pob opsiwn sydd i'w arfarnu. Mae’r dogfennau cychwyn prosiect yn nodi amserlenni a gwybodaeth ychwanegol yn ôl yr angen. Gwnaed newidiadau (yn arbennig i ddogfen Asesiad Effaith Integredig y Cyngor) yng ngoleuni’r dyletswydd economaidd-gymdeithasol newydd. Mae Asesiad Effaith Integredig y Cyngor wedi’i ymgorffori yn ei fframwaith rheoli prosiect.

Mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol yn asesu’r adroddiadau cyn iddynt ymddangos gerbron y Cabinet a'r Cyngor ynghyd â’r adborth a ddaw o'r dogfennau a'r byrddau. Caiff cyfarfod ei gynnal bob pythefnos rhwng y Cabinet a’r Tîm Rheoli Corfforaethol.

Wrth fynd i’r afael â gofynion lleihau cyllideb, mae achosion busnes yn cynnwys nifer o opsiynau ynghyd ag asesiadau risg a chydraddoldeb a llinellau amser arfaethedig i’w cyflawni.

Mae cylchoedd cynllunio a rheoli, sy’n cynnwys cynlluniau, blaenoriaethau a thargedau strategol a gweithredol, wedi’u sefydlu. Ar hyn o bryd, caiff y rhain eu cyflenwi fel rhan o swyddogaethau’r Tîm Rheoli Corfforaethol a Chraffu. Mae gan Addysg a Gwasanaethau Cymdeithasol gylchoedd rheoli ychwanegol i ateb gofynion allanol (gan gynnwys protocolau diogelu). Mae Blaengynllun Cabinet 2021-22: Chwarter 1 ar gael ar y wefan. Mae gweithdai anffurfiol ychwanegol yn eu lle. Mae’r rhain yn rhoi amser i Swyddogion, Aelodau Etholedig ac Aelodau Craffu gydweithio i yrru’r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella. Caiff pwyslais mwy ei roi ar flaengynllun y ‘Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio’. Mae hyn yn cydweddu â deddf newydd Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Dadansoddir unrhyw adborth a ddaw yn sgil ymgysylltu ac ymgynghori â'r cyhoedd, gan gynnwys Ymgynghoriad Cyllideb, gan yr Adran Cyfathrebu, Ymgynghori ac Ymgysylltu, a bydd adroddiad o'r canfyddiadau yn cael ei ystyried gan y Tîm Rheoli Corfforaethol ac Aelodau'r Cabinet. Yn dilyn hyn, cyflwynir adroddiad ychwanegol i'r Cyngor Llawn er mwyn dod i benderfyniad. Caiff y penderfyniad hwn ei gyfleu i bob rhanddeiliad trwy sianeli cyfathrebu'r Cyngor, h.y. gwefan y Cyngor, y cyfryngau cymdeithasol a chylchgrawn cymunedol Cyswllt.

Ar gais ein trigolion, cynhelir digwyddiadau sy’n cynnig gwybodaeth ychwanegol gyda chymorth Cabinet y Cyngor.

Ymgysylltir â’r staff yn fewnol trwy Fewnrwyd y Cyngor, Blogiau’r Prif Weithredwr, Sioeau Teithiol, e-byst i staff a fforymau staff.

Caiff dangosyddion perfformiad lleol (yn ogystal â dangosyddion perfformiad statudol neu genedlaethol perthnasol eraill) eu defnyddio i ddynodi sut y caiff perfformiad gwasanaethau a phrosiectau ei fesur.

Adeiladwyd ar gapasiti ar draws y gwasanaethau cymorth yn ogystal â gwasanaethau rheng flaen. Mae hyn yn cynnwys cryfhau sut mae’r Cyngor yn defnyddio gwybodaeth a data i adolygu perfformiad gwasanaethau. Mae proses yn arddull adolygiad busnes chwarterol yn cael ei ddylunio (adolygiadau perfformiad a gwella chwarterol); caiff hyn ei wneud mewn cydweithrediad ag Aelodau Etholedig. Mae’r Cyngor yn gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Chynghorau eraill i sicrhau ei fod yn gweithio/trawsnewid yn unol â gofynion newydd Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021.

Mae’r Cynllun Ariannol Tymor Canolig o gymorth i gynllunio ariannol a gwneud penderfyniadau corfforaethol ac mae wedi’i integreiddio â Nodau Llesiant y Cyngor, Cynllun Rheoli Asedau, Cynllun Sefydliad Iach, Cyd-destun Ariannol, Cyllideb Refeniw, Rhaglen Gyfalaf, Strategaeth Cronfeydd Wrth Gefn a Pholisi Rheoli’r Trysorlys.

Cynllun pedair blynedd yw Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ac mae’n integreiddio’r cynlluniau gwariant refeniw a chyfalaf sy'n gysylltiedig â’r amcanion strategol. Gosodir y Rhaglen Gyfalaf am bedair blynedd. Caiff amcanestyniadau cyllidebol pedair blynedd eu llunio ar gyfer refeniw sy’n nodi diffygion cyllidebol arfaethedig o flwyddyn dau i bedwar. Wrth benderfynu a yw cynlluniau'r Cyngor yn fforddiadwy ai peidio, caiff y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ei lunio ar sail y cyllid rhagamcanol a dderbynnir oddi wrth Lywodraeth Cymru. Mae hyn yn nodi hyd a lled yr adnoddau sydd ar gael i wasanaethau'r Cyngor trwy ddiffinio’r swm sy’n fforddiadwy.

Mae Cyfrifwyr cymwysedig a rhannol gymwysedig yn gweithio gyda Rheolwyr Gwasanaethau i sefydlu gofynion cyllidebol a chanfod effaith gostyngiadau arfaethedig i’r gyllideb. Caiff gwybodaeth am linellau amser a disgwyliadau eu hysbysu. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cyplysu’r uchelgeisiau cyfalaf a’r goblygiadau refeniw dros bedair blynedd y cynllun.

Er bod y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar hyn o bryd ond yn dangos diffygion rhagamcanol i'r gyllideb ym mlwyddyn 2 i 4, mae dadansoddiad sensitifrwydd o Gyllid Llywodraeth Cymru a chynnydd yn y Dreth Gyngor a Dyfarniad Cyflogau yn galluogi inni gloriannu effeithiau'r newidiadau yn yr amgylchedd allanol. Mae hyn yn rhoi gwybodaeth ystyrlon bellach i'r sawl sy'n gwneud penderfyniadau.

e) Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinyddiaeth a'u unigolion sydd ynddo.

Mae'r dasg o gyflwyno newid corfforaethol yn cael ei monitro a'i chefnogi gan Grŵp Llywio fel rhan o lywodraethu Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor. Mae'r grŵp hwn yn gysylltiedig â Bwrdd Cyllideb y Cyngor. Caiff unrhyw arbedion a wneir o brosiectau eu monitro gan Fwrdd y Gyllideb ynghyd â'r sefyllfa ariannol ehangach. Caiff perfformiad ei fonitro trwy hunanasesu a herio perfformiad. Mae perfformiad y gwasanaeth hefyd yn cael ei herio yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Craffu. Mae herio gan swyddogion wedi'i ymgorffori yn llywodraethiant y Cyngor drwy adolygiadau perfformiad a gwella chwarterol a chyfarfodydd y Tîm Rheoli Corfforaethol a thrwy ddefnyddio data yn well.

Mae'r Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol (2014-19) yn cyflwyno cynllun pum mlynedd y Cyngor ar gyfer rheoli ei asedau sy'n parhau'n berthnasol ac yn ei le ar gyfer 2021/22. Mae'r Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol Drafft wedi'i adolygu gan y Grŵp Rheoli Asedau a'i gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu, ond nid yw wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor Llawn eto. Disgwylir iddo gael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn ym mis Ionawr 2023. Mae'r Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol Drafft yn cynnwys portffolio eiddo sy'n cydweddu'n agos â gofynion gwasanaethau a'r blaenoriaethau corfforaethol. Mae yna gamau cadarn yn ei lle ar gyfer adolygu eiddo sydd yn dadansoddi gofynion y gwasanaeth, yn argymell bod eiddo'n cael ei resymoli lle bo'n briodol, ac yn rhyddhau eiddo dros ben i ariannu'r rhaglen gyfalaf.

Caiff gweithrediadau, perfformiad a'r defnydd o asedau eu hadolygu'n rheolaidd i sicrhau eu bod yn parhau i fod yn effeithiol. Caiff asedau nad oes eu hangen eu hadolygu'n barhaus ac argymhellir eu gwerthu lle y bo'n briodol.

Defnyddir technegau meincnodi sganio'r gorwel wrth ddatblygu strategaethau ac achosion busnes ar gyfer newid. Caiff meincnodi ei wneud gydag Awdurdodau Lleol eraill, y Sector Cyhoeddus a'r Sector Preifat lle bo'n briodol, bryd bynnag y cyflwynir cynigion i arbed arian o'r gyllideb. Yn ogystal â hynny, defnyddir gwybodaeth feincnodi i gefnogi'r Polisi Rheoli Incwm ac Adennill Costau i helpu i werthuso i ba raddau y mae gwasanaethau â ffrwd incwm yn adennill costau. Mae hyn wedyn yn llywio cynigion i gynyddu ffioedd a thaliadau. Defnyddir meincnodi hefyd i asesu gwasanaethau'r Cyngor o ran gwerth am arian, er enghraifft cyrhaeddiad addysgol.

O ran gweithredu partneriaethau'n effeithiol, mae gan y Cyngor Restr Wirio Categori Risg fel rhan o'i broses nodi risgiau. Mae'r Rhestr Wirio yn cynnwys y canlynol mewn perthynas â risgiau sy'n gysylltiedig â phartneriaeth:

- Ystyried, er enghraifft, yr effaith o weithio gyda sefydliadau yn y sector preifat a/neu'r sector cyhoeddus, fframweithiau atebolrwydd a ffiniau partneriaethau, prosiectau mawr gyda chyd-fentrau, gwasanaethau allanol, rheoli perthynas, rheoli newid / strategaethau ymadael, parhad busnes a rhwymedigaethau cytundebol.

Mae'r Rhestr Wirio hefyd yn rhan o Fframwaith Rheoli Prosiect diwygiedig y Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi datblygu Asesiad Effaith Integredig sy'n ymgorffori Amcanion Llesiant y Cyngor, yr egwyddor Datblygu Cynaliadwy (y pum ffordd o weithio), y Gymraeg, Cydraddoldeb, Dyletswydd Economaidd-gymdeithasol ac Amrywiaeth, i gefnogi penderfyniadau effeithiol a sicrhau cydymffurfiaeth â darnau eraill o ddeddfwriaeth sy'n berthnasol i'r Cyngor.

Cynyddwyd faint o waith partneriaeth a wneir fel rhan o'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ac yn ein hymateb i effeithiau pandemig Covid-19. Er enghraifft, mae gwaith partneriaeth yn cynnwys bod y Cyngor yn rhan o ddau brosiect Cronfa Trawsnewid Digidol Llywodraeth Cymru (ond heb fod yn gyfyngedig i hynny):

- Prosiect Data – Cynghorau RhCT, Pen-y-bont ar Ogwr a Phowys;
- System gwmwl i ddarparu hyfforddiant ar gyfer Gofal Cymdeithasol – Cynghorau Blaenau Gwent a Chaerffili.

Mae'r Cyngor hefyd wedi gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Chynghorau eraill wrth ymateb i ddeddf newydd Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Mae'r holl brosiectau hyn yn caniatáu i'r Cyngor gyflawni'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella yn well, gan olygu y gall y Cyngor, yn ei dro, gyflawni'r amcanion llesiant yn well er mwyn cyflawni gweledigaeth y Cyngor.

Mae'r Asesiad Effaith Integredig hefyd yn cynnwys risg yn ymwneud â phartneriaeth fel rhan o'r pum ffordd o weithio. Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn gofyn y canlynol o dan gategori Cydweithio (Cydweithio'n weithredol â phartneriaid eraill (mewnol ac allanol) i gyflawni amcanion llesiant):

- A yw'r partneriaid yn nodi, deall a rheoli eu rôl yn y bartneriaeth yn y ffordd fwyaf priodol – yn nodi ffactorau sy'n dylanwadu ar lwyddiant y bartneriaeth a'r cydberthnasau, gan nodi'r risgiau, beth allai fynd o'i le, beth allai atal y bartneriaeth rhag cyflawni'i amcanion a'i ganlyniadau?
- A yw'r risgiau sy'n gysylltiedig â chreu, sefydlu, rheoli a chyflawni partneriaethau llwyddiannus wedi'u nodi ac yn cael eu rheoli? Mae enghreifftiau o rai o'r risgiau y gellid eu hystyried yn cynnwys ariannol, cyfreithiol, enw da, adnoddau'n gwrthdaro, dibyniaeth ar bartner penodol, a pha mor dda mae partneriaid eraill yn rheoli risg.

Mae hyn wedi'i gymhwyso i achosion busnes a phrosiectau fel rhan o fframwaith rheoli prosiectau'r Cyngor. Cyflwynwyd yr Asesiad Effaith Integredig ar gyfer Adroddiadau'r Cyngor a'r Cabinet erbyn

mis Hydref 2018. Mae'r Asesiad Effaith Integredig wedi'i ehangu i gynnwys cyflwyniad y dyletswydd economaidd-gymdeithasol, ac felly caiff y dyletswydd economaidd-gymdeithasol ei gynnwys ym mhenderfyniadau'r Cyngor.

Mae'r Arweinwyr Gwleidyddol yn ymwybodol o'r rheolau sy'n ymwneud ag aelodaeth pwyllgorau o ran cydbwysedd gwleidyddol a chyfyngiadau ar gyflogau uwch swyddogion. Yn sgil hynny, maen nhw'n gweithio gyda'i gilydd i sicrhau bod enwebiadau'n cwmpasu pob sedd ar y pwyllgorau, y cyrff allanol a'r byrddau partneriaeth.

O brofiadau a gafwyd yn etholiad 2017 pan etholwyd nifer fawr o Gynghorwyr newydd, ffurfiwyd rhaglen gynefino helaeth i sicrhau bod gan aelodau sy'n dychwelyd ac aelodau newydd yn 2022 ddarlun clir o'r rolau a'r cyfrifoldebau a sut mae'r sefydliad yn gweithredu yn syth ar ôl yr etholiad. Roedd hyn yn cynnwys gweithdai, sesiynau briffio a darparu gwybodaeth yn ysgrifenedig a ar lafar.

Mae'r gweithgareddau cynefino, hyfforddiant a datblygiad i Gynghorwyr wedi parhau, ynghyd â pherthynas weithio agos rhwng y Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Cabinet gan gynnwys nifer o gyfarfodydd ar y cyd. Darparodd y Bwrdd Sicrwydd gymorth penodol o ran hyfforddiant a datblygiad. Mae'r staff a'r Aelodau wedi addasu i fynediad o bell a gweithio ystwyth sy'n galluogi cyfranogiad, a gall amser gael ei ddefnyddio'n fwy effeithiol.

Cafwyd eglurhad ynghylch rôl yr Hyrwyddwyr Aelodau a'u hatebolrwydd a bydd gofyn iddynt adrodd yn ôl ar eu gwaith a'i effaith ar weledigaeth ac amcanion llesiant y Cyngor.

Mae gan yr Arweinydd a'r Prif Weithredwr rolau arweinyddol diffiniedig ac unigryw sydd wedi'u nodi mewn sawl man yng Nghyfansoddiad y Cyngor. Mae'r mater hwn yn cael ei adolygu am fod angen diffinio'r rolau yn gliriach ac mewn mwy o fanylder ac er mwyn gallu gwahaniaethu rhwng rolau a chyfrifoldebau'r naill a'r llall. Darparodd y Bwrdd Sicrwydd gymorth penodol yn y maes hwn, a derbyniwyd hyfforddiant i aelodau gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.

Mae system rheoli perfformiad wedi bod yn ei le a chafodd hon ei hadolygu a'i diweddaru gan gynnwys system rheoli perfformiad wedi'i diweddaru o'r enw Ffocws ar eich Perfformiad, a lansiwyd yn ddiweddar. Cynhaliwyd gweithdai gyda'r Rheolwyr i drafod templedi newydd a sut i sicrhau bod cynlluniau datblygiad personol wedi'u cynnwys i nodi anghenion hyfforddiant a datblygu. Mae gofyn i'r staff osod amcanion gyda'u rheolwr llinell ac mae gofyn iddynt gyfarfod â'u rheolwr llinell bob 4-6 wythnos i arolygu'r cynnydd. At hynny, bob 6 mis cynhelir adolygiad interim a chynhelir adolygiad perfformiad bob mis Ebrill.

Datblygwyd cynllun Sefydliad Iach yn 2020-2021 fel rhan o'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella i edrych ar gynlluniau'r gweithlu ar draws y Cyngor i wneud yn siŵr bod mentrau'r gweithlu ar waith i sicrhau bod gennym y staff priodol sydd â'r sgiliau priodol.

Mae yna nifer o bolisïau iechyd a diogelwch ar waith i gynnal iechyd a llesiant y gweithlu, a chefnogir y staff i gynnal eu llesiant corfforol a meddyliol eu hunain. Mae'r polisïau hyn yn cynnwys:

- Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol;
- Polisi Asesu Risg – Gweithdrefn a Chanllawiau;
- Polisi Cymorth Cyntaf yn y Gweithle;
- Polisi Offer Sgrîn Arddangos;
- Polisi Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH);
- Polisi Cyffuriau ac Alcohol;
- Polisi Gweithiwr Unigol;
- Cynllun Rheoli Asbestos;
- Pholisi Straen yn y Gweithle.

Mae cymorth Iechyd Galwedigaethol ar gael i'r holl staff, gan gynnwys asesiadau gan bersonél meddygol hyfforddedig, mynediad i gwnsela, ac addasiadau i weithleoedd/gweithfannau er mwyn cydymffurfio â deddfwriaeth a gofynion anabledd. Mae'r Gwasanaeth Iechyd Galwedigaethol bellach yn fewnol unwaith eto a chaiff ei gynorthwyo gan system feddalwedd Cohort. Mae'r Cytundeb Lefel Gwasanaeth wedi parhau gyda Case UK Ltd er mwyn gallu defnyddio cynllun Able Future yr Adran Gwaith a Phensiynau mewn perthynas â chymorth iechyd meddwl. Mae hwn yn wasanaeth 24 awr sy'n cynnig cyngor, gwybodaeth a chwnsela ar-lein a thros y ffôn i bob aelod o staff cyflogedig y Cyngor.

f) Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn.

Cynhaliwyd Hunanasesiad o Drefniadau Rheoli Risg y Cyngor yn flaenorol er mwyn sefydlu ei lefel Aeddfedrwydd Risg ac yn sgil hynny, nodwyd mai lefel Aeddfedrwydd Risg y Cyngor yw bod:

- y Trefniadau Rheoli Risg yn gweithio ac wedi'u hymwreiddio yn y sefydliad

Mae'r Cyngor wedi parhau i fireinio'i drefniadau trwy hunanadolygu ac mae wedi ailstrwythuro'i Gofrestr Risgiau i adlewyrchu gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae gan y Cyngor Gofrestr Risgiau Corfforaethol yn ei lle ynghyd â Chofrestri Risgiau Meysydd Gwasanaeth. Mae'r Cofrestri Risgiau hyn yn cofnodi ac yn adrodd ynghylch rheoli risgiau ynghyd ag achosion allai effeithio ar:

- Gyflawni Amcanion Llesiant y Cyngor.
- Llesiant ein cymunedau a chenedlaethau'r dyfodol
- Y sefydliad (y Cyngor).

Mae'r trefniadau Rheoli Risg yn llywio'r Cynllun Archwilio Mewnol sy'n cael ei lunio ar gyfer y flwyddyn, a phob blwyddyn bydd y tîm Archwilio Mewnol yn canolbwyntio ar sawl Risg Gorfforaethol fel rhan o'u gwaith archwilio, ac yn adolygu'r trefniadau rheoli risg yn gyfnodol.

Mae Rheoli Risg yn elfen allweddol o Fframwaith Rheoli Prosiect y Cyngor i sicrhau ei fod yn cael ei ymgorffori i'r holl lefelau o raglenni a phrosiectau ar draws y Cyngor. Mae Rheoli Risg yn parhau i fod yn rhan annatod o Raglen Newid y Cyngor. Mae hyn yn cynnwys cael Rhaglen Risg a Log Problemau mewn lle a gaiff eu monitro ac yr adroddir arnynt yn chwarterol.

Mae risgiau, ynghyd â chamau lliniaru risg, yn cael eu monitro a'u hadrodd yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol. Mae elfennau o Gynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor yn ffurfio llawer o'r camau lliniaru. Adroddwyd y Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ym Mhwyllgor Craffu Llywodraethu, Perfformiad, Newid Busnes a Gwasanaethau Corfforaethol ym mis Mawrth 2021. At hynny, cyflwynir yr adroddiadau risg i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Mae gan y Cyngor chwe phwyllgor craffu; Pwyllgor Craffu Trawsnewid, Masnacheiddio a Gwasanaethau Corfforaethol; Pwyllgor Craffu Dysgu a Gwasanaethau Addysg Llywodraeth Leol; Pwyllgor Craffu Gwasanaethau Cymdogaeth, Cynllunio a Chefn Gwlad; Pwyllgor Craffu Adfywio, Diogelu'r Cyhoedd a Thai (a'r Pwyllgor Trosedd ac Anrhefn hefyd); a Phwyllgor Craffu Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae'r pwyllgorau hyn yn cyfarfod bob tua chwe wythnos. Y mae hefyd Gyd-bwyllgor Craffu sydd â'i aelodau'n cynnwys yr holl Gynghorwyr Craffu ac aelodau cyfetholedig ac Aelodau o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Mae'r Cyd-bwyllgor Craffu'n cyfarfod pan fo mater neu eitem sy'n effeithio ar yr holl bwyllgorau craffu. Gwnaeth y Cyd-bwyllgor Craffu gyfarfod ym mis Ionawr 2021 i ystyried cynigion cyllideb ar gyfer 2021/22.

Mae'r pwyllgorau craffu'n cynnwys aelodau lleol etholedig (Cynghorwyr) nad ydynt yn rhan o Gabinet y Cyngor, ynghyd â chynrychiolwyr cyfetholedig. Eu rôl yw dal y weithrediaeth i gyfrif drwy fonitro perfformiad, herio cynigion gwariant y Cyngor, adolygu gwasanaethau, cyfrannu at ddatblygu polisi, archwilio gwaith darparwyr gwasanaethau cyhoeddus eraill a hybu ymgysylltiad y cyhoedd yn y broses ddemocrataidd. Yn ogystal â chael aelodau cyfetholedig wedi'u penodi'n gyhoeddus ar bob pwyllgor craffu, ceir aelodau cyfetholedig sy'n cynrychioli'r sector gwirfoddol, ac aelodau cyfetholedig y Fforwm Ieuenctid.

Mae cryfhau swyddogaeth graffu'r Cyngor yn rhan o Gynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor. Mae hyn yn cynnwys Swyddogion, Aelodau Etholedig ac Aelodau Craffu yn cydweithio i ddatblygu a chyflawni'r rhaglen. Mae'r Cyngor yn gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac arbenigwyr allanol eraill ar gryfhau ei drefniadau craffu; mae'r Cyngor hefyd yn gweithio gyda Chynghorau eraill i gynnig her gan gymheiriaid. Cynhaliwyd hunanwerthusiad Craffu am y tro cyntaf, ac mae hyn yn cynnwys barn Swyddogion, Aelodau Etholedig ac Aelodau Craffu. Caiff hyn ei ddefnyddio i ffurfio gwelliant y Cyngor a datblygu strategaeth-ar-dudalen. Mae'r Cyngor yn cydweithio â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i ddatblygu modiwl e-ddysgu ar gyfer Swyddogion, Aelodau Etholedig ac Aelodau Craffu ynghylch llywodraethu a chraffu. Bydd y blaengynlluniau'n cynnwys Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor ac yn defnyddio Blaengynllun y Cyngor.

Gall y Pwyllgorau Craffu "alw i mewn" holl benderfyniadau'r Cabinet. Anfonir dolen at bob Cynghorydd i agenda'r Cabinet. Hysbysir Aelodau'r Pwyllgor Craffu o'r cofnodion/penderfyniadau

er mwyn iddynt benderfynu a ydynt am "alw penderfyniad i mewn". Yn ystod 2021/22, ni chafodd unrhyw un o benderfyniadau Cabinet ei "alw i mewn". Gwahoddir Aelodau'r Cabinet i fynychu cyfarfodydd y pwyllgorau craffu lle maent ar gael i ymateb i'r herio ynghylch eu meysydd cyfrifoldeb. Mae presenoldeb Aelodau Cabinet wedi gwella'n sylweddol yn ystod 2021/2022.

Mae Nodau Llesiant y Cyngor yn parhau i gael eu hadrodd i'r holl bwyllgorau craffu, fel y gall agendâu a chofnodion y cyfarfodydd dystio.

Mae'r Cyfansoddiad hefyd yn cyflwyno'r cylch gorchwyl ar gyfer y pwyllgorau craffu. Bob blwyddyn mae pwyllgorau craffu'r Cyngor yn llunio Adroddiad Blynyddol sy'n cynnwys mewnwelediad ôl-syllol o'r gwaith a gyflawnwyd gan bob un o' Bwyllgorau Craffu'r Cyngor yn ystod blwyddyn y Cyngor. Cyflwynwyd yr Adroddiad Blynyddol ar gyfer 2021-22 i'r Cyngor Llawn ym mis Gorffennaf 2022.

Cafodd Cyd-bwyllgor Craffu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf ei sefydlu yn ystod 2016/17 (CBSMT a CBSRhCT) gyda'r nod o graffu ar waith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf a'i herio. Darparwyd hyfforddiant i Gynghorwyr ar y Cyd-bwyllgor Craffu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ynglŷn â'u rôl gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Yn dilyn etholiadau Llywodraeth Leol ym Mai 2022, mae'r Cyngor yn gwella ei raglen o hyfforddiant i Gynghorwyr.

Mae aelodau'r Bwrdd Adfer, Trawsnewid a Gwella yn cynnwys Aelodau'r Cabinet, caiff diweddariadau misol eu derbyn, a chaiff canlyniadau a chynnydd eu hadrodd i'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Uwch Grŵp Arwain. Caiff adroddiadau chwarterol eu darparu i'r Cabinet er mwyn rhoi gwybodaeth am gynnydd. Caiff cynnydd tuag at gyflawni deilliannau ei herio yng nghyfarfodydd y pwyllgor craffu Trawsnewid, Masnacheiddio a'r Ganolfan Gorfforaethol. Mae cyfarfodydd Uwch Reolwyr yn eu lle ar gyfer pob cyfarwyddiaeth i gyflwyno adroddiadau ar gynlluniau cyflenwi gwasanaethau.

Caiff y Cynghorwyr fynediad electronig i bapurau'r pwyllgorau fel y cânt eu cyhoeddi ac maent yn derbyn hyfforddiant statudol ac anstatudol parhau i'w cefnogi yn eu rôl fel rhai sy'n gwneud penderfyniadau.

Mae gan y Cyngor Strategaeth Rheoli Risg sydd wedi'i chymeradwyo, ac mae'n cynnwys Datganiad Polisi Rheoli Risgiau Corfforaethol. Mae'r Polisi a'r Strategaeth Rheoli Risg wedi'u diweddaru i sicrhau eu bod yn parhau i ddarparu proses effeithiol er mwyn nodi a rheoli risgiau yn systematig yn y Cyngor, er mwyn sicrhau bod amcanion Polisi Rheoli Risg y Cyngor yn cael eu cyflawni. Mae parodrwydd i dderbyn risg a risgiau cyfle yn bwyntiau ffocws ar gyfer gwella.

Caiff pob Risg Gorfforaethol ei dynodi i Aelod Portffolio, Swyddog Arweiniol y Tîm Rheoli Corfforaethol a Swyddogion Arweiniol i sicrhau bod llinellau cyfrifoldeb clir ac ymwybyddiaeth ar bob lefel o'r Cyngor. I gynorthwyo i reoli pob Risg Gorfforaethol, caiff Aelodau Tîm a Phartneriaid Allweddol hefyd eu nodi yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol.

Yng Nghofrestri Risgiau'r Cyfarwyddwr a'r Meysydd Gwasanaeth, caiff pob risg/problem ei dynodi i Berchennog Risg, Aelodau Tîm a Phartneriaid Allweddol. Mae'r risgiau/problemau yn Log Risgiau'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella wedi'u dynodi i'r Uwch Swyddog Cyfrifol.

Mae gan y Cyngor Restr Wirio Categori Risg fel rhan o'i broses nodi risgiau. Nod hyn yw sicrhau y caiff y broses o nodi risgiau ei gwneud mewn ffordd strwythuredig i helpu i sicrhau bod pob categori posibl o risg yn cael eu hystyried yn hytrach na'r risgiau cychwynnol a ddaw i'r meddwl.

Mae'r Rhestr Wirio'n seiliedig ar Fodel PESTLE a ddefnyddir yn helaeth (Gwleidyddol, Economaidd, Cymdeithasol, Technolegol, Cyfreithiol ac Amgylcheddol). Gall modelau eraill fel dadansoddiad SWOT (Cryfderau; Gwendidau; Cyfleoedd; Bygythiadau) a dadansoddiad 'tei bô' hefyd gael eu defnyddio ac maent yn rhan o'r adolygiad o bolisi/strategaeth risgiau y Cyngor. Mae hyn dan ystyriaeth ar hyn o bryd fel rhan o adolygu polisi/strategaeth risgiau y Cyngor. Bydd cyflwyniad Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, lle bydd Cynghorau'n canolbwyntio ar ddefnyddio adnoddau mewn ffyrdd effeithiol, effeithlon ac darbodus, yn cael ei ymgorffori yn ein llywodraethu a rheoli risgiau. Caiff hyn ei wneud wrth adolygu polisi/strategaeth risgiau'r Cyngor.

Mae diwylliant hefyd wedi'i ychwanegu yn Gategori Risg i sicrhau bod y Cyngor yn ystyried risg o safbwynt llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol. Mae'r pum ffordd o weithio (Hirdymor, Integreiddio, Cynnwys, Cydweithio ac Atal) hefyd wedi'u hychwanegu i'r Rhestr Wirio i sicrhau eu bod yn cael eu hystyried wrth ddatblygu cynlluniau gweithredu ynghylch risgiau.

Caiff Cofrestr Risgiau Corfforaethol y Cyngor ei baratoi gan ddefnyddio cyfuniad o'r ffynonellau risg canlynol:

- Risgiau Corfforaethol a nodwyd yng Nghofrestr Risgiau Corfforaethol y flwyddyn flaenorol.
- Dadansoddi a grwpio'r canlynol:
  - Y risgiau a nodwyd sydd â sgôr o 12 neu uwch yng Nghofrestri Risgiau Cyfarwyddwyr a Gwasanaethau.
  - Y materion a nodwyd yng Nghofrestri Risgiau Cyfarwyddwyr a Gwasanaethau.
  - Gweithdai Nodi Risgiau ar gyfer y Tîm Rheoli Corfforaethol a Chynghorwyr.

Mae parodrwydd i dderbyn risg a goddef risg hefyd o dan ystyriaeth fel rhan o adolygu polisi/strategaeth risgiau'r Cyngor. Mae Rheoli Risg yn rhan greiddiol o Becyn Cymorth Caffael y Cyngor sy' helpu adrannau gwasanaeth a staff wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau. Mae'n helpu Caffael i reoli disgwyliadau rhanddeiliaid a hwyluso canlyniadau sydd oddi mewn i lefel goddefiant risg y Cyngor.

Mae'r Bwrdd Cyllideb, sy'n cynnwys y Cabinet a'r Tîm Rheoli Corfforaethol, yn cwrdd yn fisol i graffu ar berfformiad gwasanaeth yn erbyn cyllidebau. Lle mae anawsterau ariannol yn bodoli, caiff y Cyfarwyddwyr, gyda'r Aelodau Portffolio Cabinet perthnasol, eu herio ac mae gofyn iddynt esbonio a darparu datrysiadau posibl. Mae'r Cabinet yn ystyried Datganiadau Monitro Cyllideb yn chwarterol.

Mae achosion busnes sy'n cefnogi cynigion am ostyngiadau yn y gyllideb yn darparu'r sail resymegol i'r opsiynau a gyflwynir a'r argymhellion a wneir. Lle y bo'n briodol, maent yn cynnwys gwybodaeth meincnodi ac asesiadau risg a chydraddoldeb. Caiff y rhain eu hystyried gan y Cabinet, Pwyllgorau Craffu, Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cyngor ac ymgysylltir ac ymgynghorir â'r holl randdeiliaid yn eu cylch.

Mae Datganiadau Gosod Cyllideb, Monitro Cyllideb ac Alldro Cyllideb yn dilyn templed cyson a dyma'r fformat hefyd i adrodd i'r Bwrdd Cyllideb a'r Cabinet. Caiff y gwaith o gyflawni arbedion a gymeradwyir ei fonitro gan y Grŵp Llywio Rheoli Newid a'r Bwrdd Cyllideb.

Mae dogfennau Rheolau Gweithdrefn Ariannol a Chyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys canllawiau a chyfarwyddiadau i staff ac yn rhoi manylion y trefniadau sydd yn eu lle. Maent yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd i sicrhau eu bod yn parhau'n addas i'r diben ac yn berthnasol. Mae angen diweddaru'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol ac elfennau eraill o'r Cyfansoddiad i adlewyrchu'r newidiadau a fu yn y blynyddoedd diwethaf. Mae gweithgor Cyfansoddiad wedi'i ffurfio i adolygu'r Cyfansoddiad, a bydd y rheolau gweithdrefn ariannol yn rhan o'r broses hon. Y disgwyl yw y bydd y cyfansoddiad yn derfynol ac yn cael ei gyflwyno o'r Cyngor Llawn ym mis Ionawr 2023.

Mae'r broses gyllideb flynyddol yn cwmpasu cynllunio ariannol tymor canolig gyda'r bwriad bod penderfyniadau'r gyllideb yn cydweddu ag amcanion llesiant, cynllunio rheoli asedau a'r Cynllun Sefydliad Iach. Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor, sydd wedi'i gymeradwyo, yn cwmpasu cyfnod o bedair blynedd ac ar hyn o bryd mae cyllideb gytbwys wedi'i gosod ar gyfer blwyddyn un a diffygion cyllideb dangosol ar gyfer blynyddoedd dau i bedwar (yn seiliedig ar dybiaethau sydd wedi'u nodi).

Cyflwynwyd Asesiad o Gynnydd y Cyngor i Fynd i'r Afael â Phryderon Allweddol i Archwilio Cymru ym mis Mawrth 2021. Cyflwynodd yr adroddiad asesiad Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor ar fynd i'r afael â'r pryderon a nodwyd yn llythyr Archwilio Cymru a roddwyd i'r Cyngor ym mis Mai 2019, ynghyd â'r rhai a nodwyd yn adroddiad John Gilbert ym mis Medi 2019, ac adroddiad Asesiad Cyflym y Bwrdd Gwella a Sicrwydd ym mis Rhagfyr 2019. Yn yr adroddiad, nododd Archwilio Cymru yr heriau presennol sy'n wynebu'r Cyngor, a'r themâu/meysydd allweddol canlynol y mae angen i'r Cyngor ganolbwyntio arnynt:

- Llywodraethu
- Arweinyddiaeth
- Trawsnewid
- Capasiti
- Sefyllfa ariannol tymor canolig a chadernid ariannol
- Heriau i wasanaethau
- Rheoli perfformiad
- Gweithio mewn partneriaeth

Yn adroddiad mis Mawrth 2021, nododd Archwilio Cymru hefyd fod gofyn i'r Cyngor ymateb mewn cyfarfod un mis ar ôl derbyn yr adroddiad. Cyflwynwyd adroddiad i'r Cyngor Llawn / Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol a Sefydlu'r Maer ar 7fed Mai 2021 a gyflwynodd ymateb y Cyngor i adroddiad Archwilio Cymru ym mis Mawrth 2021. Roedd yn crynhoi'r camau a oedd eisoes wedi'u cwblhau a'r camau pellach y bydd y Cyngor yn eu cymryd er mwyn mynd i'r afael â'r argymhellion. Caiff yr argymhellion a'r camau gweithredu eu monitro ar system Cynllun Gweithredu Archwilio'r Cyngor, ac mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol yn ymgymryd â'r monitro yn rheolaidd.

Caiff y Cynllun Archwilio Mewnol ei lunio gan ddefnyddio strategaeth sy'n seiliedig ar risg. Mae adroddiadau Archwilio Mewnol unigol yn rhoi barn ar drefniadau rheoli risg a rheoli mewnol.

Lluniwyd yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2021/2022, sy'n cynnwys barn y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol, ac fe'i cyflwynwyd i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor ym mis Gorffennaf 2022. Yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn, rhoddodd y Pennaeth Archwilio Mewnol farn Sicrwydd Rhesymol ar yr amgylchedd rheoli mewnol, y trefniadau rheoli risgiau a'r trefniadau llywodraethu ar gyfer 2021/2022.

Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cwrdd oddeutu bob chwe wythnos. Fe'i cadeirir yn annibynnol gan aelod o grŵp gwleidyddol nad yw mewn grym. Mae cynrychiolwyr o'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol a'r Archwilwyr Allanol yn bresennol ym mhob cyfarfod. Mae'r holl gyfarfodydd yn cael eu cofnodi; cyhoeddir y cofnodion ac mae'r rhain ar gael i'r cyhoedd. Mae cofnodion ac agendâu'r cyfarfodydd yn cael eu cynnal a'u cadw ar system gweinyddiaeth ddemocrataidd y Cyngor. Darperir hyfforddiant i'r Cynghorwyr o bryd i'w gilydd ac yn ôl y gofyn. Yn 2021/2022, caiff y Pwyllgor Archwilio ei alw'n Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fel a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Yn unol â gofynion y Ddeddf, penodwyd aelodau Lleyg fel bod traean o'r aelodau yn aelodau Lleyg o fis Mai 2022. Etholwyd aelod Lleyg yn Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Gorffennaf 2022.

Mae Swyddog Diogelu Data y Cyngor yn aelod o Grŵp Swyddogion Diogelu Data Cymru Gyfan, Fforwm Swyddogion Diogelu Data Cymru Gyfan ar gyfer Ysgolion a Fforwm Gwybodaeth De Cymru lle caiff materion ynglŷn â rhannu gwybodaeth bersonol eu trafod. Rydym hefyd wedi creu a chynnal Fforwm GDPR Rhanbarthol Cwm Taf gyda chynrychiolwyr o Fwrdd Iechyd Addysgu Cwm Taf Morgannwg, Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a Chyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr, yn fisol. Mae gan y Cyngor Fforwm Llywodraethu Gwybodaeth sy'n cael ei gadeirio gan yr Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth, y Prif Weithredwr, ac mae'n cynnwys cynrychiolwyr ar ran holl adrannau'r Cyngor, a chaiff ei gynnal yn chwarterol. Caiff trefniadau lleol ynghylch rhannu data eu trafod yn ystod y cyfarfodydd hyn.

Mae'r Cyngor yn aelod o Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru (WASPI), ac o'r herwydd bydd yn mynd i gytundebau WASPI pan fydd yn rhannu gwybodaeth gyda phartneriaid sydd hefyd yn rhan o'r cytundeb. Pan na fydd rheolwr y data yn aelod o'r cytundeb, mae protocolau rhannu gwybodaeth yn eu lle a fydd o gymorth i rannu gwybodaeth bersonol.

Cafodd Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor ei gytuno gan y Gweinidog a'r Bwrdd Gwella a Sicrwydd a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru yn dilyn cais y Cyngor am gymorth. Mae'r adroddiad hwn yn mynd i'r afael â'r pwyntiau a godwyd gan Archwilio Cymru. Buddsoddodd y Cyngor £705,000 mewn staffio yn ystod cyfnod cyntaf ymarferiad capasiti'r Cyngor yn ystod 2020/21; fel rhan o ail gyfnod yn 2021/22 cymeradwywyd buddsoddiad pellach o £725,000 ym mis Hydref 2021. Cyflawnwyd cyfres bellach o adolygiadau capasiti i gryfhau amryw feysydd ar draws y Cyngor a chynorthwyo'r gwaith o gyflawni'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella. Mae adolygu capasiti hefyd wedi'i ymgorffori yn llywodraethiant y Cyngor.

Mae adolygu ac archwilio ansawdd a chywirdeb data a ddefnyddir wrth wneud penderfyniadau a monitro perfformiad yn rhan o'r herio mewn perthynas â ffurflenni chwarterol, ffurflenni statudol, ffurflenni pwyllgorau craffu, a chyfarfodydd bwrdd perfformiad a hunan-werthuso. At hyn, mae ansawdd data, dilysu a dadansoddi data a'r defnydd cyffredinol o ddata wedi'u cynnwys yng Nghynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor. Mae'r Cynllun hwn yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd i gydweddu â'r Ddeddf.

g) Defnyddio arferion gweithio da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol.

Mae holl agendâu, adroddiadau a chofnodion pwyllgorau yn cael eu hysgrifennu, eu cyfathrebu a'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor er sylw'r cyhoedd a rhanddeiliaid eraill. Mae'r rhain ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg. Ers mis Medi 2020 ac oherwydd pandemig COVID-19, caiff holl gyfarfodydd y pwyllgorau eu cynnal o bell drwy Microsoft Teams. Caiff y cyfarfodydd pwyllgor hyn eu recordio a'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor.

Caiff adroddiadau eu herio gan swyddogion fel rhan o'r trefniadau llywodraethu (e.e. Grŵp Llywio Adfer, Trawsnewid a Gwella) a chyn iddynt gael eu cyflwyno i'r Cabinet a'r Cyngor trwy'r Tîm Rheoli Corfforaethol a chyfarfodydd Rheolwyr Gwasanaethau. Mae hyn yn fodd o sicrhau cydbwysedd rhwng y lefel gywir o wybodaeth ar gyfer tryloywder a'r gallu i wneud penderfyniad cywir.

Mae Aelodaeth y Pwyllgorau, Presenoldeb, Datganiadau mewn Cyfarfodydd, Buddiannau Cofrestredig a Chynrychiolaeth Cynghorwyr ar Gyrff Allanol, yn cael eu monitro a'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor a'u cynnwys yn Adroddiadau Blynyddol y Cynghorwyr.

Caiff adroddiad ar y Taliadau a roddir i Gynghorwyr etholedig ei gyhoeddi'n flynyddol ar Wefan y Cyngor a'i ddiweddaru gydag unrhyw newidiadau trwy gydol y flwyddyn ariannol. Mae'r holl wybodaeth hon hefyd yn cael ei hadrodd i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (IRPW).

Cyhoeddwyd Adroddiad Perfformiad Blynyddol ar gyfer 2020/21 ym mis Hydref 2021, gan gyflawni dyletswydd y Cyngor. Mae'r Cyngor wedi cyhoeddi cynllun blaengar sy'n dwyn y teitl Ffocws ar y Dyfodol - Llesiant yn ein Cymuned 2017-2022. Yn 2021/22, disodlwyd yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol gan yr adroddiad hunanasesu ac nid oes dyddiad cau mwyach o fewn Deddf Llywodraeth

Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Cymeradwywyd yr adroddiad hunanasesu gan y Cyngor Llawn ym mis Tachwedd 2022.

Cyflwynir Datganiadau Ariannol Blynyddol er cymeradwyaeth y Cyngor Llawn yn dilyn Archwiliad Allanol gan Archwilio Cymru. Mae hyn yn ofyniad statudol. Fel rhan o gymeradwyaeth flynyddol y Cyngor o Gyllideb y flwyddyn nesaf ("Gofynion y Gyllideb a'r Dreth Gyngor – Dadl ar Gyflwr y Cyngor"), bydd y Prif Swyddog Cyllid yn rhoi sylwadau ar gadernid yr amcangyfrifon a pha mor ddigonol yw'r cronfeydd wrth gefn.

Dangosir y ffordd y defnyddir adnoddau'r Cyngor i gyfrannu at yr Amcanion Llesiant yn Adroddiad y Gyllideb.

Mae argymhellion neu gynigion er mwyn gwella a dderbynnir oddi wrth Archwilio Cymru hefyd yn cael eu hystyried. Rhoddir ystyriaeth i'r crynodebau archwilio blynyddol ac adroddiadau pwrpasol wrth ddylunio camau gwella.

Cyflwynir diweddariadau'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig i'r Cyngor hefyd cyn iddynt gael eu cymeradwyo'n ffurfiol.

Mae'r Datganiad o Gyfrifon Blynyddol yn cael ei lunio yn ôl Cod Ymarfer Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) y mae pob Awdurdod Lleol yn ei ddilyn. Mae hyn yn sicrhau cysondeb o ran adrodd sy'n caniatáu cymariaethau a meincnodi ystyrlon. Caiff cwblhau a chyhoeddi eu llywodraethu gan gyfraddau amser statudol. Caiff data perfformiad cyfyngedig ei gynnwys yn y cyfrifon blynyddol wedi'u harchwilio.

Caiff asesiad blynyddol ei gynnal o'r modd y cymhwysir egwyddorion y Fframwaith Llywodraethu. Ymhlith y rhai sy'n ymwneud â hyn mae nifer o swyddogion allweddol ac aelodau'r Tîm Rheoli Corfforaethol gan gynnwys y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro, y Swyddog Adran 151, a hefyd Cynghorwyr drwy'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Mae'r broses asesu yn cynnwys cymharu trefniadau presennol y Cyngor yn erbyn y rhestr wirio a gyhoeddir gan CIPFA/SOLACE. Caiff y rhestr wirio hon ei diweddaru gan swyddogion allweddol, a darperir tystiolaeth i ategu unrhyw newidiadau a fu yn ystod y flwyddyn. Mae'r rhestr wirio, y gwerthusiadau a'r dystiolaeth yn cael eu gwerthuso'n annibynnol gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol. Bydd y Tîm Rheoli Corfforaethol, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac Archwilio Cymru yn adolygu ac yn gwerthuso'r rhestr wirio, unrhyw gamau gwella sy'n deillio o'i chwblhau, a fersiwn drafft y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Mae'r broses asesu a chanlyniadau'r asesiad yn cael eu cyhoeddi yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Mae camau gweithredu ar gyfer gwelliant yn cael eu cynnwys yn system monitro cynllun gweithredu corfforaethol yr awdurdod sef y 'System AAP', neu Gynlluniau Gweithredu Archwilio ac Arolygu.

Mae'r Cyngor wedi cyflwyno proses a system feddalwedd (system Cynllun Gweithredu Archwilio) ar gyfer monitro adroddiadau Archwiliad Allanol, Rheoleiddio ac Archwilio a'u camau gweithredu / argymhellion. Mae hyn yn cynnwys gwirio perfformiad yn yr holl adroddiadau a chynnal system fonitro. Caiff adroddiadau eu cyflwyno i'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Uwch Dîm Rheoli gan gynnwys diweddariad am gynnydd a wnaed yn erbyn pob cam gweithredu / argymhelliad. Gall y Pwyllgor Llywodraethu / Archwilio ddefnyddio'r data yma i lywio trafodaethau a/neu gallant gael mynediad i'r data os yw'n ofynnol.

Mae'r arfer o herio gan gymheiriaid yn rhan o'r trefniadau herio perfformiad. Mae'r gwaith yma'n cael ei adolygu ar hyn o bryd i gydweddu â Deddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Caiff heriau cymheiriaid, adolygiadau ac arolygiadau gan gyrff Rheoleiddio eu croesawu fel modd o ddarparu sicrwydd pellach ynghylch cyflenwi gwasanaethau neu i ddynodi cyfleoedd i wella. Mae cysylltiadau da yn bodoli ag Archwilio Cymru, ESTYN, Rheoleiddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol (Arolygiaeth Gofal Cymru) a rheoleiddwyr, comisiynwyr a rhanddeiliaid allweddol eraill. Cynhaliwyd mwy o waith partneriaeth a'r arfer o herio gan gymheiriaid fel rhan o'r Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella ac yn ymateb y Cyngor i effeithiau pandemig Covid-19. Mae'r Cyngor yn gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a sawl Cyngor arall wrth ymateb i ddeddf newydd Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. Mae hyn yn cynnwys yr arfer o herio gan gymheiriaid a fydd yn ein helpu i gyflawni ein hamcanion llesiant yn well er mwyn gwireddu gweledigaeth y Cyngor. Adeiledir ar hyn wrth i'r Cyngor ddatblygu ei brosesau ymhellach mewn ymateb i'r Ddeddf newydd. Mae'r Cyngor hefyd ar waith ag adolygu ac adnewyddu ei Gynllun Llesiant Corfforaethol.

Mae nifer o drefniadau cydwasanaethau yn bodoli y mae'r Cyngor yn rhan ohonynt. Caiff cydwasanaethau eu cynnal gan Awdurdod Arweiniol, ac mae'r gwasanaethau hynny'n dilyn y trefniadau llywodraethu sydd yn eu lle gan yr Awdurdodau Arweiniol hynny. Mae trefniadau penodol eraill yn eu lle hefyd ar gyfer adrodd ar berfformiad, defnyddio adnoddau a materion llywodraethu pwysig eraill sydd wedi'u sefydlu ar gyfer gwahanol bartneriaethau neu gydwasanaethau.

Dechreuodd y Cyngor ar drefniant cydwasanaethau ar gyfer darparu gwasanaethau archwilio mewnol. Dechreuodd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol ar weithgarwch gweithredol ym mis Ebrill 2019 a chaiff ei weithredu ar y cyd rhwng Cynghorau Merthyr Tudful, Rhondda Cynon Taf, Pen-y-bont ar Ogwr a Bro Morgannwg. Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn cydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS). Gwnaeth y Gwasanaeth Archwilio Mewnol ymgymryd â rhaglen gynhwysfawr flynyddol o waith yn seiliedig ar gynllun lle mae'r risgiau wedi'u hasesu.

Mae gan y Cyngor Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio sy'n weithredol ac yn effeithiol ac sy'n cydymffurfio â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru)(Diwygio) 2018. Newidiodd y Pwyllgor Archwilio i'r 'Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio' o 1 Ebrill 2021 yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor yn cydymffurfio â chanllawiau arferion gorau, ac mae wedi'i

ddiweddaru i adlewyrchu Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. Yn unol â gofynion y Ddeddf, mae aelodau Lleyg wedi'u penodi fel bod traean o'r aelodau yn aelodau Lleyg o fis Mai 2022. Etholwyd aelod Lleyg yn Gadeirydd y Pwyllgor ym mis Gorffennaf 2022.

Ymgynghorir â'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, y Tîm Rheoli Corfforaethol a swyddogion eraill ar feysydd i'w cynnwys yn y Cynllun Archwilio Mewnol Blynyddol. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, mae Pennaeth y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol yn ysgrifennu Adroddiad Blynyddol a Barn ar yr amgylchedd rheoli, rheoli risg a threfniadau llywodraethu yn y cyngor, gan ddefnyddio'r gwaith a gwblhawyd drwy gydol y flwyddyn yn sail i ffurfio barn. Mae'r farn hon hefyd yn cael ei chynnwys yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor ac yn llywio'r Datganiad hwnnw.

Mae Archwilio Cymru, fel Archwilwyr Allanol y Cyngor, yn cynnal rhaglen flynyddol gynhwysfawr o waith y maent yn adroddi arni. Mae dogfennau Rheolau Gweithdrefn Ariannol a Chyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys canllawiau a chyfarwyddiadau i staff ac yn rhoi manylion y trefniadau sydd yn eu lle.

5. ADOLYGU EFFEITHIOLRWYDD

O leiaf unwaith bob blwyddyn, mae'r Cyngor yn gyfrifol am gynnal adolygiad o effeithiolrwydd ei Fframwaith Llywodraethu, gan gynnwys y system reolaeth fewnol.

Cynhelir adolygiad ac asesiad blynyddol o effeithiolrwydd y modd y cymhwysir egwyddorion y Fframwaith Llywodraethu. Ymhlith y rhai sy’n ymwneud â hyn mae nifer o swyddogion allweddol ac aelodau'r Tîm Rheoli Corfforaethol gan gynnwys y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro, y Swyddog Adran 151, a hefyd Cynghorwyr drwy’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Mae'r broses asesu yn cynnwys cymharu trefniadau presennol y Cyngor yn erbyn y rhestr wirio a gyhoeddir gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) / Cymdeithas Prif Weithredwyr ac Uwch-reolwyr Awdurdodau Lleol Cymru (SOLACE). Caiff y rhestr wirio hon ei diweddaru gan swyddogion allweddol. Darperir tystiolaeth i ategu sylwadau’r rhestr wirio wedyn caiff y gwerthusiadau a’r dystiolaeth eu gwerthuso'n annibynnol gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol. Bydd fersiwn ddrafft o’r Datganiad yn cael ei hadolygu a’i gwerthuso gan y Tîm Rheoli Corfforaethol a’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a hefyd gan Archwilio Cymru.

Caiff y broses asesu a chanlyniadau’r asesiad eu cyhoeddi yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Cynhaliodd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol a swyddogion allweddol y Cyngor adolygiad yn seiliedig ar ganllawiau CIPFA/SOLACE er mwyn sicrhau cwblhau’r Datganiad Llywodraeth Blynyddol. Nodir unrhyw fylchau yn y trefniadau llywodraethu ac adolygir effeithiolrwydd y trefniadau presennol.

Gwnaed nifer o argymhellion i gryfhau’r trefniadau llywodraethu yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2019/20, a chyflwynir cynnydd yn erbyn yr argymhellion hyn isod:

Rhif	Argymhelliad	Cynnydd
1	Mae’n ofynnol cwblhau ffurflenni Adolygiad Datblygiad Personol i sicrhau bod y Cynghorwyr yn cwblhau’r holl hyfforddiant a datblygiad perthnasol i gyflawni eu rolau a’u dyletswyddau.	Wedi’i weithredu. Mae’r mwyafrif o’r Cynghorwyr wedi cwblhau Adolygiad Datblygiad Personol. Nid yw’n ofynnol iddynt ei gwblhau. Mae’r Gwasanaethau Democrataidd yn rhoi ystyriaeth i’w ceisiadau wrth gaffael hyfforddiant priodol.
2	Mae angen bolisi a phrotocolau sy’n ymwneud â Gwrth-dwyll, Llygredd a Llwgrwobrwyaeth gael eu cymeradwyo’n ffurfiol.	Wedi’i weithredu. Cyflwynwyd y Polisi Gwrth-dwyll, Llygredd a Llwgrwobrwyaeth i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 10 Ionawr 2022 ac fe’i cymeradwywyd gan y Cyngor Llawn ar 30 Mawrth 2022.

Rhif	Argymhelliad	Cynnydd
3	Mae angen hysbysu'r Polisi Chwythu Chwiban i'r staff.	Wedi'i weithredu.
4	Dylid cyflwyno Adroddiad Blynyddol am gwynion corfforaethol i'r Cabinet a'r Pwyllgor Archwilio neu Graffu.	Wedi'i weithredu. Cyflwynwyd yr Adroddiad Blynyddol ar gwynion i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 14 Chwefror 2022. Caiff yr Adroddiad Blynyddol ar gwynion corfforaethol ei gyflwyno i'r Cabinter a'r Pwyllgor Craffu erbyn mis Hydref 2022.
5	Dylid sicrhau bod Blaengynlluniau ar gael ar y fewnrwyd.	Wedi'i weithredu.
6	Mae'n ofynnol diweddaru ac adolygu y Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol.	Wedi'i weithredu'n rhannol. Mae'r Cynllun Rheoli Asedau newydd wedi'i gytuno gan y Bwrdd Rheoli Asedau ac fe'i gyflwynwyd i'r Pwyllgor Craffu. Yn ddiweddar, diwygiwyd y Cynllun yn sgil archwiliad diweddar gan Archwilio Cymru a chaiff ei gyflwyno i'r Bwrdd Rheoli Asedau ym mis Rhagfyr 2022 ac wedyn y bwriad yw ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn ym mis Ionawr 2023.
7	Mae angen parhau i ddatblygu Fframwaith Rheoli Perfformiad y Cyngor gan gynnwys y Dangosfwrdd Corfforaethol yn unol â Chynllun Gwella'r Cyngor.	Wedi'i weithredu'n rhannol. Mae'r Cyngor wedi gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac arbenigwr allanol (aelod o'r Bwrdd Gwella a Sicrwydd a oedd gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful tan yn gynharach eleni) yn gweithredu hyn. Mae cymheiriaid o Gyngor cyfagos hefyd wedi darparu mewnbwn ar ddeunyddiau allweddol. Darparodd hyn ffurf arall o herio allanol. Defnyddiwyd deunyddiau ac egwyddorion o ffynonellau swyddogol (e.e. Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, Archwilio Cymru ac eraill). Cytunwyd ar egwyddorion allweddol a nod trosfwaol. Caiff hyn ei ddefnyddio i lywio strategaeth

Rhif	Argymhelliad	Cynnydd
		graffu ar dudalen, blaenraglenni gwaith a hyfforddiant a datblygiad yn y dyfodol. Datblygwyd deunyddiau ategol sy'n cynnwys: canllaw ymarferol i graffu i'r aelodau; taflenni ffeithiau; sleidiau; animeiddiadau sylfaenol; dolenni defnyddio; ac e-ddysgu. Rhoddwyd rhaglen e-ddysgu ar waith ym mis Gorffennaf 2022. Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant i Aelodau Etholedig a rhan o Gwricwlwm y Rheolwyr. Cytunodd y cyngor ar ei fframwaith rheoli perfformiad a sicrwydd ansawdd ynghyd â'r cynllun llesiant corfforaethol (a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2022). Lansiodd y Cyngor ei adolygiadau perfformiad a gwella chwarterol. Dyma waith craffu o berfformiad a gwella'r Cyngor sy'n cael ei arwain gan swyddogion.
8	Argymhelliad Blaenorol Mae angen diweddaru Rheolau Gweithdrefn Ariannol ac elfennau eraill o'r Cyfansoddiad i adlewyrchu'r newidiadau a fu dros y blynyddoedd diwethaf.	Wedi'i weithredu'n rhannol. Sefydlwyd gweithgor Cyfansoddiad i adolygu'r Cyfansoddiad. Bu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn allweddol wrth sicrhau cyfreithwyr allanol i ddarparu drafft diwygiedig o Gyfansoddiad model ar gyfer Cymru Gyfan a gaiff ei ddiwygio a'i fabwysiadu. Y disgwyl yw y caiff y cyfansoddiad ei gwblhau a'i gyflwyno i'r Cyngor Llawn ym mis Ionawr 2023. Bydd y rheolau gweithdrefn ariannol yn rhan o'r broses hon.
9	Argymhelliad Blaenorol Oddi fewn i Gyfansoddiad y Cyngor mae gan yr Arweinydd a'r Prif Weithredwr rolau arweinyddol nodedig wedi'u diffinio sydd wedi eu cyflwyno mewn nifer o feysydd. Mae angen adolygu'r maes hwn am fod	Wedi'i weithredu'n rhannol. Er bod hyn yn rhan o'r Cyfansoddiad, bu hefyd yn destun gwaith parhaus rhwng y Prif Weithredwr a'r Arweinwyr a fu yn eu lle ers 2017. Gyda'r etholiadau diweddar ac Arweinydd newydd bellach yn ei swydd, bydd y berthynas weithio agos a sefydlwyd yn

Rhif	Argymhelliad	Cynnydd
	angen diffinio a gwahaniaethu'n fwy clir rhwng rolau a chyfrifoldebau y naill a'r llall.	parhau i gael ei chefnogi i sicrhau bod rolau'r naill a'r llall yn glir.
10	Mae angen diweddaru Polisi a Strategaeth Rheoli Risg 2014.	Wedi'i weithredu. Cafodd Strategaeth/Polisi Rheoli Risg 2022 ei gyflwyno a'i gymeradwyo gan y Cyngor Llawn ar 7fed Medi 2022.
11	Argymhelliad Blaenorol Mae adolygu ac archwilio ansawdd a chywirdeb data a ddefnyddir wrth wneud penderfyniadau a monitro perfformiad yn rhan o'r her ynghylch ffurflenni chwarterol, ffurflenni statudol, cyfarfodydd pwyllgorau craffu, a chyfarfodydd bwrdd hunanwerthuso a pherfformiad. Mae angen adolygu'r gwaith yma er mwyn cydweddu â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a chyd-fynd â Chynllun Gwella'r Cyngor.	Wedi'i weithredu'n rhannol. Mae'r Cyngor wedi creu tîm data corfforaethol fel rhan o'i gamau ailstrwythuro diweddar. Mae'r Cyngor hefyd wedi defnyddio ei gynllun prentisiaethau i ddatblygu'r gwasanaeth hwn. Mae'r Cyngor yn gweithio gyda Cynghorau cyfagos i gryfhau setiau sgiliau a datblygu sgiliau staff. Mae'r Cyngor yn bwriadu datblygu ei gapasiti ymhellach gan gynnwys datblygu ceisiadau ariannu i wneud hyn. Mae'r Cyngor yn rhan o brosiectau rhanbarthol ac yn gweithio gyda Chynghorau eraill mewn perthynas â phrosiectau sy'n cael eu hariannu'n allanol. Mae hyn yn cynorthwyo meysydd blaenoriaeth fel gofal cymdeithasol, adnoddau dynol a datblygu sefydliadol. Datblygodd y Cyngor ddangosfwrdd corfforaethol i lywio penderfyniadau. Mae hyn yn cael ei gryfhau'n barhaus ac yn gysylltiedig â'r system cynllun gweithredu archwilio a ddatblygwyd yn fewnol. Mae'r system hon yn monitro'r holl argymhellion a wneir i'r Cyngor gan reoleiddwyr allanol. Caiff adroddiadau o'r system eu cyflwyno'n fisol i'r Tîm Rheoli Corfforaethol ynghyd ag i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Lansiodd y Cyngor ei adolygiadau perfformiad a gwella chwarterol. Dyma waith craffu o berfformiad

Rhif	Argymhelliad	Cynnydd
		a gwella'r Cyngor sy'n cael ei arwain gan swyddogion. Mae Grŵp Llywio a Bwrdd Adfer, Trawsnewid a Gwella yn eu lle i gadw golwg ar drefniadau llywodraethu mewn perthynas â chyflawni ei Gynllun Adfer Trawsnewid a Gwella.

Yn ystod 2021/22, gwelwyd pandemig Covid-19 yn parhau i gael effaith fawr ar sut y bu'n rhaid i'r Cyngor weithredu a'r trefniadau a'r prosesau llywodraethu a roddwyd yn eu lle i sicrhau y gallai barhau i gynorthwyo trigolion a busnesau yn ystod y flwyddyn anodd a heriol hon.

Drwy gydol 2021/22 cynhaliodd ac adolygodd y Cyngor ei system o reolaeth fewnol mewn nifer o ffyrdd. Yn benodol:

Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol wedi cynnal adolygiadau a gynlluniwyd o'r gweithdrefnau rheoli mewnol, a threfniadau rheoli risg a llywodraethu ar draws adrannau ac ar draws amryw swyddogaethau yn y Cyngor. Cyhoeddwyd adroddiadau ar ôl cwblhau aseiniadau a'u dosbarthu i'r rheolwyr. Rhoddodd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol brosesau newydd gan gynnwys defnyddio meddalwedd Rheoli Archwilio i gofnodi'r holl argymhellion Archwilio Mewnol, sy'n destun prosesau dilynol rheolaidd.

Gwnaeth Covid-19 hefyd newid sut y cynhaliwyd gwaith archwilio yn 2021/22 fel y gwnaeth yn 2020/21 a bu'r holl staff yn gweithio gartref dros y flwyddyn. Cynhaliwyd yr archwiliadau o bell gan ddefnyddio dulliau digidol, cynnal cyfarfodydd o bell, rhannu sgriniau ac anfon data a thystiolaeth yn electronig. Wrth i gyfyngiadau gael eu codi a lle bo angen, caiff rhai archwiliadau eu cynnal ar y safle.

Er y bu'n rhaid i'r staff archwilio a'r sawl a archwiliwyd ddysgu llawer yn gyflym, mae pawb wedi addasu'n dda i'r ffyrdd newydd o weithio. Gwnaeth yr archwiliadau gymryd mwy o amser mewn rhai achosion am fod ymatebion i adroddiadau drafft yn cymryd mwy na'r arfer lle bu gwasanaethau dan fwy o bwysau. Gofynnwyd i Archwilio Mewnol ohirio rhai archwiliadau yn sgil pwysau ar rai gwasanaethau a achoswyd gan bandemig COVID 19.

Mae'n debygol y bydd y gwasanaeth yn parhau i gael ei ddarparu o bell hyd y gellir rhagweld gydag elfen o weithio yn y swyddfa / wyneb yn wyneb yn cael ei chyflwyno dros amser.

Mae cofnodion ac agendâu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn dangos bod archwiliadau mewnol, archwiliadau allanol (Archwilio Cymru) ac adroddiadau asiantaethau arolygu/rheoleiddio allanol eraill, wedi'u cyflwyno i'r Pwyllgor. Maen nhw hefyd yn dangos bod swyddogion wedi'u galw i ymddangos gerbron y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i drafod eu hadroddiadau a'u cynlluniau

gweithredu perthnasol, ac i gyflwyno diweddariadau pellach ar gynnydd yng nghyfarfodydd dilynol y Pwyllgor.

Cafodd Adroddiad yr Archwiliad Mewnol Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2021/22, sy'n ymgorffori barn flynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol ei gyflwyno i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor ym mis Gorffennaf 2022.

Wrth ystyried canlyniadau'r gwaith archwilio mewnol a gwblhawyd ar gyfer y flwyddyn ariannol 2021/22, canfuwyd bod y rheolaethau mewnol a rheoli risg yn cynnig Sicrwydd Rhesymol.

O ystyried y cynnydd a wnaed wrth fynd i'r afael â phryderon blaenorol ynghylch llywodraethu, Sicrwydd Rhesymol yw barn y Pennaeth Archwilio Mewnol ar lywodraethu hefyd.

Felly, barn flynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd fframwaith y Cyngor ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol ar gyfer 2021-22 yw:

Sicrwydd Rhesymol

Mae'r pwyllgorau craffu wedi archwilio nifer o faterion fel rhan o'u rhaglen waith yn 2021/22. Cyflwynwyd y rhain yn yr Adroddiad Blynyddol i'r Cyngor Llawn ym mis Gorffennaf 2022.

Ymhlith y wybodaeth a gaiff ei hystyried er mwyn llunio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol mae gwybodaeth rheoli perfformiad, gwaith a wnaed gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol Rhanbarthol, gwaith a wnaed gan yr Archwiliwr Allanol ac asiantaethau arolygu allanol eraill, gwaith Craffu, Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheolaeth Fewnol yn cynnwys gweithdrefnau, codau ymddygiad a pholisïau a rheolaethau rheolaeth ariannol fel y'u hamlinellir yng nghanllawiau CIPFA/SOLACE.

O safbwynt llywodraethu eang, roedd y Bwrdd Gwella a Sicrwydd a benodwyd gan y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol gydag aelodau allanol annibynnol yn 2019 yn dal i fod yn ei le yn ystod 2021/22. Fodd bynnag, mae'r Bwrdd Gwella a Sicrwydd bellach wedi dod i ben a chynhaliwyd y cyfarfod olaf o'r bwrdd ar 16 Mawrth 2022.

Ym mis Tachwedd 2019, gwnaeth Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) lansio'r Cod Ymarfer Rheolaeth Ariannol. Datblygwyd y Cod hwn yng nghyd-destun pryderon Cynyddol ynglŷn â chadernid a chynaliadwyedd ariannol awdurdodau lleol. Mae'r Cod yn cyflwyno'r egwyddorion a ddylai arwain awdurdodau wrth iddynt reoli eu harian a'r safonau penodol y dylent, yn y man lleiaf, geisio eu cyflawni. Mae'n egluro sut y dylai Prif Swyddogion Cyllid fodloni eu cyfrifoldeb statudol dros weinyddiaeth ariannol dda fel sy'n ofynnol yn adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 ac yn pwysleisio cyfrifoldeb ariannol cyfunol yr arweinyddiaeth gyfan gan gynnwys yr aelodau etholedig perthnasol.

Drwy gydymffurfio ag egwyddorion a safonau'r Cod Ymarfer Rheolaeth Ariannol, bydd modd i awdurdodau ddangos eu cynaliadwyedd ariannol. Er bod y Cod wedi'i lunio i fod yn hyblyg i natur, anghenion ac amgylchiadau awdurdodau unigol, lle pob awdurdod unigol yw penderfynu i ba raddau y mae'n cydymffurfio â'r Cod a nodi pa gamau y mae'n dymuno eu cymryd er mwyn bodloni'r safonau y mae'r Cod yn eu disgrifio. Disgwylir cydymffurfiaeth lawn ar gyfer blwyddyn ariannol 2021/22 gyda blwyddyn ariannol 2020/21 yn flwyddyn gysgodi.

Gwnaeth y Cyngor asesiad o'i gydymffurfiaeth bresennol â'r 6 egwyddor (arweinyddiaeth, atebolrwydd, tryloywder, safonau, sicrwydd a chynaliadwyedd) a'r 17 o Safonau a amlinellwyd yn y Cod Ymarfer Rheolaeth Ariannol. Nododd yr asesiad y gall y Cyngor ddangos cydymffurfiaeth â phob un o'r Safonau, ond caiff ei gydnabod y gellir gwneud gwelliannau pellach i wella cydymffurfiaeth yn ystod 2022/23.

Mae'r Materion Llywodraethu Arwyddocaol a ddynodwyd ar gyfer 2021/22 i'w gweld yn adran 6 ac maen nhw'n cymryd i ystyriaeth y diffiniad a ddynodwyd yn Atodiad 1.

Mae'r Materion Llywodraeth Arwyddocaol a ddynodwyd yn 2020/21 ynghyd â'r sefyllfa bresennol a ddiweddarwyd o ran eu statws wedi'u cynnwys yn adran 7.

6. MATERION LLYWODRAETHU ARWYDDOCAOL 2021/22

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
Pwysau Ariannol: Adnoddau ariannol cyfyngedig yn erbyn galw cynyddol am wasanaethau a phrosiectau cyfalaf yn peri pwysau cyllideb sy'n effeithio ar gyflenwi gwasanaethau cyhoeddus. **E.e. Gostyngiad yn yr arian oddi wrth Lywodraeth Cymru, diffyg buddsoddiad incwm, derbynebau cyfalaf, pecynnau gofal costus, gostyngiadau mewn arian grant.**	Cymeradwyodd y Cyngor Gynllun Ariannol Tymor Canolig (Cynllun Ariannol) 2021/2022 i 2024/2025 gan y Cyngor ar 4ydd Mawrth 2021 a dynododd amcangyfrif diwygiedig o ddiffyg cyllideb o £13 miliwn dros y cyfnod o 4 blynedd 2021/22 i 2024/25. Cafodd Cynllun Ariannol 2022/23 i 2025/26 ei gyflwyno i'w gymeradwyo i'r Cyngor ar 3ydd Mawrth 2021 a dynododd amcangyfrif o ddiffyg cyllideb cronnol o tua £16.4 miliwn dros gyfnod y Cynllun Ariannol yn seiliedig ar dybiaethau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Ariannol. Er i'r Cyngor sicrhau bod ei Gynllun Ariannol Tymor Canolig yn gydnaws â'i flaenoriaethau a'i amcanion llesiant, rhaid gwerthfawrogi bod y Cynllun hwn yn rhaglen dreigl sy'n cael ei diweddaru'n barhaus i ddiwallu amgylchiadau, datblygiadau a blaenoriaethau newydd. O ganlyniad, cydnabuwyd bod angen cryn dipyn o waith o hyd i gysoni'r gofynion gwariant yn llawn â'r Amcanion Llesiant Corfforaethol a'r cyllid oedd ar gael. Mae Dyluniad Model Gweithredu'r Cyngor yn diffinio'r ffordd y mae'r Cyngor yn cyflawni'i fusnes, ac mae'n ategu Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor, yr Amcanion Llesiant a "Strategaethau ar Dudalen" y Prif Swyddog. Bydd y Bwrdd Perfformiad yn monitro cyflawniad yn erbyn y mesurau llwyddiant a'r deilliannau dymunol. Ar ben hynny, mae'r Prif Swyddog Cyllid yn monitro cynaliadwyedd a chydnerthedd ariannol y Cyngor. Argymhellir y bydd y Cronfeydd Wrth Gefn Gyffredinol yn cael ei gosod ar leiafswm o £5.722 miliwn yn ystod cyfnod Cynllun Ariannol 2022/23 i 2025/26. Byddai hyn yn galluogi'r hyblygrwydd i'r Cyngor ymateb yn briodol i'r risg o orwariant cyllidebol posibl mewn cyllidebau gwasanaeth cyfnewidiol yn ogystal â mynd i'r afael â goblygiadau ariannol pwysau demograffig. Nid yw'n cael ei ystyried yn ddoeth i'r Cyngor ddefnyddio cronfeydd wrth gefn cyffredinol ymhellach i gefnogi cynlluniau cyllideb refeniw'r dyfodol oherwydd y risg annerbyniol i'r Cyngor a'i adael yn agored i lefel annigonol o gronfeydd wrth gefn i fynd i'r afael â gorwariant refeniw posibl yn y dyfodol. Yn ychwanegol, mae lefel a pha mor ddigonol yw cronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor hefyd yn destun craff gan reoleiddwyr allanol.
Goblygiadau pellach COVID-19.	Bydd goblygiadau Covid-19 yn cael effaith sylweddol ar y perfformiad ariannol yn 2021/22 a heb gymorth Llywodraeth Cymru byddai wedi bod yn amhosibl cadw oddi mewn i'r Gyllideb. Yn dilyn y cynnydd o +9% yn y setliad ar gyfer 2022/23, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu setliadau dangosol o +3.5% ar gyfer 2023/24 a +2.4% ar gyfer 2024/25. Oherwydd yr argyfwng costau byw,

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
	wrth i chwyddiant gynyddu'n ddi-baid a chyfraddau'r banc yn cynyddu, ynghyd ac adfer wedi pandemig Covid, mae'r Cyngor yn wynebu heriau ariannol sylweddol o ganlyniad i gostau ychwanegol, colli incwm a chynorthwyo'r economi leol a thalwyr y dreth gyngor. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cymorth ariannol ar gyfer 2021/22 yn gyfan i gynorthwyo Awdurdodau Lleol wrth iddynt wynebu heriau ariannol sylweddol yn sgil costau ychwanegol a cholli incwm. Heb gymorth ariannol parhaus gan Lywodraeth Cymru byddai'r Cyngor wedi wynebu diffygion cyllideb sylweddol a fyddai'n galw am leihau gwasanaethau a/neu ddefnyddio cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn. Gosododd y Cyngor nifer o egwyddorion sy'n cydweddu â Chynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor ac adeiledir arno wrth i'r Cyngor adfer o'r pandemig a pharhau ar ei daith o drawsnewid a gwella.
Effaith y llifogydd	Yn ystod mis Chwefror 2020, gwnaeth Storm Dennis achosi llifogydd helaeth a difrod storm mewn ardaloedd penodol yn y Fwrdeistref Sirol gan olygu y bu'n rhaid i'r Cyngor gyflwyno i Lywodraeth Cymru restr o waith atgyweirio cyfalaf a ddaeth i gyfanswm o £8.453 miliwn am y cyfnod o dair blynedd 2020/21 i 2022/23, Mae'r Cyngor wedi derbyn hysbysiad o £5.4 miliwn o gymorth ar gyfer 2020/21 i 2021/22 a disgwylir y bydd £3 miliwn o gymorth ariannol pellach yn cael ei gadarnhau ar gyfer 2022/23.
Materion Capasiti i'r Cyngor	Mae Archwilio Cymru, gyda chefnogaeth Bwrdd Gwella a Sicrwydd Llywodraeth Cymru, wedi mynegi pryderon ynghylch bod diffyg capasiti oddi mewn i'r Cyngor yn rhwystro cynllunio effeithiol a chynllunio ar gyfer olyniaeth mewn gwasanaethau hanfodol. Rydym wedi cynyddu capasiti mewn meysydd allweddol ar draws y Cyngor. Cynhaliwyd cyfnod cyntaf ymarferiad capasiti'r Cyngor yn ystod 2020/21 gyda buddsoddiad o £705,000 wedi'i gymeradwyo ym mis Chwefror 2021. Cynhaliwyd ail gyfnod yr ymarferiad capasiti yn ystod 2021/22 gyda buddsoddiad pellach o £725,000 wedi'i gymeradwyo ym mis Hydref 2021. Mae materion capasiti pellach posibl yn cael eu hystyried ar hyn o bryd dyn ddibynnol ar fforddiadwyedd.

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
Cyrhaeddiad Addysgiadol	Roedd arolygiad diweddar Estyn o'r Awdurdod Lleol yn cydnabod y daith sydd wedi'i hamlinellu ym mholisi Codi Dyheadau, Codi Safonau. Dyma o hyd sy'n gyrru camau gwella ysgolion ar draws yr holl ysgolion. Y mae ar waith a chael ei adnewyddu yng ngoleuni newidiadau i'r cwricwlwm a phwysau parhaus o ganlyniad i'r pandemig a'r argyfwng costau byw. Mae cydweithio'n agos â Gwasanaeth Addysg ar y Cyd Consortiwm Canolbarth y De yn galluogi'r Awdurdod Lleol i fod yn gynyddol hyderus ynglŷn â pherfformiad ei ysgolion.
Cryfhau Trefniadau Rheoli Perfformiad	I ategu ei graffu dan arweiniad aelodau, mae'r Cyngor wedi datblygu a rhoi ar waith broses adolygu perfformiad a gwella chwarterol dan arweiniad swyddogion. Caiff hyn ei ddefnyddio ochr yn ochr â phroses hunanwerthuso'r Cyngor. Mae wedi'i ymgorffori i drefniadau llywodraethu presennol y Cyngor ac mae'n rhan o Fframwaith Rheoli Perfformiad a Sicrwydd Ansawdd y Cyngor sydd wedi'i gymeradwyo (cymeradwywyd hwn fel rhan o Gynllun Llesiant Corfforaethol y Cyngor). Datblygwyd dangosfwrdd corfforaethol i lywio cyfarfodydd y Tîm Rheoli Corfforaethol. Bydd hyn yn parhau i gael ei gryfhau yn unol â gofynion y Cyngor a chaiff ei ddefnyddio yn rhan o Adroddiad Hunanasesu'r Cyngor (gan fodloni gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021). Ar lefel staff, rhoddodd y Cyngor ei fodiwl e-berfformiad newydd ar waith. Mae hyn yn caniatáu monitro cyfarfodydd unigol â staff yn effeithiol ac effeithlon a chanolbwyntio ar y broses berfformiad. Mae hyn yn cynorthwyo'r Cyngor i wella ei berfformiad ond hefyd i gydbwyso capasiti a chynllunio ar gyfer olyniaeth.
Cryfhau trefniadau craffu	Yn dilyn dadansoddiad o arolwg hunanwerthuso (a gynhaliwyd gan bawb sy'n ymwneud â'r swyddogaeth graffu) a sawl gweithdy gydag Aelodau, mae'r Cyngor wedi cryfhau ymhellach ei gynlluniau gwella craffu. Mae'r Cyngor wedi parhau i ymgysylltu a gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar hyn. Bu'r Cyngor hefyd yn gweithio gyda chymorth annibynnol a ddarparwyd drwy Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (aelod o'r Bwrdd Gwella a Sicrwydd a oedd ar waith oddi mewn i'r Cyngor). Darparodd cymheiriaid o Gynghorau eraill adborth ar elfennau allweddol o'r cynlluniau gwella i sicrhau bod gwella a herio parhaus wedi'u hymgorffori. Datblygwyd rhaglenni gwaith, dan arweiniad Aelodau, ac maent yn cael eu rhoi ar waith. Mae hyn wedi cryfhau integreiddio ar draws y gwaith o gyflawni

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
	strategaethau a'r blaengynlluniau at gyfer craffu. Mae datblygiadau pellach ar waith ar gyfer y blaengynlluniau gwaith gyda fframwaith i Gadeiryddion eu defnyddio i sicrhau bod y materion cywir yn destun craffu. Mae hyn yn rhan o'r cynllun gwella craffu drwy ddull craffu ar y Materion Cywir yn y Ffordd Gywir ar yr Amser Cywir ac yn y Lle Cywir. O'r herwydd, rhoddir pwyslais ar wahanol ffyrdd i ymgymryd â chraffu, e.e. craffu cyn penderfynu, diwrnodau ymholi, grwpiau gorchwyl a gorffen. Mae ffyrdd i gynnwys y cyhoedd yn y broses graffu hefyd yn cael eu datblygu ac yn cael eu hymgorffori yn y rhaglenni gwaith. Bydd y Cyngor yn dysgu gwersi o 2021/22 i hybu'r arfer o hysbysebu lleoedd Aelodau cyfetholedig gwag ar bwyllgorau. Datblygwyd canllaw ymarferol i graffu ac fe'i rhannwyd â'r holl Aelodau i'w cynorthwyo yn eu rolau. Caiff hyfforddiant ei ddarparu, gan ganolbwyntio ar ychwanegu gwerth a rôl craffu (yn unol â 'Rhaglen Wella – Trosolwg o'r Deunyddiau Hyfforddiant' Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru). Mae'r Cyngor hefyd yn defnyddio deunyddiau ar-lein a hyfforddiant e-ddysgu a ddatblygwyd gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae gweithdai hyfforddiant penodol yn cael eu darparu gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (e.e. Cadeirio Craffu)). Mae newidiadau mwy ymarferol hefyd yn cael eu rhoi ar waith megis cyfarfodydd ymlaen llawn cynharach i alluogi i wybodaeth ychwanegol gael ei darparu neu fwy o gyfle i ddatblygu cwestiynau a llwybrau ymholi. Mae Cymorthfeydd Craffu a Chyfarfodydd Technegol Chwarterol yn cael eu datblygu i ganiatáu i rai sy'n craffu feithrin gwell dealltwriaeth o faterion i wella lefel y craffu. Mae nod trosfwaol 'gwneud gwahaniaeth gyda'n gilydd' yn cael ei brofi gydag Aelodau i ffurfio sail i strategaeth ar dudalen ynghylch craffu. Bydd hyn yn helpu i asesu effaith y craffu.
Cydymffurfio â'r Cwricwlwm	Wrth i'r Cwricwlwm i Gymru gael ei gyflwyno, mae yna nifer o faterion ynghylch cydymffurfiaeth y gallai ysgolion eu hwynebu. Ni roddwyd ystyriaeth i'r rhain wrth i Lywodraeth Cymru roi'r Cwricwlwm ar waith ac mae'r Awdurdod Lleol ynghyd â Gwasanaeth Addysg ar y Cyd Canolbarth y De yn cydweithio'n agos i sicrhau bod ysgolion yn ymwybodol o'r rhain ac yn cydymffurfio'n llawn.
Cynlluniau a Chyfundrefnau	Mae un adolygiad a gwblhawyd gan Archwilio Mewnol ac a gyflwynwyd yn 2021/22 mewn perthynas â Chynlluniau a Chyfundrefnau Arolygu Cynnal a Chadw Eiddo wedi derbyn barn archwilio o **ddim sicrwydd**. Hynny yw, ni ellir

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
Cynnal a Chadw Eiddo	rhoi sicrwydd ar y systemau rheolaeth fewnol, llywodraethu a rheoli risg presennol. Amcan yr archwiliad oedd gwerthuso'r system reolaeth fewnol gyda'r bwriad o gyflawni sicrwydd rhesymol i'r Awdurdod ynglŷn â pha mor ddigonol yw'r amgylchedd rheolaeth fewnol. Mae'r gwaith archwilio a wnaed wedi darganfod gwendidau yn y system reolaeth a hefyd lefel o ddiffyg cydymffurfiaeth â Rheolau a Pholisïau'r Awdurdod sy'n peryglu amcanion yr Awdurdod. Y farn gyffredinol ar yr amgylchedd rheolaeth fewnol oedd Gwael gan arwain at lunio 13 o argymhellion archwilio, gydag 8 o'r rhain yn flaenoriaeth uchel. Cytunodd y rheolwyr â'r holl argymhellion, a bydd cynnydd yn erbyn yr argymhellion hyn yn cael eu monitro yn unol â gweithdrefnau monitro arferol archwilio mewnol. Bydd y maes archwilio hwn hefyd yn cael ei gynnwys yn y cynllun archwilio mewnol er mwyn cynnal adolygiad dilynol yn ystod 2022/23. Dyma'r materion allweddol a nodwyd yn yr archwiliad: o Mae angen cynnal arolygiadau cydymffurfiaeth ar frys a'u monitro'n ofalus. o Mae angen diweddaru arolygon ymweliadau cydymffurfiaeth i gynnwys gwybodaeth fanwl am yr arolygiad sy'n cael ei gynnal yn annibynnol a deddfwriaeth. Dylai unrhyw gamau gweithredu a nodir ar yr arolwg gael eu monitro i sicrhau eu bod yn cael eu cyflawni. o Dylai'r arolygon ymweliadau cydymffurfiaeth a gwblhawyd o bell yn 2020/21 gael eu harolygu gan y Swyddog Cydymffurfiaeth Statudol i sicrhau yr eir i'r afael â'r camau gweithredu. o Mae gofyn i RAMIS (system TG) gael ei ddiweddaru ar frys gan Reolwyr Adeiladau neu Swyddogion Gwasanaethau Eiddo i ddarparu gwiriad annibynnol i gadarnhau y gweithredwyr ar unrhyw waith cynnal a chadw sy'n hwyr. At hynny, dylai'r system gynnwys deddfwriaeth a chanllawiau statudol ar gyfer pob adeilad/eiddo. o Mae angen diweddaru'r daenlen Monitro Contractau i sicrhau bod y manylion cywir yn cael eu cofnodi. o Rhaid i gontractau gael eu hadolygu i sicrhau cydymffurfiaeth â'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol a'r Rheolau Caffael a Chontractio. o Dylai hyfforddiant gael ei ddarparu i bob Rheolwr Adeiladau a swyddogion y mae angen iddynt ddiweddaru'r RAMIS (system TG). Adroddwyd y mater i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 10fed Ionawr 2022. Roedd y Rheolwr Gwasanaethau Adeiladau ac Eiddo yn bresennol yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 14eg Chwefror 2022 a dywedodd fod cynnydd cadarnhaol yn cael ei wneud ar weithredu'r argymhellion.

Materion	Sefyllfa'r DLlB a'r Camau a Gymerwyd / a Gynlluniwyd 2021/22
	Bydd Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad dilynol yn ystod 2022/23 a chaiff y canlyniad ei adrodd i'r rheolwyr a'r Pwyllgor.

7. MATERION LLYWODRAETHU ARWYDDOCAOL 2019/20 - DIWEDDARIAD

Materion	SEFYLLFA BRESENNOL (2022)
Pwysau Ariannol: Adnoddau ariannol cyfyngedig yn erbyn galw cynyddol am wasanaethau a phrosiectau cyfalaf yn peri pwysau cyllideb sy'n effeithio ar gyflenwi gwasanaethau cyhoeddus. **E.e. Gostyngiad yn yr arian oddi wrth Lywodraeth Cymru, diffyg buddsoddiad incwm, derbynebau cyfalaf, pecynnau gofal costus, gostyngiadau mewn arian grant.**	Derbyniodd y Cyngor setliad refeniw Llywodraeth Cymru o +9.0% ar gyfer 2022/23 gyda setliadau cyfartalog dangosol ar gyfer Cymru gyfan o +3.5% ar gyfer 2023/24 a +2.4% ar gyfer 2024/25. Ym mis Mawrth 2022, cymeradwyodd y Cyngor gyllideb gytbwys ar gyfer 2022/23, gyda diffygion cyllideb o £5.5 miliwn, £4.9 miliwn a £6.0 miliwn wedi'u rhagamcanu ar gyfer 2023/24, 2024/25 a 2025/26 yn eu trefn, yn seiliedig ar dybiaethau yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Mae costau chwyddiant sy'n cynyddu'n ddi-baid, cynnydd mewn cyfraddau llog, cynnydd digynsail mewn costau ynni a dyfarniad cyflog y tu hwnt i'r hyn a gyllidebwyd wedi diwygio'r diffyg cyllideb ar gyfer 2023/24 yn unig i £14.8 miliwn. Mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol gyda'r Cabinet yn mynd ati'n weithredol i lunio cynigion i fynd i'r afael â'r diffygion cyllideb a ragamcanir. Gweler Adran 6 – 'Materion Llywodraethu Arwyddocaol 2021/22' i weld y sefyllfa bresennol a'r camau a gymerwyd / gynlluniwyd i fynd i'r afael â'r mater hwn.

Materion	SEFYLLFA BRESENNOL (2022)
Goblygiadau pellach COVID-19.	Parhaodd cymorth Llywodraeth Cymru drwy'r Gronfa Galedi drwy gydol 2021/22, gan ddod i ben ar 31 Mawrth 2022. Trwy sylwadau'r Awdurdod Lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, mae Llywodraeth Cymru yn cael ei hatgoffa o'r pwysau ariannol sylweddol y mae Awdurdodau Lleol yn parhau i'w hwynebu.
Effaith y llifogydd	Mae'r Cyngor wedi cael hysbysiad o gymorth o £5.4 miliwn ar gyfer 2020/21 i 2021/22 ac mae disgwyl cadarnhad o gymorth ariannol pellach o £3 miliwn ar gyfer 2022/23. Cydnabyddir fodd bynnag y bydd cyfran o'r prosiectau atgyweirio cyfalaf yn debygol o 'lithro' i mewn i 2023/24.
Materion Capasiti i'r Cyngor	Mae'r Cyngor wedi cynnal ymarferiad capasiti sy'n amlinellu meysydd sy'n peri pryder. Mae'r rhain wedi cael sylw neu'n cael sylw. Gallai hyn olygu gweithio'n wahanol a/neu ychwanegu capasiti. Yn sgil cyfnod cyntaf yr ymarferiad capasiti, buddsoddodd y Cyngor £705k ar gyfer 2021/22 (£749k ar gyfer 2022/23 a £786k ar gyfer 2023/24) mewn staffio. Yn sgil yr ail gyfnod, cafwyd £725k ar gyfer 2021/22 (£873k ar gyfer 2022/23 a £911k ar gyfer 2023/24) o fuddsoddiad ychwanegol mewn staffio, gan arwain at 21.5 o swyddi Cyfwerth ag Amser Llawn yn cael eu hychwanegu i'r strwythur. Yn ogystal â'r ymarferiad capasiti, cymeradwyodd y Cyngor £802k ar gyfer 2021/22 (£675k ar gyfer 2022/23 a £725k ar gyfer 2023/24) mewn adnoddau staffio i gefnogi'r gwaith o gyflawni Cynllun Adfer, Trawsnewid a Gwella'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd wedi parhau i ddefnyddio cyllid allanol i gefnogi ei anghenion capasiti. Ceir sawl enghraifft o hyn ar draws y Cyngor. Un o'r enghreifftiau hyn yw'r grant trawsnewid gwasanaethau cymdeithasol sy'n cynnal aelod o staff sy'n darparu prosiectau gwasanaethau oedolion. Mae mynd i'r afael â chapasiti yn risg gorfforaethol i'r Cyngor. Mae camau lliniaru wedi'u cymeradwyo fel rhan o drefniadau llywodraethu'r Cyngor. Fel rhan o'r broses hon, mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Pwyllgorau Craffu wedi herio safbwynt y Cyngor ynghylch pwyntiau dibyniaeth unigol. Adolygwyd hyn fel rhan o'r ymarferiadau capasiti. Mae'r angen o ran capasiti wedi'i ymgorffori ym mhroses gyllidebu'r Cynghorau.

Materion	SEFYLLFA BRESENNOL (2022)
	Bydd adolygiad capasiti pellach yn cael ei gynnal er mwyn canfod a yw pryderon capasiti yn dal yn amlwg o fewn gwasanaethau'r Cyngor ai peidio. Gallai hyn arwain at ofynion buddsoddi pellach.
Cyrhaeddiad Addysgiadol	Mae'r Cyngor wedi parhau â'r uchelgeisiau a nodwyd yn y Strategaeth Codi Dyheadau, Codi Safonau, ond bu gofyn newid y llinell amser oherwydd sefyllfa barhaus y pandemig. Mae newidiadau i fesurau a phrosesau atebolrwydd ar gyfer asesu TGAU yn golygu ei bod yn anodd gwneud datganiad gwerthuso ynghylch safonau diwedd CA4. Serch hynny, mae parhau i ddefnyddio proses y panel corfforaethol ar gyfer pob ysgol uwchradd yn sicrhau bod swyddogion ar lefel uwch yn y Cyngor yn ymwybodol o dargedau a chynnydd dysgwyr CA4. Mae systemau'n cael eu datblygu i fapio cynnydd pob dysgwr.
Swyddi Parhaol Uwch Reolwyr	Mae penodiadau parhaol y Prif Weithredwr a'r Dirprwy Brif Weithredwr wedi'u gwneud ac maent yn eu lle. Yn dilyn penodiad parhaol y Prif Weithredwr, cytunwyd ar rôl newydd yn strwythur yr uwch reolwyr; Cyfarwyddwr Llywodraethu ac Adnoddau. Oherwydd yr ystod eang o wasanaethau a ddarperir o fewn y ganolfan a'r posibilrwydd o symud y swyddogaeth fasnachol i'r maes hwn dros amser, byddai uwch arweinydd strategol yn darparu gallu ychwanegol i wella llywodraethu corfforaethol. Mae'r swydd hon wedi'i hysbysebu ond nid yw wedi'i llenwi eto.
Cryfhau Trefniadau Rheoli Perfformiad	Mae'r Cyngor wedi datblygu ac yn cyflwyno proses adolygu perfformiad a gwella chwarterol dan arweiniad swyddog. Mae'r canfyddiadau'n cael eu ymgorffori yn y trefniadau llywodraethu presennol. Bydd hyn yn cael ei ddefnyddio ochr yn ochr â chanlyniadau'r pwyllgorau craffu a phroses hunanwerthuso'r Cyngor. Datblygwyd dangosfwrdd corfforaethol i lywio cyfarfodydd y tîm rheoli corfforaethol. Mae hyn yn cael ei ddatblygu ymhellach fel y gellir ei ddefnyddio'n ehangach. Defnyddiwyd hyn i gryfhau adroddiad perfformiad blynyddol y Cyngor. Mae fframwaith rheoli perfformiad a sicrhau ansawdd a fframwaith llywodraethu yn cael eu datblygu. Roedd hyn yn rhan o adroddiad Cynllun Llesiant Corfforaethol y Cyngor a gyflwynwyd i'r Cyngor ym mis Mawrth 2022. Ar lefel staff, mae'r Cyngor wedi gweithredu ei fodiwl e-berfformiad newydd. Mae hyn yn caniatáu i gyfarfodydd unigol â staff gael eu monitro'n effeithiol ac

Materion	SEFYLLFA BRESENNOL (2022)
	effeithlon a chanolbwyntio ar broses berfformiad. Mae hyn yn cefnogi gwella perfformiad y Cyngor ond hefyd cydbwyso capasiti a chynllunio ar gyfer olyniaeth.
Cryfhau trefniadau craffu	Mae'r Cyngor wedi cynnal sawl gweithdy yn dilyn arolwg hunanwerthuso ynglŷn â'r swyddogaeth graffu. Ymgysylltodd y Cyngor â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar y gwelliant hwn, ac mae’n gweithio gyda nhw. Datblygwyd rhaglenni gwaith gan weithio gyda'r Aelodau ac maent yn cael eu rhoi ar waith. Mae hyn wedi cryfhau integreiddio ar draws gwaith i gyflawni strategaethau a'r blaengynlluniau ar gyfer craffu. Cynhaliwyd gweithdai gydag Aelodau a swyddogion (gyda chymorth Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru) ynglŷn â'r strwythur craffu a beth sydd angen ei gyflawni o ran craffu er mwyn cefnogi'r Cyngor. Roedd hyn yn rhan o broses gynefino’r Cynghorwyr yn 2022. Bydd strategaeth ar dudalen yn cael ei datblygu i asesu effaith craffu. Bydd hyn yn gweithio ochr yn ochr â'r gwaith sydd eisoes wedi'i wneud ynghylch cyfarfodydd cyn cyfarfodydd y pwyllgor craffu ac adolygiadau o'r cyfarfod. Gan weithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, datblygodd y Cyngor fodiwl e-ddysgu i Aelodau. Bydd hyn yn rhan o raglen gynefino'r Aelodau a hyfforddiant Cynghorwyr yn y dyfodol. Mae ffyrdd i ennyn diddordeb y cyhoedd yn y broses graffu hefyd yn cael eu datblygu. Mae hyn yn cael ei ymgorffori yn y rhaglenni gwaith.

Cymeradwyo Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2021-22

Mae llywodraethu da yn ymwneud â rhedeg pethau yn y ffordd gywir. Dyma'r modd y mae'r Cyngor yn dangos ei fod yn gwneud penderfyniadau er lles pobl yr ardal, mewn ffordd deg, gyfiawn ac agored. Mae hefyd yn gofyn am safonau ymddygiad sy'n cefnogi gwneud penderfyniadau da – integriti cyfunol ac unigol, a bod yn agored ac yn onest. Dyma'r seiliau ar gyfer cyflenwi gwasanaethau o ansawdd da sy'n diwallu anghenion pobl leol. Y mae'n greiddiol i ddangos bod arian cyhoeddus yn cael ei wario'n dda. Heb lywodraethu da, bydd cynghorau'n cael trafferth i wella eu gwasanaethau.

O'r gwaith adolygu, asesu a monitro parhaus a wnaed, rydym wedi dod i'r casgliad bod yma gydymffurfio cyffredinol â threfniadau llywodraethu cyfredol, ond mae nifer o welliannau a ddynodwyd sydd angen eu gweithredu er mwyn cryfhau'r trefniadau.

Gallwn gadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, bod y datganiad hwn yn darparu safbwynt cywir a theg.

Cynghorydd Geraint Thomas
Arweinydd y Cyngor

Ellis Cooper
Prif Weithredwr

Atodiad 1

Wrth bennu’r hyn a allai gael ei gynnwys fel mater llywodraethu arwyddocaol, cafodd y canlynol ei ystyried:

Nid yw’n bosibl cael diffiniad unigol o fater llywodraethu arwyddocaol. Mae angen i Gynghorau ddefnyddio eu crebwyll wrth benderfynu a ddylid ystyried bod mater penodol yn syrthio i’r categori hwn ai peidio, ond ymhlith y ffactorau a allai fod yn ddefnyddiol wrth ddefnyddio’r crebwyll hwnnw mae’r canlynol:

- Mae’r mater wedi peryglu’n ddifrifol neu wedi atal cyflawni prif nod.
- Mae’r mater wedi arwain at yr angen i geisio arian ychwanegol i’w alluogi i gael ei ddatrys, neu wedi arwain at ddargyfeirio adnoddau’n sylweddol o agwedd arall ar y busnes.
- Mae’r mater wedi arwain at effaith faterol ar y cyfrifon.
- Mae’r pwyllgor archwilio, neu gyfwerth, wedi cynghori y dylid ei ystyried yn arwyddocaol at y diben hwn.
- Mae’r Pennaeth Archwilio wedi adrodd ei fod yn arwyddocaol, at y diben hwn, yn y farn flynyddol ar yr amgylchedd rheolaeth fewnol.
- Mae'r mater, neu ei effaith, wedi denu sylw cyhoeddus sylweddol neu wedi niweidio enw da'r sefydliad yn ddifrifol.
- Mae'r mater wedi arwain at gamau ffurfiol yn cael eu cymryd gan y Prif Swyddog Cyllid a/neu'r Swyddog Monitro.

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru ar gyfer aelodau o Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful

Barn ar y datganiadau ariannol

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar Fawrth yr 31ain 2021 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.
Mae datganiadau ariannol Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn cynnwys y Dadansoddiad Gwariant a Chyllid, y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisïau cyfrifyddu arwyddocaol.
Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22.
Yn fy marn i, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ar Fawrth yr 31ain 2022 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi eu paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a safonau cyfrifyddu rhyngwladol fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (Safonau Rhyngwladol ar Archwilio (DU)) a Nodyn Ymarfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol Cyrff y Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig'. Mae disgrifiad pellach o'm cyfrifoldebau o dan y safonau hynny i'w weld yn yr adran o fy adroddiad ar gyfrifoldebau'r archwilydd wrth archwilio datganiadau ariannol. Rwyf yn annibynnol o'r cyngor yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio a gefais yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Pwyslais ar Fater – effeithiau COVID-19 ar brisio asedau eiddo'r Cyngor

Tynnaf sylw at Nodyn 4 y datganiadau ariannol, sy'n disgrifio cymal ansicrwydd prisiad perthnasol o ran adroddiad prisio eitemau eiddo penodol wedi'u hail-brisio yn 2019-20 yn sgil amgylchiadau wedi'u hachosi gan y pandemig COVID-19. Nid yw fy marn wedi ei haddasu mewn cysylltiad â'r mater hwn]

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rwyf wedi dod i'r casgliad bod y defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol.

Yn seiliedig ar y gwaith a gyflawnais, nid wyf wedi nodi unrhyw ansicrwydd perthnasol sy'n ymwneud â digwyddiadau nac amodau a allai, yn unigol neu ar y cyd, fwrw amheuaeth perthnasol ar allu'r cyngor i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeng mis o leiaf o'r adeg pan awdurdodir cyhoeddiad y datganiadau ariannol.

Disgrifir fy nghyfrifoldebau a chyfrifoldebau y swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â busnes gweithredol yn adrannau perthnasol yr adroddiad hwn.

Gwybodaeth Arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth a gynhwysir yn yr adroddiad blynyddol heblaw'r datganiadau ariannol a'm hadroddiad archwilydd arnynt. Mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn gyfrifol am yr wybodaeth arall a gynhwysir yn yr adroddiad blynyddol. Nid yw fy marn ar y datganiadau

ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall ac, oni nodir fel arall yn glir yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o sicrwydd ynghylch hynny. Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn anghyson yn berthnasol â'r datganiadau ariannol neu'r wybodaeth a gafwyd yn ystod yr archwiliad, neu ei bod yn ymddangos fel arall ei bod wedi ei chamddatgan yn berthnasol. Os byddaf yn nodi anghysondebau perthnasol o'r fath neu gamddatganiadau perthnasol amlwg, mae'n ofynnol imi benderfynu a yw hyn yn arwain at gamddatganiad perthnasol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Os byddaf, ar sail y gwaith a gyflawnais, yn dod i'r casgliad bod yr wybodaeth arall hon wedi ei chamddatgan yn berthnasol, mae'n ofynnol imi roi gwybod am y ffaith honno.

Nid oes gennyf unrhyw beth i adrodd amdano i'r perwyl hwn.

Adroddiad ynghylch gofynion eraill
Barn ar faterion eraill
Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â Chod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22;

- Mae'r wybodaeth yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu wedi ei baratoi yn unol â'r canllawiau.

Materion y byddaf yn adrodd arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth a gafwyd o'r cyngor a'i amgylchedd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad ichi arnynt, os, yn fy marn i:

- nad oes cofnodion cyfrifyddu digonol wedi eu cadw, neu ni dderbyniwyd ffurflenni cyfrifyddu digonol ar gyfer fy archwiliad oddi wrth y canghennau nad yw fy nhîm wedi ymweld â nhw;
- nad yw'r datganiadau ariannol yn cytuno â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth a'r esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â'r datganiadau ariannol
Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad o Gyfrifon a nodir ar dudalen 20, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad o gyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am ba bynnag reolaeth fewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau o gyfrifon sy'n rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall.
Wrth baratoi'r datganiad o gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu'r cyngor i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n briodol, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir bod hynny'n amhriodol.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol
Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny oherwydd twyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn i. Sicrwydd rhesymol yw lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n

gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol (DU) yn canfod camddatganiad perthnasol bob amser pan fydd yn bodoli. Gall camddatganiadau godi trwy dwyll neu wall a chânt eu hystyried yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid disgwyl yn rhesymol iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll, yw achosion o beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau. Rwy'n cynllunio gweithdrefnau yn unol â'm cyfrifoldebau a amlinellir uchod, i ganfod camddatganiadau perthnasol mewn cysylltiad ag afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Roedd fy ngweithdrefnau'n cynnwys y canlynol:

- Holi'r rheolwyr, pennaeth archwilio mewnol y cyngor a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys cael ac adolygu dogfennau ategol sy'n ymwneud â pholisïau a gweithdrefnau Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful mewn cysylltiad â:
  - nodi, gwerthuso a chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau ac a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o beidio â chydymffurfio;
  - canfod ac ymateb i risgiau o dwyll ac a oes ganddynt wybodaeth am unrhyw dwyll gwirioneddol, tybiedig neu honedig;
  - y rheolaethau mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau.
- Ystyried, gan weithredu fel tîm archwilio, sut a ble y gallai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion twyll posibl.

Yn ogystal â'r uchod, roedd fy ngweithdrefnau ar gyfer ymateb i risgiau a nodwyd yn cynnwys y canlynol:

- adolygu datgeliadau y datganiad ariannol a phrofi dogfennau ategol er mwyn asesu cydymffurfedd â'r cyfreithiau a'r rheoliadau perthnasol a drafodir uchod;
- holi'r rheolwyr, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chynghorwyr cyfreithiol ynghylch cyfreithiad a honiadau gwirioneddol a phosibl;
- darllen cofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu; a
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll trwy wrth-wneud rheolaethau gan reolwyr, profi priodoldeb cofnodion mewn cyfnodolion ac addasiadau eraill; asesu a yw'r barnau wrth wneud amcangyfrifon cyfrifyddu yn arwydd o duedd bosibl; a gwerthuso rhesymeg busnes unrhyw drafodiadau arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i fusnes arferol.

Rwyf hefyd wedi cyfleu cyfreithiau a rheoliadau perthnasol a nodwyd a risgiau o dwyll posibl i bob tîm archwilio, gan barhau i fod yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad.

Mae'r anhawster cynhenid i ganfod afreoleidd-dra, effeithiolrwydd rheolaethau Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful, a natur, amseru a graddau'r gweithdrefnau archwilio a gyflawnir yn effeithio ar y graddau y gall fy ngweithdrefnau ganfod afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o fy adroddiad archwilydd.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Tystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
23rd Ionawr 2023

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ